סתר עליון

מיישב סתירו'ת מגלה נסתרו'ת
ומסדר מערכות בחכמה
אשר גילה קדוש עליו'ן האר"י הה"י זיע"א

כולל
חלק הביאורים וחלק המערכות
קונטרס פותח שערים ופתחי שערים
ומצורף אליהם
אמרות טהורות על תורה ומועדים
מאמרי הז"ל וליקוטים

נלקט ונסדר בפעם הראשונה, חמדה גנוזה זה כשישים שנה.
אשר השאיר אחריו ברכה בכתי"ק, ארי במסתרים טמיר ונעלם,
דנהירין ליה שבילי דאורייתא וידיו רב לו בחכמה העליונה,
נצר מגזע תרשישים שרפי מעלה

כ"ק אדמו"ר הגה"ק
רבי משה יהושע לנדמן זצוקלה"ה

רועה עדתו בעיר בענדר ובעיר גאלאץ יצ"ו
ואח"כ תקע אהלו בארה"ק עיר בני ברק ושם מנו"כ

יוצא לאור פעיה"ק ירושלים תובב"א שנת ה'תש"פ

כל הזכויות שמורות

©

כיון שתוכן הספר הוא נחלת וירושת אבות, וגם הרבה דמים ויגיעה הושקעו בעריכתו לדפוס, ע"כ ע"פ דת תוה"ק ולהבדיל ע"פ חוקי המדינות אין להעתיק ו/או לצלם ו/או לסרוק ו/או לשמור בכל מאגר מידע וספרים ו/או בכל אופן שהוא ללא רשות מפורשת מנכד המחבר המו"ל

לכל הערה וכדו' ולכל עניני הספר יש לפנות להמו"ל

בטל' – 054.84.044.56

או באימייל –

erl04456@gmail.com

בארה"ב ניתן לפנות ל –

מוהר"ר שלום מיכאלוויטש שליט"א

בטל – 845.821.6809

וזאת למודעי

שם הספר - **סתר עליון** - ניתן על פי דברי אדמו"ר הרה"ק המחבר עצמו, שמצאנו שקרא כך לחיבור שהתחיל להכין, וכתב בתחילתו בזה"ל '**סתר עליון – בו יבואו לכלל ישוב דברי האריז"ל הסותרים זא"ז**' עכ"ל, וכמובן שכוונתו למליצת הרמז ש'סתר' כולל גם משמעות סתירה, והמכוון שבא **ליישב** '**סתירת**' **דברי קדוש** '**עליון**' **האריז"ל**, אלא שלא זכינו שיסיים מחשבתו לסדר חיבור מסוים זה. אמנם שבאנו לחשוב על קריאת השם לספר שלפנינו נתעוררנו שאולי יש מקום לקרוא במטבע זה שטבע הה"ק המחבר כשם גם לכל כתביו שמובאים לפניכם, כיון שגם הם הרי כל עיקרם באו ליישב ולסדר דברי קדוש עליון האריז"ל שבאו מפוזרים ורבו בהם הסתירות וכמבואר בהקדמה, ורבות נתחבטנו בזה, ובהתייעצות עם כמו"כ גדולים וטובים הוסכם שאם יהיה גלוי וברור **שלא מאיתנו יצא שם זה אלא מהה"ק המחבר, ולכוונה מיוחדת כנ"ל**, ולא הילכנו ח"ו בגדולות ונפלאות ממנו, הרי שיש מקום אכן לקרוא כך את כל כתביו, ובס"ד האיר ה' עינינו ומצאנו שגם נרמז שמו בשם זה, ש'**סתר עליון**' עם הכולל (-תתכ"ז) עולה כמספר '**משה יהושע**' (-תשל"ו) בצירוף יחוד '**הוי"ה א-דנ"י**' (-צ"א), וכן עולה כמספר '**מן משה יהושע**' ועם הכולל עולה כמספר '**נאם משה יהושע**', והלא דבר הוא.

ועי' במצודות דוד על הפסוק (תהילים צא א) וז"ל 'יושב בסתר עליון ר"ל המתבודד בעבודת ה' ובעיון סתרי תורתו'.

ועי' ביוסף תהילות להחיד"א שם וז"ל 'אפשר במה שכתוב בזהר הקדוש דהעוסק בסתרי תורה ה' חופף עליו שלא יקטרגו עליו, וז"ש יושב בסתר עליון הזוכה להתישב ברזי תורה, בצל שדי יתלונן שלא יקטרגו עליו'.

וע"ע בתדא"ר פ' כז וז"ל 'אשרי אדם שיש בו ד"ת והוא יושב וקורא ושונה במקום צנוע וסתר, אצל מי מלינין אותו הוי אומר אצל הקב"ה שנאמר ישב בסתר עליון בצל ש-ד-י יתלונן'.

אמנם יצויין שבסוף רוב הגהותיו חתם הה"ק המחבר את שמו עליהם - והשי"ב משה – וכאשר תחזינה עיני המעיין, שכיוון בזה ברוב ענווה - חוץ מהמשמעות הפשוטה - גם לנוטריקון ו'ה'שם י'כפר ב'עד משה, וכפי אשר כתב במילואו בכמה מקומות.

ומי יתן ויהיו אמרינו לרצון ונמצא חן בעיני אלוקים ואדם.

ודי בהערה זו.

תוכן הענינים

הקדמות ומכתבי קודש מתלמידי הרה"ק המחבר ומצדיקי הדור זצוק"ל 13
מכתבי קודש לספר סתר עליון..... 31
פתח דבר..... 43
תולדות אדמו"ר הרה"ק המחבר בקצרה..... 49
הערות נחוצות..... 69
הקדמת אדמו"ר הרה"ק המחבר..... 75

ביאורים חידושים והגהות ע"ס הע"ח

חלק א
שער הכללים
פרק א.....ג
פרק ב.....ג
פרק יא.....ג
שער א עיגולים ויושר
לכללות השער.....ג
פרק ב.....ג
פרק ד.....ד
שער ב השלתשלות י"ס דרך עיגולים
פרק ב.....ד
פרק ג.....ד
שער ג סדר אצילות
פרק א.....ד
שער ד אח"פ
לכללות פרקים א-ב-ג.....ד
פרק א.....ד
פרק ג.....ה
שער ה טנת"א
לכללות פרקים א-ב.....ה
פרק א.....ה
שער ו העקודים
לכללות השער.....ו
פרק ב.....ו
שער ז מטי ולא מטי
לכללות השער.....ו
פרק א.....ו
שער ח דרושי נקודות
לכללות השער.....ו
פרק א.....ו
פרק ב.....ז
פרק ג.....ח
פרק ה.....ח
פרק ו.....ח
שער ט שביה"כ
לכללות השער.....ט
פרק א.....ט
פרק ב.....ט
פרק ג.....י
פרק ד.....י
פרק ז.....י
שער י התיקון
לכללות השער.....י
פרק א.....י
פרק ב.....י
פרק ג.....י

שער יא המלכים

פרק א ..... יא

פרק ה ..... יב

פרק ו ..... יג

פרק ז ..... יד

פרק ח ..... טו

פרק ט ..... טז

שער יב עתיק

פרק א ..... טז

פרק ב ..... יז

פרק ג ..... יז

פרק ה ..... יז

שער יג אריך אנפין

פרק ה ..... יז

פרק ו ..... יח

פרק ז ..... יח

שער יד או"א

פרק ג ..... יח

פרק ו ..... יח

שער טו הזיווגים

פרק א ..... יט

פרק ג ..... יט

שער טז הולדת או"א וזו"נ

פרק ב ..... יט

פרק ה ..... כ

פרק ו ..... כ

שער יז ז"א

פרק א ..... כ

פרק ב ..... כא

שער יח רפ"ח

פרק ג ..... כא

פרק ה ..... כב

פרק ו ..... כב

שער יט אנ"ך

פרק א ..... כב

פרק ה ..... כב

פרק ו ..... כג

שער כ המוחין

פרק א ..... כג

פרק ה ..... כג

פרק ו ..... כה

פרק ח ..... כה

פרק ט ..... כה

פרק יב ..... כז

שער כא לידת המוחין

פרק ג ..... כט

שער כב מוחין דקטנות

פרק ב ..... כט

שער כג מוחין דצלם

פרק א ..... כט

פרק ב ..... כט

פרק ד ..... כט

פרק ו ..... כט

פרק ח ..... כט

שער כד פרקי הצלם

פרק א ..... ל

פרק ג ..... ל

פרק ז ..... ל

חלק ב

שער כה דרושי הצלם

פרק א ..... ל

פרק ב ..... ל

שער כו הצלם

פרק ב ..... ל

שער כז פרטי עי"מ

פרק א ..... לא

פרק ב ..... לא

פרק ד ..... לב

שער כח העיבורים

פרק ב ..... לב

פרק ג ..... לב

פרק ה ..... לב
שער כט הנסירה
פרק ב ..... לב
פרק ג ..... לב
שער ל הפרצופים
לכללות השער ..... לב
שער לב הארת המוחין
פרק ז ..... לב
שער לג אונאה
פרק ב ..... לג
פרק ג ..... לג
שער לד תיקון הנוק'
פרק א ..... לג
פרק ב ..... לג
פרק ו ..... לד
שער לה תיקון הירח
פרק ג ..... לד
פרק ה ..... לד
שער לו מיעוט הירח
פרק א ..... לה
פרק ב ..... לה
פרק ד ..... לה
שער לז יעקב ולאה
פרק ב ..... לה
שער לח לאה ורחל
פרק א ..... לה
פרק ד ..... לה
פרק ז ..... לו
שער טל מ"נ ומ"ד
דרוש א ..... לו
דרוש ב ..... לח
דרוש ג ..... לט
דרוש ד ..... לט
דרוש ה ..... מד
דרוש ט ..... מד
דרוש יא ..... מד
דרוש יב ..... מד
דרוש טו ..... מה
שער מ פנימיות וחיצוניות
לכללות השער ..... מה
דרוש א ..... מה
דרוש ד ..... מו
דרוש ו ..... מו
דרוש ז ..... מו
דרוש ח ..... מו
דרוש י ..... מו
דרוש טו ..... מו
שער מא החשמל
פרק ב ..... מו
פרק ג ..... מז
שער מב דרושי אבי"ע
פרק ג ..... מז
פרק יד ..... מז
שער מד השמות
פרק ז ..... מח
שער מו כסא הכבוד
פרק א-ד-ה ..... מח
שער מז סדר אבי"ע
פרק ב ..... מח
פרק ב-ד ..... מח
שער מח הקליפות
פרק ג ..... מח
פרק ד ..... מט
שער מט קליפת נוגה
פרק א ..... מט
פרק ב ..... מט
פרק ג ..... מט
פרק ד ..... נ
פרק ה ..... נ
פרק ו ..... נא
פרק ח-ט ..... נא

שער נ קיצור אבי"ע

פרק ג.....נא
פרק ד.....נא
פרק ה.....נב
פרק ז.....נב
פרק י.....נב
כללים שעשה הרח"ו.....נב

ביאורים חידושים והגהות בכתבי האר"י – רחוה"נ, ספר הגלגולים, שעה"מ, שעה"פ, שער מאמרי רשב"י, שערוה"ק, דרוש הדעת, דרושי פנימי ומקיף

הקדמת רחובות הנהר

ב ע"א-ו ע"א.....נה
ב ע"ב.....נה
ה ע"ג.....נה

ספר הגלגולים

פרק א-ב.....נו
פרק ב.....נו
פרק ד.....נח
פרק ה.....נח
פרק ו.....נח
פרק ז.....נט
פרק ח.....ס
פרק יד.....ס
פרק טז.....ס
פרק יז.....סא
פרק יט.....סא
פרק כ.....סא
פרק כא.....סא
פרק כב.....סב
פרק כג.....סב
פרק כד.....סב
פרק לג.....סב
פרק לה.....סב
פרק מג.....סב
פרק מו.....סג
פרק נא.....סג
פרק נב.....סג

מפתח לפי שער הגלגולים [1]

הק' א - סה"ג אות י, יא
הק' ג - סה"ג אות יג
הק' ד - סה"ג אות ח
הק' ה - סה"ג אות ה, ו
הק' ז - סה"ג אות כג
הק' ח - סה"ג אות ז
הק' יא - סה"ג אות ג
הק' יב - סה"ג אות יב
הק' טו - סה"ג אות א
הק' טז - סה"ג אות ד
הק' כג - סה"ג אות ב
הק' כו - סה"ג אות ל
הק' כז - סה"ג אות כב
הק' כט - סה"ג אות כד
הק' לא - סה"ג אות כד, לב

1. א"ה, הביאורים לספר הגלגולים חולקו לאותיות א"ב, וכאן צוין לפי סדר שער הגלגולים כל ענין באיזה אות הוא נידון על סדר ספר הגלגולים.

הק׳ לב - סה״ג אות לג, לד
הק׳ לג - סה״ג אות כט
הק׳ לד - סה״ג אות לא
הק׳ לה - סה״ג אות כה, כו
הק׳ לא - סה״ג אות כד
הק׳ לט - סה״ג אות כג, ל

שער המצות

פרשת ויקרא ..... סד
פרשת עקב ..... סד
פרשת ראה ..... סה
פרשת שופטים ..... סה

שער הפסוקים, ספר הליקוטים

פרשת בראשית ..... סה
פרשת לך לך ..... סה
פרשת וירא ..... סו
פרשת ויחי ..... סט
פרשת שמות ..... סט
פרשת תרומה ..... סט
פרשת בהר ..... ע
פרשת בהעלותך ..... ע
פרשת שלח ..... ע
פרשת ראה ..... ע
פרשת שופטים ..... ע
פרשת כי תצא ..... עא
ספר ישעיה ..... עב
ספר תהילים ..... עב

שער מאמרי רשב״י

פרשת וירא ..... עב
פרשת קדושים ..... עב

שער רוה״ק ..... עג

ביאור דרוש הדעת משער ההקדמות ..... עד

ביאור דרושי פנימי ומקיף מספר מבו״ש ..... פה

חלק המערכות

מערכת אחורים דאו״א ..... צג
כמה בחי׳ אחורים נפילתם ובירורם ..... צג
מערכת הגבורות והמתקתם ..... צה
ענין שורש הדינים ושורש הקליפות ..... צה
ש״ך ופ״ר דינים ..... צה
המתקת הדינים ..... צו
מערכת הזיווגים ..... צז
כמה מיני זיווגים ..... צז
זיווג נשיקין ..... ק
ז׳ מיני נשיקין ..... קא
מערכת כלי ורוחא ומ״נ ..... קא
כלי לקבל מ״נ דאמא ודנוק׳ ..... קא
עוד ביאורים ..... קד
מערכת עיבור ויניקה ..... קט
מערכת הצלם ..... קיא
מאמר הפרצופים ..... קיג
מערכת שבירה בירור ותיקון ..... קכא
בירור ניה״ק דז׳ מלכים וההפרש בין הג״ר לז״ת ביציאתן ..... קכא
שבירה ותיקון והעלאת מ״נ (א) ..... קכט
שבירה ותיקון והעלאת מ״נ (ב) ..... קלה
שבירה ותיקון והעלאת מ״נ (ג) ..... קמד
חלוקת המ״ה והב״ן בפרצופי אצילות ..... קמז
ב׳ בחי׳ במ״ה וב״ן ..... קמח
תיקון והעלאת מ״ן (א) ..... קמח
תיקון והעלאת מ״ן (ב) ..... קנד
תיקון והעלאת מ״ן (ג) ..... קנז
בירור ניה״ק (א) ..... קנט
בירור ניה״ק (ב) ..... קס
בירור ניה״ק (ג) ..... קסב
ענין שביה״כ ..... קסג
ענין הטוב ורע בד׳ עולמות ..... קסד
סדר הבירור והעלאת מ״נ ..... קסה
בירור ותיקון הפרצופים דאבי״ע ..... קסז

עניַן שבירה ותיקון בקצרה.....קסח
מערכת דרכי התיקון..... קסט
מערכת כוונות אכילה .....קסט
הפגם בנוק' ע"י חטא אדה"ר .....קעב
אופן הבירור ע"י תיקון המעשים .....קעו
התיקון ע"י גלות ויסורין.....קעו
בירורי הגלות בד' גלויות ובע' אומות ..... קעט
כמה מיני בירורים.....קפ
סוד חיבוט הקבר..... קפג
ביאור מצות התשובה.....קפו
התיקונים שע"י תשובה וגלגול.....קפט
מצוות הצדקה.....קצ

מערכות וביאורים בכוונות תפילה וק"ש

סדר תיקון אבי"ע ועלייתן ע"י עובדא ומילולא.....קצה
מעשה.....קצה
דיבור .....קצו
פרשת התמיד .....קצח
קטורת.....קצח
ברייתא דר' ישמעאל.....קצט
כמה ביאורים בעליית העולמות מתלת לתלת ..... ר
העלאת ניצוצי הקדושה מהקלי' דעשיה .....רו
סדר עליית העולמות מתלת לתלת בב"ש ביוצר ובעמידה ..... רז
סדר ירידת העולמות ועלייתן מחצות הלילה ובד' חלקי התפילה .....רט
ביאורים בכוונות ק"ש ועמידה..... ריב
הקדמה לכוונות ק"ש.....ריב
עניַן הק"ש כותיקון .....רטז
המשכת טיפת הזיווג בד' מיני ק"ש .....ריז
בענין המוחין הנמשכים בד' מיני ק"ש .....ריח
ההפרש בין ד' מיני ק"ש בענין המשכת הטיפה...רכ
הצורך לכוין הזיווג החיצון בתיבת שמע .....רכא
ק"ש - אמת ויציב - עמידה.....רכג
כוונות ק"ש .....רכד
כניסת המוחין בז"א בעמידה .....רלו
העלאת מ"נ באו"א.....רלו
ב' זקיפות.....רלח
התפשטות המוחין בעמידה.....רלט
הגהות וביאורים בכוונת ה' שפתי תפתח.....רלט

מערכות וביאורים בכוונות שבת ומועדים

החזרת האורות למשה ולישראל בליל שבת .....רמז
המשכת המוחין לכתר דנוק' בערבית דשבת .....רמח
ההפרש בין שבת לשבועות בענין אוכל נפש.....רמח
דרוש גלות מצרים.....רמט
עניַן זמן ומועדי השנה.....רנב
סדר הנסירה.....רנב
כוונות התקיעות ..... רנה
ביאור עניַן שעיר לעזאזל.....רנו
שער החנוכה..... רנח
תיקון שובבי"ם .....רס

קונטרס פותח שערים - קיצור סדר ההשתלשלות מלוקט מכתבי האריז"ל בתוספת ביאורים

מפתח לקונטרס פותח שערים..... רסה
שער א - עיגולים ויושר .....רעא
שער ב - אורות א"ק.....רעט
שער ג - אורות העקודים .....רפה
שער ד - אורות הנקודים.....שז
שער ה - התיקון .....שלא

קונטרס פתחי שערים - תוכן הענינים מכל שערי ע"ח ומבו"ש

עץ חיים .....שמג
מבוא שערים .....תכד

אמרות טהורות

פרשיות ומועדים
פרשת נח .....תלה
פרשת וירא - מאמר האמונה .....תלה
פרשת חיי שרה.....תלח
פרשת וישלח .....תלח
פרשת תולדות - ויצא -וישלח.....תלט
פרשת וישב.....תמא
פרשת וישב - ענין יהודה ותמר .....תמב
פרשת ויגש .....תמט
פרשת כי תשא .....תמט
פרשת אחרי .....תנ
פרשת אחרי - ביאור דברי האוה"ח הק' .....תנ
פרשת בחוקותי .....תנב
פרשת בהעלותך.....תנב
פרשת שלח.....תנד
פרשת קרח .....תנו
פרשת פנחס.....תנז
פרשת ואתחנן.....תנח
פרשת כי תבא .....תנח
שבת .....תנט
שבת ור"ח.....תנט
שבועות.....תס
יוה"כ .....תסא
סוכות.....תסב
חנוכה.....תסב
חמשה עשר בשבט.....תסב
פורים ומחיית עמלק.....תסג
ל"ג בעומר.....תסה
ליקוטי ענינים שונים
מצות התשובה.....תסז
והבוטח בה' וגו' .....תסט
שמאלו תחת לראשי.....תע
ועת צרה היא ליעקב וממנה יושע.....תע
ערבות .....תע
חובות הלבבות שער הכניעה פ"ז .....תעא
השגחה.....תעב
מפליאות ההשגחה עליונה.....תעה
ענין שם הנסירה שהוא שם הפרנסה.....תעה
תיקוני המצות.....תעו
חכמה בינה דעת .....תעו
הרצון תלוי בלב.....תעז
נעוץ סופן בתחילתן.....תעח
חובות הלבבות בהקדמה.....תעח
חביבין ישראל.....תעח
הבוחר בעמו ישראל באהבה .....תפ
ואהבת לרעך כמוך.....תפ

א"ל חי וקיים.....תפ
אין ערוך לך..... תפא
מאמרי חז"ל
פרקי אבות.....תפב
ברכות ה ע"ב..... תפג
ברכות ז ע"א.....תפד
ברכות לה ע"א ..... תפה
שבת ל ע"ב ..... תפח
שבת לא ע"א..... תפט
ביצה לח ע"א..... תצ
סוטה יז ע"א ..... תצ
סנהדרין מב ע"א..... תצא
נדה כד ע"ב..... תצב
טעות בברכה – ברכות יב ע"א..... תצב
דרוש לתשובה – מימי חורפו..... תצה
ברכה על תקנה דרבנן – מימי חורפו ..... תצח
נתיצת תנור..... תקא

קונטרס הציורים

שער אנ"ך פ"ה ..... תקה
שער פרקי הצלם פ"א-ד, שער פרטי עי"מ פ"ב, שער הפרצופים פ"א-ב .....תקז
שער הפרצופים פ"ד..... תקט
שער מיעוט הירח, סדר בחי' המלכות ..... תקי
שער פנימיות וחיצוניות ..... תקיב
שער קיצור אבי"ע פ"י, ד' יסודות דצח"מ .....תקטו

קונטרס ההעתקות

סדר תיקון ד' עולמות ..... תקכא
כוונות ק"ש ועמידה ..... תקכג
כוונות ק"ש שעל המטה..... תקלט
כונת כתיבת שם הוי"ה וי"ב תפירות..... תקמ
כוונות קבלת שבת וערבית..... תקמא
דוגמא מכוונות ליל הסדר ..... תקמד
דוגמא מכוונות ספיה"ע..... תקמו
כוונות תקיעת שופר..... תקמח
חלק מכוונות הנענועים ..... תקנב
כוונות הדלקת נר חנוכה ..... תקנג
תיקון שובבי"ם ..... תקנד
יחודים, כוונות ההשתטחות..... תקנו
ציורים ..... תקסג
האילן הקדוש ..... תקסז
ענינים שונים ומגילות יחוס..... תפ
הוספה – השוואת סדר שערי ע"ח ופע"ח בין הדפוסים השונים..... תפה

הקדמות
ומכתבי קודש
מתלמידי
הרה"ק המחבר
ומצדיקי הדור
זצוק"ל

הקדמות ומכתבי קודש

מכתבים אלו דלהלן **נכתבו להגהות וביאורים לספר הגלגולים** מאדמו"ר הה"ק המחבר, שנדפסו בשנת ה'תשמ"ו ע"י בנו אא"ז אדמו"ר הגה"צ מוהר"ר יעקב שמשון לנדמן זצ"ל [ונדפסו גם כאן בחלק הביאורים], ויפה כוחם גם על כל דברי הספר הזה, וזכרון אחד עולה לכאן ולכאן, גם יש בהם הרבה פרטים מתולדותיו ומעשיו והילוכו בקודש

מכתב הקדמה
מאת הרב[א] הגאון האמיתי בנגלה ובנסתר
צדיק וחסיד ר' שריה דבליצקי (שליט"א) זצ"ל

זה ידיד נפשי הרה"ג ר' יעקב שמשון לנדמן (שליט"א) הראה לי את ספר הגלגולים שהוא עומד להוציא בצורה חדשה מרהיבת עין, ובתוכו משובצים הגהות והערות יקרות מאת מר אביו הגה"ק והמקובל האלוקי חסידא ופרישא מעובדי ה' בכוונה רבי משה יהושע לנדמן זצ"ל וזי"ע, שעבר על הספר והגיהו, ורצונו עז היה שהספר יבוא לדפוס יחד עם הגהותיו, ולכל זמן ועת לכל חפץ, ועכשיו לאחר עבור כ"ו שנים להסתלקות הצדיק הנ"ל הגיע הזמן והעת להוצאת ספר קדוש זה, ומשמים יצא הדבר כן, כי בזמננו זה אכשר דרא ונתרבו דורשי ה' ועוזו שוחרי פנימיות התורה וסודותיה, ועל כן ספרי הקבלה הנדפסים ויוצאים לאור כעת יש להם דרישה ולא מונחים ח"ו כאבן שאין לה הופכים, וידוע דלימוד קדוש זה מקרב הגאולה שתהיה במהרה בימינו אמן.

ולכן טוב מאד ויפה בעתו שידידי התעורר כעת בצירוף עוד איש חסד יקר נ"י, להוציא ולהדפיס לאור ספר קדוש זה מעוטר בעטרה שעטרה לו הגה"צ המקובל האלוקי מר אביו זצ"ל בהגהות יקרות וחשובות.

והנני מצטרף לרבנן קדישי המסכימים בלב ונפש לזה, ומאחל למו"ל שליט"א שיזכה להיות ממזכי

א. א"ה, הגאון ר' שריה דבליצקי זצ"ל היה מבאי ביתו ומתלמידיו של אדמו"ר הה"ק המחבר, והה"ק המחבר העריכו מאוד וגם הורה לבנו לכבדו בקימה גם בהיותו עוד צעיר לימים [- שמעתי מפי אבי מורי ז"ל], ולמד עמו ע"ח על הסדר [- כך סיפר בעצמו למורנו הגרש"א], הגאון זצ"ל זכר בסילודין עד סוף ימיו את זכר אדמו"ר הה"ק המחבר, ובכל עת שנכנסתי אליו עודדני להמשיך בהוצאת כתביו והתעניין בכל התקדמות בעריכה, וגם הביע רצונו לכתוב הקדמה מיוחדת לספר זה, אלא שנטרפה השעה ונסתלק מעמנו למגינת לב בחודש אב ה'תשע"ח, זיע"א.

הקדמות ומכתבי קודש

הרבים בעוד הרבה ספרים טובים ומועילים, דרשו ה' ועוזו בקשו פניו תמיד ע"י העסק ברזין דאורייתא מצורף ללימוד בנגלה, והיו תואמים יחדיו לעשות נחת רוח לבורא ית"ש ולאוקמי שכינתא מעפרא.

והיות וכמעט ונשכח שם הגה"צ המקובל האלוקי בעל ההגהות זצ"ל, אחר שגם בחייו היה צנוע מאד והשתדל להסתיר פעליו ומדריגותיו, כ"ש לאחר שעברו הרבה שנים להסתלקותו לישיבה של מעלה, וכמו כן רבים הם שאין יודעים כלל מהו ספר קדוש זה הנקרא ספר הגלגולים, לזאת אמרתי להודיע כאן גם אודות הגה"ק בעל ההגהות וגם אודות הספר, ותהיינה שורות אלו לזכרון לו בבחינת גלעד למען יזכר שמו בקרב דורשי ה' ועוזו, וכל אחד ילמד ממעשיו הברוכים והנהגותיו הקדושות מה שאפשר.

אודות מחבר ההגהות, הגה"צ מקובל אלוקי רבי משה יהושע לנדמן זצ"ל

הגה"צ הזה היה נצר משרפי מעלה רבותינו שבדורות הקודמים, ועוד מנעוריו בחר לו ללכת בדרך העולה בית אל, להיות מיחידי סגולה השרידים אשר לפני ה' ממחצדי חקלא דאינון זעירין בשולי כרמא, ובד בבד עם התקדשותו להיות כולו לה' ופרישותו וצניעותו המופלגת עלה ונתעלה הפלא ופלא בחלק הנסתר שבתורת כתבי רבינו האריז"ל וזוה"ק והתיקונים נוסף ללימודי הנגלה בתוה"ק, והיות ובערי ארץ מולדתו ערי רומניה והסביבה לא נמצא לו אז כמעט מי שהיה לו שם בלימוד זה הוצרך לעמול ולייגע עצמו בלבדו, וכפי שסיפר לכותב שורות אלה בשעתו, שקרוב לחמישים שנה עמל ויגע שם לבד בחלק הזה של תוה"ק ואמנם היה בקיא נפלא בכל כתבי האריז"ל.

שיטתו שעליה שמר בקפדנות היתה לבל להיזקק לשום מפרש או לשום מחדש ולא לשום ספר חוץ מכתבי האריז"ל גופא, אלא רק לדברים שנאמרו בכתבי האריז"ל ללא כחל ושרק, והודות לבקיאותו העצומה בהם היה מבאר ומתרץ כל קושיה שעולה בלימוד וכל אי הבנה בלימוד בדברי האריז"ל בעצמם מיניה וביה שנאמרו במקום אחר הפלא ופלא. נאמן לשיטתו זאת לא נטה גם אחר דרך הרש"ש זיע"א שבקרב המקובלים שבארה"ק נתקבל כממשיך ישיר להאריז"ל וכל מעשיהם וכוונותיהם על פיו, הגה"ק עם כל הערכתו את גדולת הרש"ש זיע"א וכל קדושים עמו, לא סר מפשטות דברי האריז"ל.

הגה"ק ציס"ע רימ"ח זצ"ל כותב בהקדמה לספרו על ח"פ להר"מ וז"ל 'ולעומת זה אם נגשים אל הקודש באימה וביראה בזיכוך וטהרת המידות אפשר לזכות גם להביא את הדברים הנאצלים עם רום הדרת גדולתם לעצמיות סדרי החיים, להיות חי בהם ועל פיהם, ושיהיו טבועים בדם התמצית ולחלוחית העצמות, ולשרות על ידי זה בנהרי נחלי עדנים עדני קודש, ולקיים על פי העדנים הללו את כל התורה כולה לפרטיה ודקדוקיה בעתם ובזמנם', את קיומם של דברי הקודש אלה ראינו בהגה"ק רבי משה זצ"ל איך עם תוקף צניעותו ופרישותו המופלגת וכן שקידתו המופלגת, זכה שהדברים הנאצלים עם רום הדרת גדולתם היו טבועים בו ברוחו ונפשו.

מטבע הדברים במהלך קדושה כזה, שגם תפילתו היתה בסילודין כוונות ויחודים שנאמרו ונסדרו

הקדמות ומכתבי קודש

בכל כתבי האריז"ל, ונאמן לשיטתו שלא להיזקק לסידרי ופרושי אחרים סידר לו לעצמו סידורים בסתרי הכוונות כפי דיוקם וצביונם כפי שנאמרו בדיוק בכתבי האריז"ל, ובסידורים אלה התכוון והתפלל ג' פעמים ביום להיותו בונה בשמים עליותיו, והמה היו כמורידי אור בסתרי המדריגות ולהיותו כמקבל השפע ומחלקו אח"כ לעולם כולו.

כבר בצעירותו היה ניכר במעלליו וכל העם קוראים אחריו קדוש, כפי נוהג ערי המחוזות ההם נתעטר ממילא בעטרת האדמורו"ת עם היותו בעצמו לא מרוצה כל כך מזה, היות והנהגה זאת גזלה כמובן מזמנו שהיה כולו קודש לה' בתורה ועבודה, וגילה דעתו תמיד שהיה מוותר על כל מגישי הפדיונות, היות ושמירת הזמן היתה בעינו יקרה מפז.

ומאד מאד אחז במידת הצניעות ובפרט שהצניעות יפה ללימוד הקדוש הזה, ולכן אף שהיה תדיר עוסק בכתיבה דרך לימודו לימודי ה' בהיותו סגור ומסוגר, הרי כשהיו צריכים להכנס לחדרו דאג מאד להסרת והטמנת כל הכתבים ורובי הספרים, בהנהגה זאת נהג גם כאשר גדולי אדמורי"ם שידעו בערכו בקרוהו בביתו נאוה קודש, וגם בבוא אחיו שהיה רב בישראל לבקרו, היפך מאחרים שהיו כביכול 'שוכחים' כתבי יד וכו' על השולחן בבוא מישהו אליהם למען תפורסם גדולתם.

ובהתאם למידת צניעותו זאת, הרי בעלותו ארצה בחורף תש"י, וקביעת דירתו היתה ביפו שכונת גבעת עליה, הרי שם אמנם התפלל בציבור בסידורי הכוונות אשר לו היות והאנשים התמימים לא ידעו בין כה בין ימינם לשמאלם, אך בעקרו אח"כ דירתו לעוב"י בני ברק עיר מלאה חכמים ובסופרים, כאן כבר נהג אחרת, והתפלל ביחד עם המנין, אמנם היותו מסוגר בחדרו הוא, כי לא רצה לפרסם בשום אופן את דרך תפילתו בכוונות ויחודים כעבד לפני המלך, ולסיום הקרי"ש והשמו"ע שלו שארכו זמן רב ניתן על ידו האות בצורת דפיקה מוסכמת למען יוכל הש"ץ להתחיל בהמשכת התפילה, ורק לקריאה"ת היה נכנס לביהכנ"ס פנימה.

גם הקרי"ש שעל המיטה ארכה בערך כשעה אחת להיות מרובים בה הכוונות, פרישותו מעניני העולם היתה עד כדי כך שכמעט ולא נראה ברחוב ובהילוכו פעם ברחוב וכמו כן בנסעו פעם במכונית לבקר את דודו כ"ק אדמו"ר מהוסיאטין זצ"ל לא מצא את הדרך לחזור לביתו.

חצי שעה ביום בערך היה סגור ומסוגר להיותו עושה אז חשבון נפש. בהיותו עוד בחו"ל גידל יתומה בתוך ביתו וזהירותו בדיני יחוד איתה כשהרבנית לא היתה בבית היה הפלא ופלא. פרישותו תבעה ממנו גם סיגופים שאותם קיים בנפשו, אך לא הורה לאחרים, ובהיותו עדיין בחו"ל דר ברומניה בערי בענדר וגאלאץ היה הולך לביהנ"ס עם מטריה גם ביום רגיל כסגולה לשמירה מופלגת מהסתכלות.

לא נשא פני איש וכשאחד ממיטיביו הגשמיים פער פעם פיו אודות חשיבות אמירת סליחות בתעניות הוכיחו על פניו בלשון קשה ללא כל התחשבות עם זה שהנ"ל עלול להפסיק מתמיכתו. אמנם הקב"ה תובע כבודם של צדיקים, ולכן כאשר פעם בצעירותו עוד במעמד הכנסת ס"ת

נתכבד ע"י ראשי הקהל שהוא יהיה מכנים הס"ת לארון הקודש, ובא אחד ומחמת סיבה כל שהיא חטף ממנו את הס"ת בפני עם ועדה והכניסו הוא, הרי למרות מחילת הצדיק על זה, היתה זו אצל איש זה הכנסת ס"ת האחרונה בחייו.

כאמור עלה לארה"ק בחורף תש"י, וכעשור שנים קיים בנפשו בשמחה רבה ישיבת ארה"ק, ולא רצה כלל בבואם של חסידים אליו למרות שמצבו הגשמי היה יכול להתרומם עי"ז, ורק בעל כרחו ענה אמן לאלה המעטים שהכירוהו עוד מארץ מולדתו או מעט קומץ המבינים שעמדו כאן על תכונותיו הקדושות.

וזכה כאן לשבת לפני ה', מתחילה ביפו ואח"כ בבני ברק, ועבד את ה' בכל נשמתו, התוה"ק לכל חלקיה הנגלה והנסתר יחדיו, ותפילתו מתובלת עם כוונות ויחודים. והיות ובחו"ל שמה, לא היו בידיו כמה ספרים בדברי האריז"ל שהודפסו כאן בארה"ק ולא הגיעו לארצות ההם, וכמו שער הכוונות, דבחו"ל רק היו בידו ספרי הפרי עץ חיים שהם מהדורא קודמת לשער הכוונות, לכן בהיותו כאן חקר ודרש על כל הספרים שלא היו לפניו בחו"ל בעת שכתב שם את סידוריו הקדושים, וכאן עפ"י ספרים מדוייקים אלה הוסיף ותיקן את מה שהיה צריך להוסיף ולתקן, וכמובן שהתרחק מכל עסקי הרבים, וכשנודע כאן על גדלותו והיתה כעין הצעה לצרפו למועצת גדולי התורה דחה הצעה זו מכל וכל, באומרו שלאחרים לא יתקן ולעצמו יקלקל.

הגה"ק נתבקש לישיבה של מעלה אחר שחלה במחלה קצרה, ביום י"ד כסלו שנת תש"ך, הלוויתו היתה רבת משתתפים ונטמן בבית העלמין הלפרן בבני ברק בין קברי מרנן ורבנן ועל ציונו נבנה אהל, והיה כל מבקש ה' יבוא שמה להתפלל לה' שבזכות הצדיק הזה יוושע בדבר ישועה ורחמים ובקרוב נזכה בביאת משיח צדקנו ובנין בית מקדשנו ותפארתנו עם תחיית מתי עמו ישראל ומתיך יקומון.

ועלי לציין שכל מעלותיו שנכתבו כאן שהם כמובן רק חלק קטן ממעלותיו אפס קצהו תראה וכו' הם בחלקם ממה שראיתי בעצמי בהיותי מבקר בהיכלו כאן בהיותו גר בבני ברק ושומע לקחו מדי פעם בפעם, ובחלקם ממה שמסר לי תלמידו המופלג הרב הגאון בקיא בנגלה ונסתר זקן יושב בישיבה מוה"ר ר' יהודה ליב דרמר (שליט"א) שהיה בזמנו רב ומו"צ בבאקוי ועכשיו יושב על התורה והעבודה לפני ה' בבני ברק[ב].

ב. ובנותן טעם להביא כאן מה שעוד מצאנו בס"ד במאסף 'ישורון' שיו"ל זה עתה בניסן ה'תשע"ט במדור הזכרון להגר"ש דבליצקי זצ"ל במכתב שכתב לעמיתו ורעו הגרי"ל זוסמן זצ"ל בתוך השלושים לפטירת אדמו"ר הה"ק המחבר, וז"ל שם [עמ' תצה-תצז, ותחילת המכתב נקרע וחבל על דאבדין] '.....בתורת הסוד **כמעט** חד בדרא, והשאיר הרבה כתבים ובתוכם סידור ק"ש ועמידה שסידר לעצמו ג"כ רק מפע"ח ושעה"כ אלא דהוא סידר לו כל הכוונות גם מהחברים אחת מהן לא נעדרה, ותפילת העמידה שלו היתה בממוצע שעה **אחת**, ובחו"ל היה לו מנין יהודים זקנים שהיו אומרים תהילים בציבור עד שהיה גומר העמידה ומתחילים החזרה ערב ובוקר וצהרים' עכ"ל הגר"ש דבליצקי, ובתשובת הגרי"ל זוסמן להגרש"ד שם מבקש מאתו וז"ל 'אולי ישנם תחת ידך ביאורים שונים שקבלת מהאדמו"ר

הקדמות ומכתבי קודש

וכעת בענין הספר[ג], הנה ידועים לנו ונמצאים היום בידינו כל כתבי האריז"ל המדוייקים שהם העץ חיים מבוא שערים ושמונה שערים, שמונה השערים היו בכתב יד בארץ ישראל ובמצרים, ונדפסו בראשונה רק בערך לפני כמאה וחמישים שנה, והם הם הכתבים המדוייקים ביותר, אך לכל אחד מהשמונה שערים קדם איזה ספר בשם אחר או בשם דומה, שהוא כאילו משמש מהדורא קודמת לשער המסוים מהשמונה שערים, והרוצה לעמוד על כל פרטי המהדורות האלה לספריהם ולשמותם, יעיין בלשם שבו ואחלמה, חלק הקדמות ושערים עמוד 117 ששם פורט הכל בהרחבה. אחד מהשערים הוא שער הגלגולים הנמצא כהיום מודפס בידינו, והמהדורא הקודמת אליו הוא ספר הגלגולים שלפנינו היוצא כעת לאור במהדורא מהודרת.

ואלו הם דברי הלשם שבו ואחלמה שם בנוגע לספר דידן, וז"ל, ושער הגלגולים הוא כעין ספר הגלגולים, וישנו חידושים בכל אחד מהם מה שיש בזה ואין בזה ע"כ, עוד כתב שם בדרך כלל וז"ל, הגם שעיקרן כל הדברים הנאמרים בכל השמונה שערים, הנה הם בספרים שחשבנו לעיל, עכ"ז הנה נמצאים בהם חידושים רבים למאד מה שלא נמצא בהשמונה שערים כלל וכו' וכן בספר הגלגולים (נמצא דברים שאין בשער הגלגולים), ע"כ.

ועיין עוד בהקדמת המחבר והמאסף חידושים לספר הליקוטים, הגה"ק ר' זאב וואלף אשכנזי זצ"ל בספר הליקוטים הנדפס בירושלים מצורף לשער הפסוקים בשנת תרע"ג, שהאריך שם, שכן היה הדרך של הגאונים הגדולים והמקובלים האמיתיים מרבני אשכנז אשר היו מכמה דורות שמלפנינו שלמדו בדברי שאר תלמידי האריז"ל (ר"ל חוץ מהח' שערים) וטרחו וידעו לתרץ את דבריהם הקדושים וכו' ע"כ.

באופן שדבר גדול נעשה בזה בהוצאת ספר הגלגולים שלפנינו, והוא הוספת נדבך חשוב מאד בספרי הקבלה הקדושים להאדרת ולהגדלת לימוד קדוש זה.

שריה דבליצקי
בני ברק
כ"ב מנחם אב תשמ"ו

זצ"ל וכו' ולפי דבריך הרי לאדמו"ר זצ"ל היתה לו בהירות גדולה בכל הענינים בלי סיבוכים ולכן הייתי רוצה לדעת מהני מילי מעלייתא מפומיה דרב' ע"ש.

ג. א"ה, הקדמה זו נכתבה על ספר הגלגולים עם הגהות וחידושי הה"ק המחבר שיו"ל בשנת תשמ"ו, וע"ז קאי כאן דברי הגאון מוהר"ש זצ"ל, ויש להוסיף שגם בספר הגלגולים גופא ישנם ב' מהדורות, א] זו שנדפסה בפרעמישלא תרל"ו ע"י הרה"ק משינאווא והיא מחזיקה ע"ז פרקים, והוא הדפוס המצוי יותר. ב] זו שנדפסה בפרנקפורט תמ"ד ואח"כ בלעמבערג ובוילנא, והיא מחזיקה ל"ה פרקים ועוד

ג"ב. היות ובספה"ק הזה[ד] בפרק ל"ה הובאה שם השמועה שהאריז"ל הסכים לה שמובאת בעוד מקומות בכתבי האריז"ל כאשר יבואר לפנינו לקמן, שאדם הנקבר בער"ש אחר שעה ה' אינו רואה חיבוט הקבר, נברר כאן בס"ד האם גם שעה חמישית גופא היא בכלל זה וכלומר, מרגע סיום זמן תפילה או ששעה חמישית גופא עדיין אינה בכלל זה, והדבר מתחיל רק מסיום שעה חמישית (ולסימן משעת ביעור חמץ), וראיתי שיש בזה מבוכה גדולה בכתבי האריז"ל, ויש בזה נפק"מ למעשה לא רק לענין קבורת המת ל"ע, אלא גם לענין הרחיצה והטבילה לכבוד שבת קדש, שהדבר תלוי זה בזה, מתי מתחיל הזמן הניאות לזה.

והנה השמועה הנ"ל הובאה בכמה וכמה מקומות בכתבי האריז"ל, בשער הכוונות דף ס"ב ע"א כתב וז"ל, ובתחילה נבאר ענין אחד שאמר לי מורי ז"ל שקבל מאדם אחד גדול שאמר לו שקבלה היתה בידו מרבותיו שכל מי שנקבר בע"ש אחר שעה ה' מן היום, שאין לו חיבוט הקבר לפי שמן שעה הה' מתחיל תוספת קדושת שבת, ויש לו דין כאילו נקבר ביום שבת עצמו וכו' ומורי ז"ל הודה לדברים והסכים אליהם, ע"כ. והנה לא ברור כאן הלשון, אם שעה ה' בעצמה בכלל הדימום מחיבוט הקבר או לא, דבתחילה כתב, אחר שעה ה' ומשמע דשעה ה' בעצמה עדיין לא, ובשורה הסמוכה כתב, לפי שמן שעה ה' מתחיל, משמע שגם שעה ה' בכלל השבת, דאם לא כן היה צריך לכתוב שמן שעה ו' מתחיל.

אמנם הדבר מפורש שם להדיא בענין הבא של טבילה, וז"ל ולכן לא היה האריז"ל טובל קודם שיקרא הפרשה זולתי דרך מקרה, ואף גם מקרה זה לא היה טובל רק אחר שהתחיל שעה ה' מיום ו' כמו שביארנו לעיל על ה' יתירה דיום הו' ע"כ, הרי דכאן בא הדבר מפורש דגם שעה ה' היא בכלל השבת, גם בשער מאמרי רשב"י דף ל"ט ע"א (דפו"י תשי"ט) כתב, וז"ל כי משעה חמישית של עש"ק מתחילים העולמות להעלות למעלה ממקומם, וקדושה נתוספת בהם כנז' אצלנו וכו' לרמוז אל שעה ה' ע"כ הרי דגם משם משמע דגם שעה ה' גופא היא בכלל שבת.

ליקוטים ארוכים בסוף [שרובם נמצאים בפרקים הנוספים בדפוס פרעמישלא, וחלקם באו בשער הפסוקים ובשער המצות ועוד], ומהדורא זו אות ב הייתה בשימוש הה"ק המחבר, [עוד יש לציין בזה את ספר הגלגולים חלק שני שאינו מצוי כלל - שהיה בגנזי הרה"ק מראדומסק, והעיד עליו שהוא ההמשך של מהדורה ב הנ"ל, ונדפס ע"י בנו עם כמה הוספות בפרעמישלא תרל"ה בהסכמת הגה"ק מצאנז תחת השם שער הגלגולים, ואינו שער הגלגולים משמונה שערים] וכבר האריכו בזה ואכמ"ל.

ד. א"ה, הכוונה לספר הגלגולים שעליו נכתבה ההקדמה, ובספרנו הובא ג"כ במערכת דרכי התיקון בד"ה 'סוד חיבוט הקבר' בסופו.

ה. א"ה, וכן דייק והכריע מכאן הרב בעל איפה שלימה בהגהותיו לשעה"כ הנ"ל, אמנם גם הוא הקשה ע"ז משעה"כ בדף מב ע"ב המובאים לקמן, והובא כ"ז שם בספר פאת השד"ה הנדמ"ח.

גם בשער הגלגולים הקדמה כ"ג הביא זה, ושם כתב כבר במפורש, כי כל הנקבר בע"ש אחר חמש שעות ביום ושעה חמישית בכלל אינו רואה חבוט הקבר וכו', הרי שכתב להדיא ושעה חמישית בכלל", וכן הוא ממש בלשון זה ובמילים אלו דשעה חמישית בכלל, גם בספרנו זה ספר הגלגולים וכ"ה בלקוטי מהרח"ו שבסוף שער מאמרי חז"ל דגם שם כתוב דשעה חמישית בכלל, ובפרע"ח שער השבת פרק ג' בענין הטבילה כתב ג"כ כי האריז"ל היה לפעמים טובל אחר ד' שעות יום השישי, ע"כ, וכנ"ל שענין ההצלה מחבוט הקבר וענין קבלת קדושת שבת בטבילה, חד שיעורא הוא.

ומעתה אחר שמצינו ראינו דברים מפורשים להדיא בלשונם דגם שעה ה' גופא היא בכלל ההצלה והקדושה והם דברי שער הגלגולים, והליקוטים שבסוף מאמרי חז"ל וספר הגלגולים שכתבו להדיא דשעה ה' בכלל, ודברים מפורשים בפרע"ח שכתב אחר שעה ד', ודברים מפורשים בשעה"כ שכתב לגבי הטבילה, אחר התחלת שעה ה' ומעתה יתפרשו גם כן הדברים שכתב בשעה"כ שם לגבי חיבוט ובשער מאמרי רשב"י, משעה חמישית, שכוונתו מהתחלת שעה חמישית, וילמד סתום מן המפורש.

אחר הדברים המפורשים האלה, לא ניתן להבין כלל את הספק שנסתפקו בני אהרון פירוש על שער הגלגולים הקדמה כ"ג אות י"ח, אם הלשון שנקטו הנ"ל אמרם ששעה חמישית בכלל, אי כוונתם בכלל ההצלה או עדיין בכלל החיבוט, וכן כתב השמן ששון ח"ג חזרת העמידה אות א' דשמה מתרצים, דמה שכתב שעה ה' בכלל, דר"ל בכלל חיבוט הקבר, והגדיל עליהם הלשם שבו ואחלמה בהקדמות שערים ע' 192 שהחליט בזה, דמ"ש ושעה חמישית בכלל הוא טעות סופר וחסר שם תיבה אחת וכן צריך לומר ושעה חמישית בכלל חול.

יש לתמוה מאד על הבני אהרון והשמן ששון והלשם שבו ואחלמה איך הסתפקו או החליטו להוציא דברים מפורשים מהפשט שלהם שמכל המקומות הנ"ל משמע, דשעה ה' גופא היא בכלל הקודש, ואיך יתכן לומר דמ"ש שבנקבר ביום השישי משעה ה' ושעה ה' בכלל, אינו רואה וכו' שהפשט ששעה ה' היא בכלל חול, הנה מה שהכריחם לזה ומה שהעיק עליהם הם דברי האריז"ל המפורשים בשעה"כ דף מ"ב ע"ב וכן בפרע"ח שער הסליחות פ"ח על תיבות אל מלך יושב וכו' כי תוספת שבת מתחיל מיום שישי תחילת שעה משישית וכו', ונמצא כי ז' שעות אחרונות של יום הששי וכל כ"ד שעות של יום השבת הקב"ה יושב בהם על כסא רחמים מפני כבוד השבת ומספרם א"ל שעות, וכו' דלפי הכתוב שם יוצא להדיא שהפשט הוא, סוף שעה חמישית ולא התחלת שעה חמישית, דהרי כתב להדיא ז' שעות מער"ש, ועל כן נכנסו לדיחוקים בפירוש הדברים הכתובים לגבי חיבוט הקבר, במש"ש דשעה חמישית בכלל.

ולפי עניות דעתי, אי משום הא לא איריא, ואין צורך להוציא הדברים מפשוטן, וכלומר אין מן הצורך להוציא את השעה החמישית מקדושת השבת, דיש לומר שכמו שכל דבר קדושה צריך מקודם איזה הארה ורשימו מלפניו, כי אי אפשר להכנס אל האור מתוך החושך הגמור, כן גם ז'

שעות אלו צריכות עוד שעה אחת לפניהם, בבחינת הארה לפניהם להבדיל בין האור והקודש, והארה זו היא כל כך גדולה עד שגם היא מצלת מחיבוט הקבר וגם היא כשרה לטבילת השבת, דהרי אפילו בנוגע לשעה השישית גופא מצינו ראינו בפרע"ח שער השבת פרק ג' דעיקר גילוי תוספות שבת במצח האדם הוא דוקא לאחר ו' שעות, הרי דאף שגם בשעות שלפני חצות יש גילוי תוספות שבת אחר הטבילה מ"מ זהו גילוי פחות מאשר לאחר שש וכ"ה המשמעות בשער מאמרי רשב"י הנ"ל בדף ל"ט ע"א דיש חילוק בין קדושת שבת לאחר שש לקדושת שבת בשעה שישית גופא, ולכן כמו שעצם השעה השישית פחותה קדושתה מאחר שש, כמו כן השעה החמישית פחותה קדושתה משעה ששית, דאף שאין הקב"ה עדיין יושב אז על כסא רחמים, מ"מ הארה שבה מועילה כבר לעצם חיבוט הקבר ולאפשר לטבול לכבוד שבת השעה הזאת, והדברים והקדושה עולים איפוא בסתר המדריגה, מקודם קדושת שעה חמישית ומשם לקדושת שעה שישית, ואח"כ אחר חצות, ואח"כ קדושת עצם יום השבת, ואתי שפיר, דאין צורך להוציא הדברים מפשוטם, ושעת חמישית דקאמר הרב ז"ל שהיא בכלל, הוא כפשוטו שהיא בכלל הקדושה וההצלה מחיבוט. היוצא מהנ"ל, דבין לגבי קבורת המת ח"ו ובין לענין הטבילה לכבוד שבת, אם אפשר להמתין עד התחלת שעה שישית, דהיינו שעה אחת קודם חצות עדיף טפי, מהיות טוב, אם הדבר מעט קשה ולא נוח, אפשר לכתחילה להקל מסוף שעה ד' דהיינו מסוך זמן תפילה, דכן פשטות הדברים בדברי האריז"ל, ומעתה מה שכתב המשנה ברורה בסימן תקפ"א ס"ק כ"ו לגבי טבילת ער"ה, משם החיי אדם, דלא יקדים לטבול משעה אחת קודם חצות היום, הנה אם יש בדבר דוחק וצורך קצת אפשר להקדים גם שעתיים לפני חצות, דדין עריו"ט וער"ש נראה שהוא שווה.

הקדמות ומכתבי קודש

מכתב הקדמה
מאת תלמידו המובחק הרב הגאון הצדיק רבי יהודה ליב דרמר (שליט"א) זצ"ל
מלפנים אבד"ק באקוי רומניה

הא לכם זרע קודש, את ספר הגלגולים מכתבי האריז"ל מתוקן ומוגה, אשר השאיר אחריו ברכה מו"ר הרה"צ הקוה"ט מוהר"ר משה יהושע לנדמן זצלה"ה. הוא הגבר הוקם עול התורה וכארי יתנשא, לא מש מאהלה של תורה ועבודה, גם בלילות לא שכב לבו, צדיקי אמת ידעו גודלו ועוצם קדושתו.

מי אני שאבוא בשבח המגיע להאי צדיק וקדוש, אשר תורתו קדושתו וצדקתו קשה לתארם, אף כי אינני ראוי לספר בשבחו, כי אין הפה יכול לספר בקילוסו חסידותו וצדקתו, לא באתי רק מעט מזעיר מהני שבחא דרבינו, אשר ראינו שמענו ונדעם, דלגומרם אי אפשר, אחת שאלתי וה' יהיה בעזרי קל ה' ויאר לנו.

כדרכו בקודש לילה כיום יאיר, כחשיכה כאורה, תדיר על משמרתו, נהירי הוי ליה שבילי דאורייתא הנגלה, ורב כחו בנסתר בכתבי האריז"ל, והכל היה שגור על לשונו, מילא כריסו משופרי שופרי ונהורא עמיה שרא, תוארו היה כמלאך אלוקים, לא נודע בשערים שמו, כי היה מאד נחבא אל הכלים והצנע לכת, עבודתו הק' היתה בלתי לה' לבדו, ולא רצה לקנות לו שם כשם הגדולים אשר בארץ, והיה שמח בחלקו כעל כל הון, וקיים באמת 'טוב לי תורת פיך מאלפי זהב וכסף'.

כתביו הק' המה לבד היו עזבונו, לא כסף ולא זהב, והנה בנו המופלג הרה"ג ר' יעקב שמשון (שליט"א), הביא לדפוס הגהותיו ותיקוניו לספר הק' ספר הגלגולים מכתבי האריז"ל ורבינו חיים ויטאל זצוק"ל, מקור החכמה והבינה, וזכות גדולה היא לי להצדיק את הצדיק הק' כי זו תורה שלמדתי אצלו בקביעות יותר משבע שנים, וגילה לי מעט מצפוניו, להאיר עיני במשנתו, ועוד היתה ידו נטויה, אבל נקרא בקריאה של חיבה, ונתבקש בישיבה של מעלה, ומשה עלה אל האלוקים ביום י"ד כסלו תש"ך, עזבנו הרועה אשר דלה דלה לנו, ואין לנו שיור רק התורה הזאת אשר שם לפני בני ישראל, ועוד בכתובים הרבה קונטרסים, על ספר עץ החיים ועל כוונות התפילה והמצוות, וגם סידור תפילה שסידר בעצמו עם כוונות האריז"ל לפי מקורות אמיתיים, ובו שפך לבו לפני קונו, וכוון פתיחין ליה בצלותיה ובעותיה בכוונה גדולה יום יום, ומילין לצד עילאה מלל לתיקון השכינה, לחבר את האוהל להיות אחד.

עדיין לא זכינו להוציא לאור אוצרותיו, ועתה הגיע העת להופיע אור הראשון, שהוא התיקון לספר הנ"ל, שהסיר שגיאות ומכשולים מהספר הק' הזה, ורבים יהנו מההוספות וביאורים שהוסיף, הוציא לאור תורה שלימה לזכות את הרבים, אתמחי גברא ואיתמחי קמיעא.

היה עוסק בדברי תורה הרב דומה למלאך ה', ובמקום גדלותו שם ענוותנותו, גלי עמיקא ומסתרתא

הקדמות ומכתבי קודש

הוא בסוד קדושים רבה, ועייל בלא בר בכבשונו של עולם בחדרי האריז"ל, יהיב חכמתא לחכימין, כל רז לא אנים ליה, וכל טמירא גליא ליה, שבילי דשמיא הוי נהירין ליה, ושבע ודשן מפרי עץ חיים, והיה עוסק כל היום באמרות ה' אמרות טהורות לטהרו ולקדשו בהאי עלמא הבל הבלים זוכך חומרו, לא שח שיחת חולין כמאמר אוה"ח הק' עה"פ 'אלה הדברים אשר דיבר משה', אלה הם הדברים אשר דיבר כל ימיו וכו'

וכל האמור במשנת חסידים קיים זה מה שכתוב בזה, כל מילי דאבות עבד להו נטירותא, לא הלך ארבע אמות בלא תורה, ולא הסתכל חוץ לארבע אמותיו, ורבות בשנים לא יצא מפתח ביתו, ויש להאריך עוד ועוד, אך מי ישמיע כל תהילתו.

אשרי חלקו, זכותו וזכות תורתו וקדושתו תתעורר עלינו ברחמים, ויטע האל בלבינו אהבתו ויראתו לעובדו בלב שלם, ויעזרנו ללמוד וללמד לשמור ולעשות אנחנו וזרענו וז"ז, ללכת בדרכי ה' כל הימים, ולהושע תשועת עולמים, ועינינו תחזינה בבנין ביהמ"ק ב"ב.

דברי תלמידו המדבר באהבה רבה לכבוד תורתו וקדושתו

יהודה ליב דרמר

כ"ג מנ"א תשמ"ו פה ב"ב

הקדמות ומכתבי קודש

הרהגה"צ מוה"ר יחיאל פישל אייזנבאך (שליט"א) זצ"ל
ראש ישיבה דישיבת שער השמים ירושלים

כ' לחודש הרחמים והסליחות תשמ"ו

הן כל יקר ראתה עיני, בהדפסתו מחדש של ספר הגלגולים מצורף ומזוקק בהגהות והערות יקרות ומועילות, מהרה"ק המקובל רבי משה יהושע לנדמן זצוק"ל. וכבר האריך ידידי הגר"ש דביליצקי (שליט"א) במהות החיבור ותועלת ההגהות ושבח מחברם זצוק"ל, ולמותר הוא להוסיף על דבריו היקרים, ואחזיקנא טיבותא להרה"צ רבי יעקב שמשון לנדמן (שליט"א), בן הרה"ק מחבר ההגהות זצוק"ל, על זכותו את הרבים במרגניתא טבא דא, ויזכה להמשיך במפעליו, להוציא לאור תעלומות חכמה, מגנזי אביו זצוק"ל, מתוך בריות גופא ונהורא מעליא וכט"ס.

יחיאל פישל אייזנבאך

הקדמות ומכתבי קודש

הקדמה לפירוש ספר הגלגולים מאת בן המחבר

י'תעלה ה'שי"ת ו'תתברך ה'שכינה הקדושה, ע"י בניהם הקדושים שכל עמלם בתוה"ק ובסודותיה לשמה, לעשות נחת רוח להם, כרצון הקב"ה, ולתת תורתם (שנקרא על שמם ראה בקידושין לב ע"ב בראשו- כרבא ובתורתו יהגה) מתנה אמיתית לשכינה הקדושה ליחדה ולהקים אותה, וע"י מסירת נפשם ונשמתם לה, היא באה להשי"ת ומתפארת לו בבניה, לזוכים ע"י התוה"ק להדבק בה לתהילה לשם ולתפארת לכולם, והשי"ת נותן ע"י זה ברכות שמים מעל ואושר ונחת לשכינה הקדושה ולבניה, ומנחמים אותה ומשמחים ומשכחים הצער שיש לה מהרשעים, ואשרי חלקם.

ואם אין בעולם הזה מי שירים אותה מעפר, וישמח אותה, אזי השי"ת אומר למעני למעני אעשה, והוא לבדו עושה הכל (ראה בישעיה סא 'ואביט ואין עוזר ומשתומם ואין סומך ותושע לי זרועי וחמתי היא סמכתני') ועם כל זאת השכינה הקדושה רוצה שבניה יזכו לשמחה ואז אם הבנים שמחה, אבל עלינו לדעת, כי בדור עני ויתום כזה, אין כמעט אפשרות שנזכה לזאת המעלה העליונה, ולא נשאר לנו רק להתפלל מקרב לב להשי"ת שירחם על השכינה הקדושה ועל עמו ישראל ויושיענו למענו ית', ואם אפילו נפסיד ע"י זה שכר עצום אילו היינו במעלה עליונה, אבל הכל כדאי ובלבד שנזכה לראות בישועת ה' ושכינתו ועמו.

ועם כל זאת, השרידים אשר כואבים בלבם ונשמתם למצב הנורא הזה צריכים להשתדל, כאשר לומדים תורת ה' הנסתר, ללמוד בכוונה בכדי לתקן בזה את כל הנשמות הנדחות, מימות עולם עד ביאת המשיח, כפי שמובא בספר הקדוש - ספר הגלגולים של האר"י הקדוש, שמבאר השתלשלות הדורות וחטאם ותקונם, כי אין מנוחה לשכינה הקדושה כל זמן שבניה סובלים צרות צרורות מפני פשעיהם לכל חטאותם (וגם להוציא יקר מזולל כפיו תהיה) וברצון הכנה של הלומד ובתפילתו למענם להשי"ת, הוא יכול לגרום עת רצון, ובמקום שאין אנשים, השי"ת עושה למענו, ע"י התעוררות הלומדים לשם ה' (ואז גם הוא מתקדש ומתרומם בזה).

וידוע כי הספרים הקדושים של הקדוש ר' חיים ויטאל זצוק"ל (שכל דברי האר"י הקדוש נכתבו על ידו) מלאים שגיאות ושבושים ובתוכם ספר הגלגולים, (בכדי שלא יבוא אל הקודש פנימה מי שלא הכין לקדש את עצמו כראוי) ולכן הקב"ה שמרחם על עניי עמו ישראל הרוצים לדעת וללמוד את דרך האמיתי ע"י תורת אמת תורת הנסתר, שולח להם ת"ח שמשקיעים מיטב חייהם ושנותם ומבקשים מהשי"ת שיפתח לבם ושכלם להבין על בורים את עומק התוכן והמושג, ואחר שמן השמים מנהירים עיניהם ומסכימים עמם אז הם מפרשים (כמה שמותר להם) את הסתירות והשגיאות, שיהיה יותר קל ומובן למי שנגש אל הקודש פנימה.

א"א ההצ"ק מוה"ר משה יהושע לנדמן זצ"ל, נצר מגזע תרשישים, מצדיקי יסודי עולם, שרפי מעלה

הקדמות ומכתבי קודש

(כמו הבעש"ט הק', הק' ר' שמשון מאוסטרופולי, המגלה עמוקות, רש"י הק', בעלי התוספות וכו' ראה ספר היוחסין) והיה מקובל בעל מדריגה, וכל חייו השקיע בלימוד הקבלה, וצנוע והסתתר מכולם אפילו מקרוביו, וכתב הרבה ולדאבוננו חלק גדול מהם שרף או שלחם לבית הקברות לגניזה, ורק דבר אחד הסכים לפרסם, תקונים לספר הגלגולים, וגם זה עמד מן הצד זה עשרים וחמש שנים ועם כל המאמצים שלי, לא עלה בידי להדפיסם, רק בעזהי"ת התעורר איש נדיב לב מר יוסף יו"ט גליק מעיר בני ברק יצ"ו שרצה בזה לזכות הרבים והקרן קימת לעולם האמת, כי מי שזוכה לעזור לפרסם דברי אלוקים חיים צדקתו עומדת לעד, וזכות אבי הה"צ זצוק"ל, וזכות כל הקדושי עליון יעמדו לימינו, לברכו בשם ה', שימלא כל משאלות לבו לטובה ולברכה.
הכותב לשם יחוד קוב"ה ושכינתיה ולכבוד זקני הקדושים שרפי מעלה, ולכבוד אבי הה"צ הקדוש זצ"ל זי"ע, ותחינתי ותפילתי להשי"ת שיקבל תורתו לנחת רוח לריח ניחוח כקרבן עולה וזבח, ומי שיזכה להתעמק בלימוד הזה, יחננו לברכה השי"ת בשפע ברכה והצלחה בנחת וכל טוב ובזכות זה כולנו נזכה בביאת גואל צדק בב"א.

יעקב שמשון לנדמן בן הה"צ הנ"ל זצוק"ל.

הקדמות ומכתבי קודש

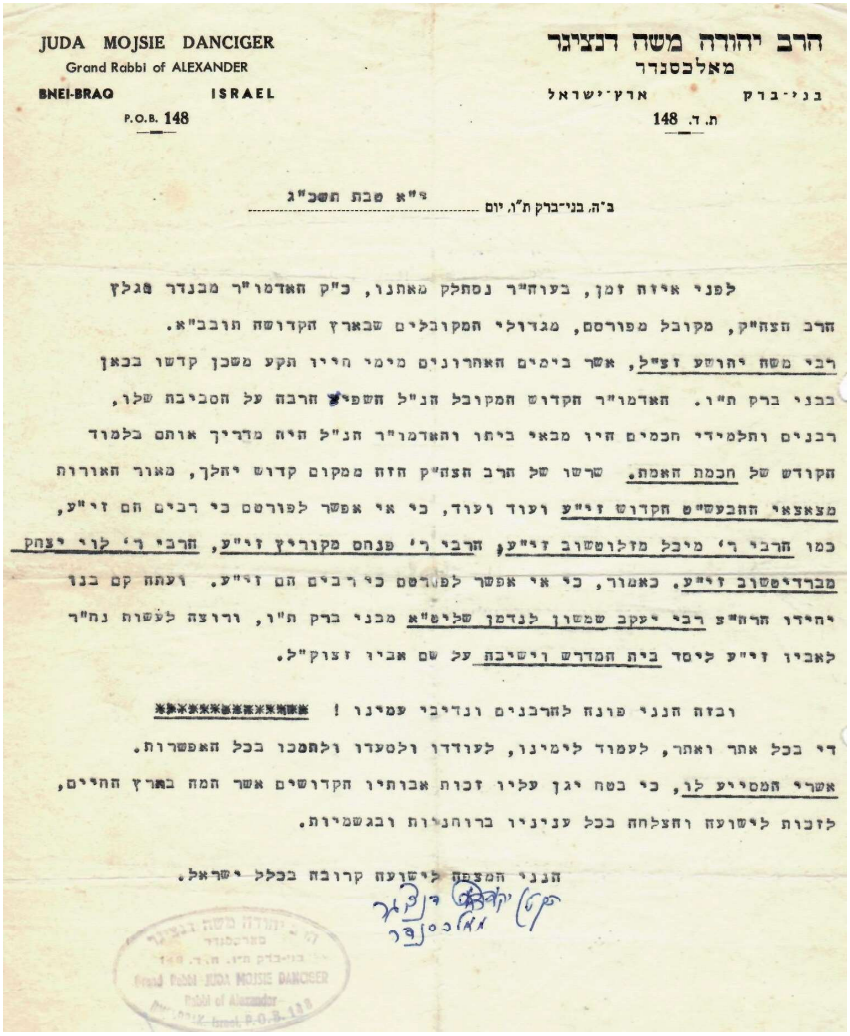

JUDA MOJSIE DANCIGER
Grand Rabbi of ALEXANDER
BNEI-BRAQ ISRAEL
P.O.B. 148

הרב יהודה משה דנציגר
מאלכסנדר
בני־ברק ארץ־ישראל
ת. ד. 148

ב"ה, בני־ברק ת"ו, יום י"א שבת תשכ"ג

לפני איזה זמן, בעוה"ר נסתלק מאתנו, כ"ק האדמו"ר מבנדר זצלק"ל הרב הצה"ק, מקובל מפורסם, מגדולי המקובלים שבארץ הקדושה תובב"א. רבי משה יהושע זצ"ל, אשר בימים האחרונים מימי חייו הקע משכן קדשו בכאן בבני ברק ת"ו. האדמו"ר הקדוש המקובל הנ"ל השפיע הרבה על הסביבה שלו, רבנים ותלמידי חכמים היו מבאי ביתו והאדמו"ר הנ"ל היה מדריך אותם בלמוד הקודש של חכמת האמת. שרשו של הרב הצה"ק הזה ממקום קדוש יהלך, מאור האורות מצאצאי ההבעש"ט הקדוש זי"ע ועוד ועוד, כי אי אפשר לפורסם כי רבים הם זי"ע, כמו הרבי ר' מיכל מזלוטשוב זי"ע, הרבי ר' פנחס מקוריץ זי"ע, הרבי ר' לוי יצחק מברדיטשוב זי"ע. כאמור, כי אי אפשר לפורסם כי רבים הם זי"ע. ועתה קם בנו יחידו הרה"צ רבי יעקב שמשון לנדמן שליט"א מבני ברק ת"ו, ורוצה לעשות נח"ר לאביו זי"ע ליסד בית המדרש וישיבה על שם אביו זצוק"ל.

ובזה הנני פונה להרבנים ונדיבי עמינו ! ********** די בכל אתר ואתר, לעמוד לימינו, לעודדו ולסעדו ולתמכו בכל האפשרות. אשרי המסייע לו, כי בטח יגן עליו זכות אבותיו הקדושים אשר המה בארץ החיים, לזכות לישועה והצלחה בכל עניניו ברוחניות ובגשמיות.

הנני המצפה לישועה קרובה בכלל ישראל.

יהודה משה דנציגר
מאלכסנדר

הרב יהודה משה דנציגר מאלכסנדר בני־ברק ת"ו. ת.ד. 148
Grand Rabbi JUDA MOJSIE DANCIGER
Rabbi of Alexander
Bnei-Braq Israel P.O.B. 148

הקדמות ומכתבי קודש

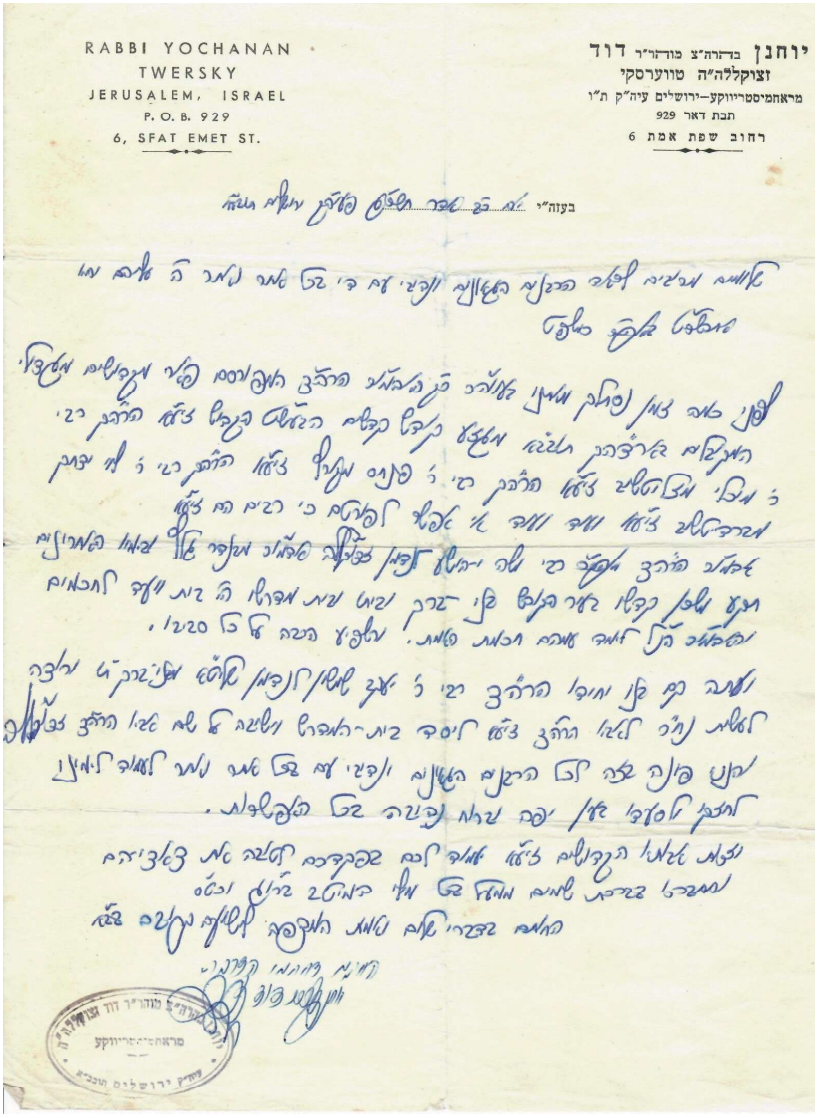

יוחנן בר"ר צ' מו"הר"ר דוד
זצוקלל"ה טווערסקי
מראחמיסטריווקע–ירושלים עיה"ק ת"ו
תבת דאר 929
רחוב שפת אמת 6

RABBI YOCHANAN
TWERSKY
JERUSALEM, ISRAEL
P. O. B. 929
6, SFAT EMET ST.

בעזה"י יום ה' שבר תשכ"ט פלוגין ירושלים תובב"א

אלופי מרגיש לעשה הרבנים הנשגבים ובכבוד, עם כי, כל מה שעבר ה' עליהם עם
הנפטר בלקוח מלפני

לפני כמה זמן נפטרה מרת בלהה בת הרב המפורסם הר"ר מרדכי אשכנזי.
המנהלים הרוחניים ביישוב בקבל בקלות הרגשה בקבל ציווה הרב רבי
י' מאלי מוכרטשיב ציווה הרב רבי י' פינס מעמלל ציווה הרב רבי י' לא יצחק
אברבנאל ציווה מה מה ז' שפלה לפרטים כי רבים הם ציווה
שבעבר הרב המקבל רבי שם ויהיה דבקן בשלום הפנה אחרי שלל עמוד הנשמרים
ומעל שלמן בקלו בשר בעצם אלו שרק עכשו עת מפרטו הם בעת מעשה לתכמים
ומבעבר בלי לאחר מהרה רבות פעמים. מלפני הרבה שלא כל כדבר.
ומעבר כמו אלו מובל הרב רבי י' יצחק שטיינברגמן שליח שלו שבקש ע"ב עבדה
לשלוח נלו לגלות הרב ציווה ליסד בית-המדרש ושבה אל שם שבו הרב צאלמה
ובכן פונים אנו כל הרבנים הנשגבים ובכבוד, עם כל מה שעבר עליהם לאמור
לתבע לסדר אין יפה שרמת בכבוד כל הנפטרות.
ובמה שמעו הקדושים ציווה אמר לנו שבקבר לשבח מה בגדיהם
המבדל בשבילו שלום מאשר כל אלו בעיטב בלבד וכו'
הרמה בשבילו שלום ושמת המקבל לשלוח בקשה בזה

הריני מודיעו הדברים
יוחנן דוב

מראחמיסטריווקע
ירושלים תובב"א

מכתבי קודש
לספר
סתר עליון

הקדמות ומכתבי קודש

ביום רביעי ד' באלול ה'תשע"ב נכנסנו לקו"פ אל כ"ק אדמו"ר זצוק"ל מסקולען בדבר הוצאת כתבי כ"ק אדמו"ר הה"ק המחבר לאור [שהיה מבאי ביתו ושולחנו עוד ברומניה בפקודת אביו הרה"ק זצוק"ל, כשהיה אביו טרוד בעסקי הכלל ברומניה, כידוע], ואמר ובירך בלשון קדשו בזה"ל

ער איז גיוועזען א איש קדוש.....א איש קדוש..
דער טאטע פלעגט גיין צי איהם אויכעט..
דאס איז אגרויסע זאך, איר זאלט מצליח זיין ארוים געבען אל הפועל..
איך וויל אויך משתתף זיין אין דעם,
דאס איז א זכות מאכן א זכר לצדיקים..
זכותו יגן עלינו ועל כל ישראל

[הוא היה איש קדוש, איש קדוש
אבי היה ג"כ רגיל לילך אליו
זה דבר גדול, יה"ר שתצליחו להוציאו אל הפועל
אני גם רוצה להשתתף בזה, זהו זכות לעשות זכר לצדיקים]

לדאבון לב נסתלק האי צדיק נשגב משיירי כנה"ג לגנזי מרומים טרם רדת הספר לדפוס
וכל בית ישראל יבכו את השריפה אשר שרף ה'

הקדמות ומכתבי קודש

בן ציון רבינוביץ
בלאאמו"ר זצוקללה"ה
מביאלא
עיה"ק ירושלים תובב"א

בס"ד יום ו' ערב שבת קודש פרשת מסעי ראש חודש אב תשע"ט

החיים והשלו' וכטו"ס
לכבוד ידידי היקר
הרה"ג ר' **איתמר לנדמן**
שיחי' בטוב ובנעימות עכב"ב

אחדשה"ט באה"ר,

שמחתי בראותי גליונות מהספה"ק **סתר עליון** חידושים וביאורים בתורת הסוד, שהותיר אחריו ברכה זקינך הגה"ק רבי **משה יהושע לנדמן** זצוקללה"ה זיעוכי"א, מגזע אראלים ותרשישים שכיהן ברבנות בכמה קהילות בחו"ל ובערוב ימיו תקע אוהלו בבני ברק יצ"ו, העמיד תלמידים רבים והרבה נושעו מפיו.

ומצוה רבה להוציא לאור עולם את כת"י קדשו ולהפיץ תורתו, להעמיד לו שם ושארית ושיהיו שפתותיו דובבות, כמו שנאמר [שמות יז יד]: כתוב זאת זיכרון בספר ושים באזני יהושע, ובוודאי יהי' לתועלת מרובה להעוסקים בתורת האריז"ל באשר הוא כתוב בצורה ברורה ומובנת להוגים בה, ולמען ילמדו ליראה את ה'.

וזכותו הגדולה תעמוד לך ולכל המשפ"ה החשובה שתוכלו להמשיך ולעלות בקודש ולהמשיך שושילתא דדהבא, ותזכו להמשיך ולהגות בתורה מתוך בריות גופא ונהורא מעליא, ונזכה במהרה לבנין ביהמ"ק בביאת משיח צדקנו במהרה דידן, אכ"ר.

כ"ד המעתיר ומצפה להצלחתכם בכל הענינים לטובה ברו"ג

הבו"ח ברחשי ברכה,

בן ציון רבינוביץ
בלאאמו"ר
מביאלא
זצוקלל"ה
עיה"ק ירושלים תובב"א

הקדמות ומכתבי קודש

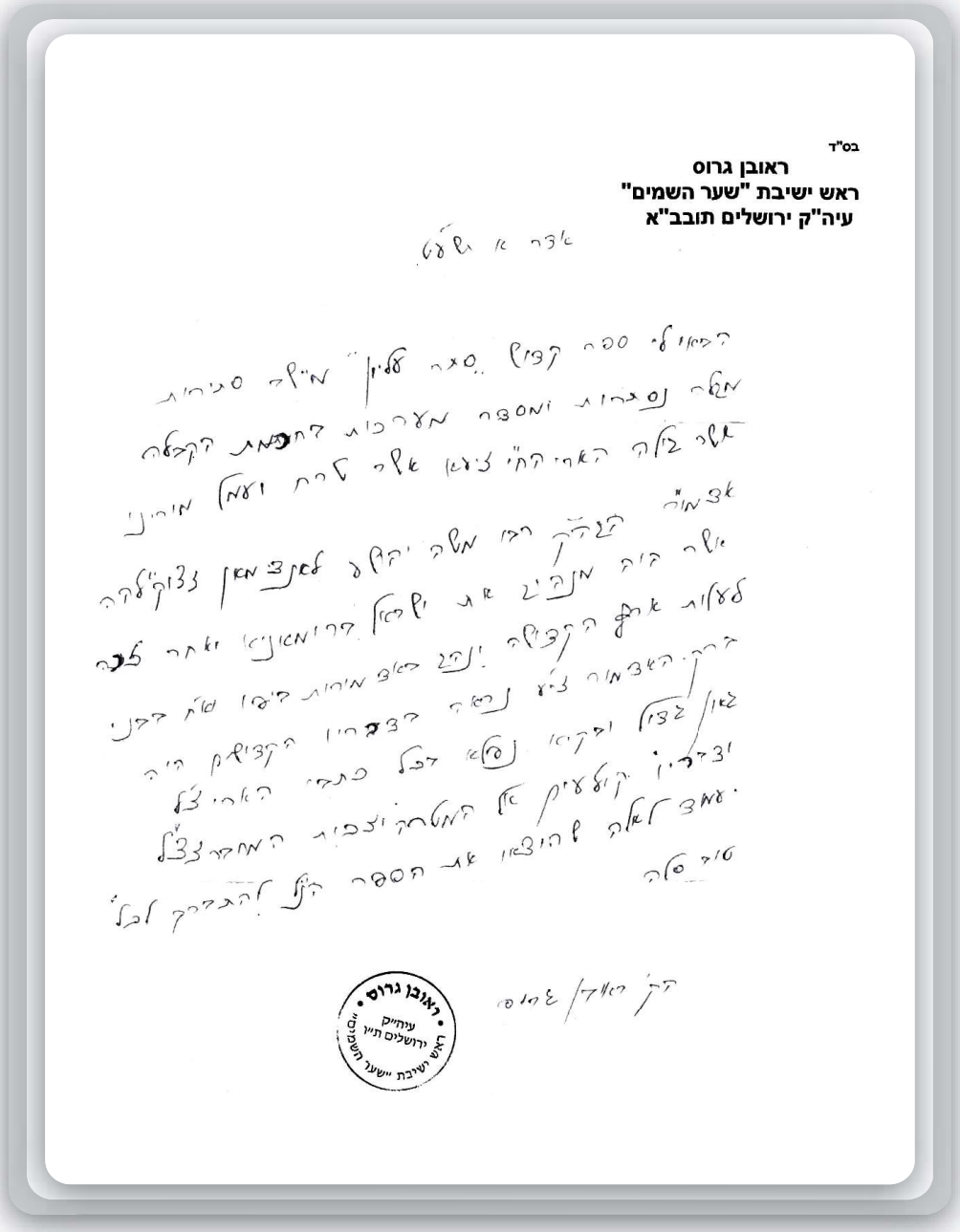

בס"ד

ראובן גרוס
ראש ישיבת "שער השמים"
עיה"ק ירושלים תובב"א

אדר א תשע"ט

המעיין בספר קדוש "סגולה עליון" מילה סגולות
מצלה נסגולות ומספר מעשיות דחסדי הקב"ה
אשר בזה האדם הנ"ל יראה אשר לדת ועמל מרינו
אב מו"ר הגה"ק רבי מאיר יחיאל לעמבערגער נבדק"ל הה
אשר היה מנהיג את ילדי הדרומאוניו ואחר לאה
לעזור אחלף הקבוצה ! נתב המעשה מרחוק הרבו שלא הבני
הרב האדמור ביא נמשה הדבר הזה הקבוצה היה
בזון בצרון ובקיבו נסלאו הכל כתבי האדם בלי
ובדרכיו קולעים אל המטרה ובכבוד המחבר בבל
שמחב לאלה ולהוצאו את הספר הזה להבדיק לכל
טוב סלה

הק' ראובן גרוס

ראובן גרוס • עיה"ק ירושלים תו"ב • ראש ישיבת "שער השמים"

הקדמות ומכתבי קודש

יצחק מאיר מארגנשטערן
רב ור"מ דק"ק "תורת חכם"
לתורת הנגלה והנסתר
פעיה"ק ירושלים תובב"א

Rabbi Y.M. Morgenstern
Rosh hayeshiva of
"Toras Chochom"
Yerushalaim

יום רביעי בשבת לסדר ויתן לך האלקים וגו' תשע"ט לפ"ק, פעיה"ק תובב"א

הן ידידנו הנעלה הרב הגה"ח בנש"ק **כמ"ע מוהר"ר איתמר לאנדמאן שליט"א** מוציא לאור ספר **'סתר עליון' – ביאורים ומערכות בחכמת הח"ן** שהניח בכת"י זקינו המקובל האלקי – אשר העידו עליו זקני חסידי עליון זצ"ל – כי היה צדיק עליון חסידא קדישא ונהורא נפישא הרב הדומה למלאך ה' צבקות פועל ישועות בקרב הארץ **אדמו"ר הרה"ק מוהר"ר משה יהושע לאנדמאן זצוקללה"ה**, והן אמנם חלילה לנו מעלות בהסכמה על ספר קדוש זה שנכתב בקדושה עליונה על ידי שר וקדוש ליהודים שכבר עלה לגנזי מרומים לפני קרוב לששים שנה ואשר העידו עליו שהיה מגדולי צדיקי הדור שלפנינו ואין לנו שום השגה אפילו מרחוק בקדושתו ובקדושת תורתו, ומי יפאר השמש בצהרים אשר כל הרואה זאת התורה אשר שם מש"ה לבני ישראל ישתומם בראותו כי קרן אור פני מש"ה ויירא מגשת אליו, עד שכל התורה הזאת האירה לנגד עיניו בחדא מחתא באופן מבהיל, וזה דרכו ליישב כל חמיר'א על פי דברי רבינו האר"י ז"ל גופא מיניה וביה בדוכתי אחריתי, וכאמרם ז"ל דברי תורה עשירים במקום אחד כו', ולפלא האיך שאם כי במקום שבתו בערי הגולה היה מחוסר ספרי המפרשים המצויים בידינו היום, עכ"ז לא חסר דבר, כי כל העקוב היה לפניו למישור, וכאשר יראה הרואה בספרו שאפ' איש טהור כל השמועות הפזורות בכל כתבי האריז"ל אחת הנה ואחת הנה, הן בסדר ההשתלשלות והן בסדר הכוונות, וקיבצם כולם למקום אחד, ועשאם להטיבה אחת בסדר מדוקדק מוקדם ומאוחר, ובמקרא מועט מותיב ומפרק כלאחר יד כמה וכמה שמועות סותרות וקושיות המזרות שנבוכו בהם המפרשים והאריכו למענית'ם, והוא ז"ל מיישבם בדרך קצרה מיניה וביה מבלי להביא ממרחק לחמו, כי פני מש"ה כפני חמה ונהירין ליה שבילי דרקיעא ואין נסתר מנגד עיניו, וכדברי רבינו האריז"ל בע"ח שער כ"ב פ"ג "מי שבידו כח במעשיו וכו' יהיה לו זכירה נפלאה בתורה ויבין כל רזי התורה וכו', לא יהיה שום שכחה לו, ויתגלו לו רזי התורה כתקונן", יעו"ש, כזה ראה וקדש. ועל כגון זה שהיה מצדיקי קמאי דקא מסרי נפשייהו אקדושת ה' יש להמליץ מאמרם ז"ל (יומא ט' ע"ב) טובה צפורנן של ראשונים מכריסן של אחרונים, ואם ראשונים כמלאכים כו' (שבת קי"ב ע"ב), **ובטוחני כי המעיינים האמיתיים המבינים בעם ישכילו להבין רב התועלת ועומק קדושת הדברים עמוק עמוק מי ימצאנו, וידקדקו היטב בדבריו למצוא דברי חפץ ולשאוב מלא חפני טיבותא מטעם זקנים עתיקא דעתיקין.**

ועל כן לא באתי בזה אלא לאמץ ולחזק חילו של ידידינו הרה"ג המו"ל שליט"א, דין רפיש מבית זקינו הקדוש, שעוסק ביראה זה עידן ועידנים לברר מקחו של צדיק למען יהיו שפתותיו דובבות, וכבר אמרו חז"ל (ב"ר נח ח') כל המברר מקחו של צדיק באילו מקיים עשרת הדברות, וע"כ בודאי יעמוד זקינו הקדוש – שכבר נודע בחייו כפועל ישועות בקרב הארץ, ומכ"ש עתה שגדולים צדיקים במיתתן יותר מבחייהם, להמליץ טוב עליו ועל כל הנלוים אליו וכל המסייעים עמו במלאכת הקודש להתברך בכל הברכות האמורות בתורה עדי נזכה מהרה דידן כי מלאה הארץ דעה את הוי"ה כמים לים מכסים בביאת גואל צדק ברחמים רבים.

יצ"מ מורגנשטרן

הקדמות ומכתבי קודש

יוסף ראזענבוים

בהרה"צ מוהר"ר ישכר בער מסטראזיניץ
זצוקלה"ה

מו"קאליש

בעזהשי"ת

יום ג' לסדר טהרה שנת תשע"ט לפ"ק

כן בקודש חזיתי מחברת מכתבי קודש מהרה"ק הגאון מוה"ז רבי משה יהושע לאנדמאן מבענדער זצוקללה"ה, **אמרות טהורות** יסודתם בהררי קודש בחכמת הח"ן שנלקטו מכתבי יד של הגה"ק זצוקללה"ה שהיה ידיו רב לו בכתבי האריז"ל, וידוע שכל מעשיו היה מיוסד על יחודי כתבי האריז"ל עפ"י החסידות המקובל אצלו מהבעש"ט ותלמידיו ז"ע ונאה דורש ונאה מקיים, וגם ידוע שהיה בקי בש"ס ופוסקים, ופועל ישועות בקרב הארץ, ובמקום גדולתו אתה מוצא ענותנותו, שכל דרכו היה בהצנע לכת וכבוד אלקים הסתר דבר,

אי לזאת בואו ונחזיק טיבותא לנכדו המופלג בתו"י הרב איתמר לאנדמאן שליט"א שאמר לנפשו שחי ונעבורה ושקע עבודה ויגיעה רבה לעיין בכתבי הקודש ולהוציאם לאור הדפוס, בסדר נאה ויפה המאירות לעינים להנות ממנו בני אדם,

ומובטחני שזכות בעל המחבר הקדוש שיהא שפתותיו דובבות משמי מרומים להוריק לנו שפע ברכה ובני חי' ומזוני רויחי עדי נזכה לביאת גואל צדק אמן.

הרב יוסף ראזענבוים
בן הגה"ק אומלה"ר מסטראזיניץ זצ"ל

הקדמות ומכתבי קודש

ישעי' טווערסקי
בהרה"צ מוהר"ר משולם זוסיא זצוק"ל
מטשערנאביל
ברוקלין נ.י.

ב"ה, כ"ה אד"ב תשע"ט

הן כל יקר ראתה עיני אור יקרות, גליונות ספר סתר עליון על כתבי האריז"ל. ילקוט פרי עטו של חו"ז הרה"ק המפורסם אור טמיר ונעלם כקש"ת מוהר"ר משה יהושע זצוקללה"ה מבענדער. וכעת עומד להופיע בעז"ה לראשונה מכתי"ק, ע"י נכדו החשוב ש"ב הה"צ בנש"ק מו"ה איתמר לאנדמאן שליט"א, אשר בכשרון רב הגה על המלאכה יגע ומצא להוציא דבר מתוקן לזיכוי הרבים ולתועלת המתדבקים בתורת החן. ואפריון אמטייה לי' ואמינא לפעלא טבא אישר. זכות רבינו המחבר יעמוד לו ולכל אשר לו, שיתברך בשפע קודש ורב ברכות עד בלי די אכי"ר.

הכ"ד המדבר לכבוד תורת חו"ז הרה"ק המחבר זי"ע

ישעי' בהרה"צ מוהר"ר משולם זוסיא צשוקללה"ה

יהושע חזקת
בני-ברק ת"ו
מ' רש"י 31

בהגלה נגלות ע"י הבאתם לבית הדפוס כתבים של מוה"ז אדמו"ר הרב הקדוש בקי בנגלה ובנסתר מו"ה רמ"י לנדמאן זצלה"ה מבענדער, אבוא בברה"ד לנכדו הרה"צ יו"ש מו"ה איתמר שליט"א שאזר מתניו בכח גדול לפענח הכתבים ולהגישם לפני הלומדים שבגדיהם לבנים ושמן על ראשם לא יחסר.

יה"ר שלא נבוש בעוה"ז ולא נכלם לעוה"ב ולהיות מוכנים ומזומנים מאותם הנוחלים לחזות בנועם ה' ולבקר בהיכלו.

הקדמות ומכתבי קודש

אברהם מיכלאוויטש
בהרה"צ מוהר"ר שלום זצלל"ה
מראדוויל

ב"ה

ישמח לבנו ותגל נפשינו עם הופעת לאור עולם כתבי קודש של כ"ק מרן אא"ז הרה"ק רבי משה יהושע זי"ע מבענדער, הן הן אמרות טהורות תורת הנסתר שנכתבו בכתי"ק, שהיו גנוזים עד עתה.

עוד יזכור לנו אהבת איתן אבינו רועינו מאור עינינו כ"ק מרן אאמו"ר זצללה"ה, דבקה נפשו בתורת זקינו, וזכרו הטהור לא מש מפיו, והרבה מתהליכותיו נהג וקיבל ממנו, ובמתיקות לשונו הרבה לעלות זכרונו הקדוש בכל עת, ובערוב ימיו הובא לפניו דוגמת הספר, והביע שמחה ועונג בראות דפי הספר מוכנים לדפוס.

עתה נתמלא לבנו שמחה, בהגלות נגלות האו"ר כי טוב כאשר זכה נכד המחבר ש"ב מ"מ הרה"צ מוה"ר איתמר שליט"א להוציא לאור בעמל ויגיעה של שנים רבות ובדמים תרתי משמע, ובהגהה מושלמת, כראוי והגון לתורתו של אותו צדיק וקדוש זי"ע.

זכות אא"ז הרה"ק המחבר יגן עליו ועל ב"ב להתברך בברכת התורה שיושפע לו שפע רב, ויזכה לראות בנים ובני בנים עוסקים בתורה ובמצוות מתוך עושר וכבוד לאו"ש מתוך נחת.

הכ"ד המדברים לכבוד הרה"צ אאמו"ר זצללה"ה
ולמען תורת אא"ז זי"ע
הכו"ח ביום ה' תמוז תשע"ט לפ"ק

אברהם מיכלאוויטש

יחיאל מיכל
בהרב"ם מהרא"ם צבלגה

משה יהושע שלמאיטס
בהרה"ק מהר"ר צבי

יצחק
בהרה"ק צבי

ספר
סתר עליון

פתח דבר מהמו"ל

י'גילו ה'לומדים ו'ישמחו ה'מעיינים בהגלות נגלות כתבי קודש בתורת הנסתר מאת כ"ק אדמו"ר הרה"ק בקיא בנגלה ובנסתר, אור טמיר ונעלם, מוהר"ר משה יהושע לנדמן זצוק"ל, שכל ימיו יגע בקדושה בזאת החכמה בבקיאות נפלאה, ועמל הרבה לסדר וליישב כשולחן הערוך את השמועות והסוגיות והרבה ענינים סתומים, הן בביאורים וחידושים בעמקי הסוגיות הסותרות הן בבירורם וסידורם הנכון מכל כתבי האר"י והן בהגהת ועריכת הלשון עד שכל מעיין ימצא דברי חפץ, וכאשר תחזינה עיני הקורא בהקדמות והמכתבים שהובאו בפתח הספר, וכאשר גם העידו הלומדים בדרא בתראה הדין על התועלת שיש להלומד והמעיין בכתבי קודש אלו.

וזה כבר עידן ועידנים טובא מאז שנתבקש הה"ק המחבר לישיבה של מעלה ביום יד כסלו ה'תש"כ שהיו כתבים אלו גנוזים בגנזי בנו ואח"כ בגנזי נכדו – אאמו"ר זללה"ה – ולא נסתייעא מילתא להוציאם לאור עולם מכל מיני סיבות, ובעיקר כיון שהה"ק המחבר לא סידרם כמשנה אחרונה וסדורה, ובהרבה מקומות כתב כמה נוסחאות ולא סיים כתיבת הענין כרצונו הטהור, וגם ישנם הרבה עלים ודפים שכתבם במרוצת לימודו ברמיזא בעלמא, ועל חלקם העביר קולמוס, ואין איתנו יודע מהו עומק כוונתו או סוף דעתו בזה, והיה הענין צריך לחכם ומבין מדעתו הראוי לכך שיתמסר לברר הכתבים כדי להוציאם לאור עולם, וכך נתעכב הדבר זמן זמנים טובא.

והיה הדבר כאש עצורה בלב צאצאיו ותלמידיו, מי ייתן ויגאלו כתבי קודש אלו מהעלמם להפיח בהם רוח חיים ולהחיותם מתרדמתם, וישוטטו בהם רבים וידובבו שפתותיו בקבר, עד שלפני כמה שנים הייתה התעוררות גדולה להוציא את הכתבים לאור עולם, ובעצת ובברכת צאצאיו של הה"ק המחבר ותלמידו הגאון ר' שריה דבליצקי זצ"ל הוסכם שעת לעשות היא לה', ואע"פ שאיני ראוי לכך אם אין אני לי מי לי, ונוכל לכה"פ להו"ל את דבריו כצורתם - כזה ראה וקדש - ובלבד שנזהר מטעויות בהעתקת דבריו, והמשכיל על דבר אמת כבר ימצא בהם נחת רוח, וכבר אחז"ל לא עליך המלאכה לגמור ואי אתה בן חורין ליפטר הימנה, ומן הזהירות שלא תרבה להזהר, ועלו אז במחשבה דיבורי קודש נמרצים שאמר הרה"ק אדמוה"ז מסאדיגורא בעת שבאו אליו המתעסקים בהוצאת הספה"ק 'עטרת תפארת ישראל' [הובא בתחילת ספר אביר יעקב], וז"ל שם בסוף דבריו **'ומזה הטעם אנו רואים שכמה כתבי קודש טמונים וגנוזים כמה שנים ויותר ואחר זה נולד רצון פתאומי להעלותם בדפוס וכו' כי באמת יכול הצדיק להתעכב ולהתאחר מלבוא לזאת המדריגה שיבער בקרבו אש אהבת תשוקת התורה**

להפקיר נגדה כל תענוגי הגן עדן, ועתה בינו נא אחרי שהצדיק עומד ומצפה רבות בשנים לבוא לזאת המדריגה, ובבואו לזאת המדריגה נותנים אותו בין המהלכים ר"ל שאר הצדיקים העומדים בזו המדריגה, והנה חדושי תורתו טמונים וגנוזים הם ואין הוגה בהם ומי יכול לעוזרו, ושחק הרב הלא בשמים אין דפוס וא"כ אין ביד מי לעוזרו, רק בעזר מעשה התחתונים זה בנפש וזה בגוף וזה במאודו, וא"כ מי שיש לו חלק בשלש אלה מי יכול להעריך גודל התענוג והקורת רוח שעושה בזה לנפש הצדיק אשר על זה עומד ומצפה הוא רבות בשנים וכו' יאמינו נא לי כי גם אם לא יגיע לידי שום ספר רק שיהיה כוחי מעורב בזה הענין שע"י יבוא הענין לפועל אין לדבר זה שום דמיון', עכל"ק.

ובכן נגשנו למלאכה בגודל זהירות ומתינות, ובכל שאלה וספק נעזרנו בחברים וידידים אשר ידיהם רב להם בנושאים המדוברים, ובס"ד התחיל הדבר לקרום עור וגידים, עד הגיענו לספר זה הניתן לפניכם היום ברכה, אלא שכמובן אלו דברים שאין להם שיעור, ומי יודע כמה טעינו והאם עמדנו על עומק הדברים, ובפרט שהטעות מצויה והשכחה גוברת, ולעולם יש מקום להוסיף בבירור וסידור הענינים והגהתם הדק היטב כראוי, אך שלימות שייכת רק אצלו ית', ואנו מוציאים לאור עולם את מה שעלה בידינו, ואולי בזכות הרבים והערותיהם נזכה בעזרתו ית' לחזור ולשנות פרק זה ולהוציאו ולסדרו במהדורה שניה מזוקק ומבורר שבעתיים, ובתוספת עם כל כתביו בשאר חלקי התורה.

ועל כן הריני מוסר מודעא זו, שכל המוצא טעות מכל סוג שהוא או כפילות או דבר שאינו מובן, לא יתלה ח"ו בוקי סריקי בהה"ק המחבר אלא בהמו"ל ואמתחתו הדלה, ובעומק המושג וקוצר המשיג, ובקוצר הזמן, ואדרבה נפשי בשאלתי השטוחה לפני כל לומד ומעיין שכל הערה וביאור וטעות וכדו' שהוא מוצא בספר ישלח אלי, ויהיה שותף לבירור מיקחם של צדיקים, ומהם ומינאי יתקלס עילאה, אמנם נראה שכדי להפיק התועלת הרצויה, יואיל הלומד לעיין בהערות הנחוצות שנכתבו בסמוך לבאים בשערי הספר, למען ידע את אשר לפניו

ואביע שלמי תודה בשפתי לכל מי שעזרוני במלאכתי, מי בעצה ומי בעובדא, מי בגופו מי בזמנו ומי בממונו, כאו"א בשמו הטוב יבורך, וזכות כ"ק אדמו"ר הה"ק המחבר תעמוד להם להצלחה ולברכה, אולם בפרט מחויב אני להכיר בטובתם של כ"ק האדמורי"ם נכדי הה"ק המחבר - ובראשונה **לנכדו חביבו כ"ק אדמו"ר מראדוויל זצ"ל** (אשר חנה בעיר מאנסי נוא יארק, וב"ב ובניו הגה"צ) שפתח לי אוצרותיו, הן בידיעות נכבדות מחיי הה"ק המחבר ממה שהכירו ושימשו בימי בחרותו וממה שקיבל מהוריו (חתנו ובתו של הה"ק המחבר), והן במה שמסר לי העתק מכמה כתבים שהיו ברשותו, **ולכ"ק אדמו"ר מקאליש זצ"ל** * (אשר חנה

*. כעת - סמוך ונראה להדפסת הספר - באה השמועה שנסתלק האי צדיק משיירי כנה"ג

בפלעטבוש נוא יארק) יהא זכרונם לחיי העולם הבא עם שאר צדיקים וחסידים. ולהבל"ח **לכ"ק אדמו"ר מטשערנאביל-ב"פ שליט"א** (ואתם עמם ב"ב ובניהם הגה"צ), שכולם עודדוני וחיזקוני בפנים מאירות וסייעו לי ברוח ובגשם בסיוע שיש בו ממש. **ובפרט לכ"ק אדמו"ר מבעלזא מכנובקא שליט"א** שעודד וחיזק את כל הענין כסדר וסייעני רבות ברו"ג, וגם הכריע בדעתו הרחבה בכמה ענינים נכבדים בכללות עניני הספר שעלה בהם הספק (ואתו עמו ב"ב ובניו הגה"צ ובפרט למורינו הגה"צ ר' ישכר דוב שליט"א שנשא עימי בעול ההוצאה).

יתן ה' שיאריכו כולם ימים על ממלכתם בבריות גופא ונהורא מעליא.

ולא יבלו שפתותי מלהודות בשער בת רבים למורנו הגה"ח גריס ודייק טובא ספרא רבא, **מוהר"ר ר' שמואל ארנפלד שליט"א**, מח"ס כצאת השמ"ש על תורת הרש"ש ושא"ס, שהעיר רוחי בתחילה להכנס בעול המלאכה, והדריכני ויעצני בסבלנות מרובה ובהארת פנים בכל עניני הספר וכל דבר הקשה הביאותי אליו, ואלי תמיד תטוף מילתו לחזק לעודד ולזרז, ליתן מוצא וגילוי לכתבים למען אשר לא תהיה יגיעת הה"ק המחבר בכתיבת דבריו לריק, ובכל עת שכבדה עלי המלאכה וגברה עלי העצלות היו לי דבריו כמשיב רוח וכמים קרים על נפש עיפה, והאמת ניתנה להאמר שלולא הוא לא היה הספר יוצא לאור עולם, וזכות הה"ק המחבר תעמוד לו ולב"ב תמיד, ויברכהו ה' בבריות גופא ונהורא מעליא, וימשיך לדלות ולהשקות תורת חכם מי"ם החכמה ותצא השמ"ש בגבורתה, ויזכה להוציא לאור כל ספריו להאיר בהם עיני הלומדים, כשאיפת נפשו.

ועל כולם אזכור ותשוח עלי נפשי בזכרי בכבוד ובמורא את **אדוני אבי מורי הרה"ח ר' יחיאל מיכל** בהה"צ ר' יעקב שמשון זללה"ה, נכדו חביבו בן אחר בן של הה"ק המחבר, שסמך ידו על המלאכה והיה הרוח החיה ועמוד התווך של כל הענין וסוכך עליו באברתו ומסייע לו ברו"ג, ובעוה"ר לא זכינו שיראה בחייו את השלמת הספר, שנסתלק מאיתנו למנוחות בחטף באמצע העריכה ביום ל' מרחשון אדר"ח כסלו ה'תשע"ד.

והנה אחז"ל מכבדו בחייו ומכבדו במותו, וקאי בעיקר על עניני כבוד וגדולה [עי' בשו"ת רעק"א קמא סי' סח], וע"כ אציבה כאן בכמה מילים נר זכרון לזכר ולעילוי נשמתו.

לישיבה של מעלה ביום כד במנחם אב ה'תשע"ט, זצלה"ה וזיע"א, ויזכר כאן לזכרון עולם בהיכל ה'

1. והרי אחז"ל ברא מזכה אבא, וע"כ עצור בקולמסי לא אוכל מלדובב שפתותיו בקבר, ולהביא כאן – בשיפולי גלימתו של זקנו הה"ק המחבר - את דברי התורה האחרונים ששמעתי מפיו, כמדומה במוצש"ק פ' נח ה'תשע"ד כשבועיים לפני פטירתו, שהם ממש בבחי' 'הוא היה אומר'.

הוא הביאנו לחיי ב' עולמים, ומשחר טל ילדותנו היה לנו משען עוז מחנך מעודד ומחזק כמלאך האומר גדל, כנשר יעיר קינו על גוזליו ירחף, והייתה כל שאיפתו לראות את בניו עולים ומתעלים, ולא חשך מאיתנו מאום מתוך הארת פנים ולב מלא אהבה ורחמים, והיה לדוגמא ולמופת בכבוד התוה"ק ולומדיה וכל גאוני וצדיקי הדורות, ובאהבת הבריות וברדיפת השלום ובהעברה על מידותיו[1], בגמילות חסד בהשכלה אל דל בגופו ובממונו, ולקבל באמונה ובהתחזקות כל גל וגל העובר על ראשו, ויהי לפלא לכל רואה. בשנותיו האחרונות עסק בכל כוחו

וכך היה משתעי במאמר חז"ל שדור המבול לא נחתם גזר דינם אלא על הגזל, ויש להבין, שלא מצאנו עונש חמור כזה של כליה מוחלטת על עבירת הגזל, ובודאי שעיקר הגז"ד היה בא על כך שהיו פרוצים בעבירות החמורות ביותר, א"כ מהו המכוון בזה ש'**נחתם**' גזר דינם על הגזל.

ואמר לבאר שכדי שתבוא מלמעלה הנהגה חמורה כזו של כליה לכל אותו הדור בהכרח שאין זה רק עונש, אלא שלא היה להם כלל זכות קיום, והנה גם בעבירות החמורות ביותר הרי אע"פ שאין הקב"ה ותרן עדיין הוא נוהג עם ברואיו ברחמים, כי הוא ידע יצרנו זכור כי עפר אנחנו, ואמת כי אתה הוא יוצרם ואתה יודע יצרם כי המה בשר ודם, אמנם כ"ז אם העבירה באה מכח פיתוי והסתת היצר וכח המתאווה, אך אם האדם חוטא משום שמורא לא עלה על ראשו והרגשת עצמו וישותו אינם נתונים כלל תחת עול וכח עליון מֻצווה, וכל התאוות לפניו כמישור, הרי שאין תרופה למכתו ויכול להיות שעומק הפגם יביא לכך שלא תהיה לאותו האדם זכות קיום כלל.

והנה אם דור המבול היו פרוצים בעריות בלבד הרי שעדיין היה מקום למדת הרחמים לטעון 'כי יצר לב האדם רע מנעוריו' 'ובשגם הוא בשר', אמנם כ"ז אמר הקב"ה רק לאחר המבול, ולפני המבול הרי נאמר 'כי רבה רעת האדם בארץ וכל יצר מחשבות לבו רק רע כל היום וינחם ה' כי עשה את האדם וגו'', וע"ז ביארו חז"ל שנחתם גז"ד על הגזל, שכיון שהיו כל אותו הדור פרוצים ושטופים כסדר גם בגזל, וזה היה דרכם ושיטתם, הרי שזה מראה ומוכיח שהרגשת עצמם וישותם היתה כ"כ חזקה עד שלא נתנו מקום למציאות האחר, וכל רכושו ממונו ויגיעתו של חבירו היו דומים עליהם כהפקר, וממילא זה הוכיח שגם עברותיהם החמורות לא היו רק מכח פיתוי היצר, אלא ששום מורא לא עלה על ראשם, וא"כ אין תרופה למכתם. ולא עוד אלא שפגם זה נוגע בעצם הנפש והיה עובר בתולדה לבניהם ולבני בניהם, וכפי שמבואר בדרשות הר"ן [דרוש ה] שע"כ הקפידו האבות ליקח אשה רק ממשפחתם אע"פ שהיו עע"ז, ולא מבנות כנען, משום שאפי' פגם דע"ז אינו בעצם הנפש ואינו נמשך בזרעו, אמנם בנות כנען היו מוטבעים בתכונות רעות כשנאה וקנאה ואכזריות ובהכרח שיעבור רישומם אל הנמשך מהם, וכעי"ז מצינו בדברי הרמב"ן [פ' כי תצא] שהתורה הרחיקה עמון ומואב לדורות משום שכפרו בטובת אברהם אבינו לאביהם לוט, הרי שפגם זה של כפיות טובה נמשך לדורות, וכעי"ז איתא בספר החינוך [שם] שעמון ומואב הראו רוע מזגם ותכלית פחיתותם עד שאין בהם עוד תקנה להכשירם, ומכל זה נלמד עד היכן מגיע ענין זה של טוב מדות האדם, עכ"ד אאמו"ר ז"ל ודפח"ח, ואולי יש להוסיף שזהו גם ענינו של בן סורר ומורה שירדה תורה לסוף דעתו, ודו"ק.

ומרצו להביא מזור ותרופות לחולים חינם אין כסף [ואחי הגדול הר' יוסף אליהו שיחי' היה יד ימינו בזה] ופעל בזה גדולות ונצורות כנודע, ובנה יסוד איתן למפעל הזה הממשיך לפעול מכוחו גם היום.

ולהבדיל בין חיים לחיים, אתו עמו ביתו זו אשתו, כבוד אמי מורתי שתחי', שהייתה שותפתו בכל דרכיו ומעשיו ועמדה לימינו, ומעולם לא פוסקת להשפיע טובה וברכה ודוגמא למופת למשפחתה ולכל סביבותיה.

ויתן השי"ת שזכות ההוצאה לאור של דברי זקנו המחבר שבאה מכחו תהיה לטובת ולעילוי נשמתו בג"ע, אחרי שטרח ביגיעה רבה לעורר ולשמר זכר אבותיו הק', דרכיהם, דברי תורתם, ומקום תפילתם ועבודתם, ויה"ר שיזכה להנות מזיו שכינתו ית' במחיצת הצדיקים, ונזכה במהרה לראות זיו פניו בתחה"מ בתוך כלל ישראל, בב"א אכי"ר.

ותעמוד זכות זו גם לכל משפחתינו, בראש ובראשונה לאמי מורתי שתחי' אשר מעולם היא לי למשען עוז בכל עת, ואתה עמה לאחי הגדול והיקר היושב בחדרי לבבי הרב יוסף אליהו שיחי' העומד לימיני תמיד ולכל משפחתו יו"ח, ולכבוד מו"ח הגאון החסיד ר' משה גדליה ורטהיימר שליט"א [בהרב החסיד המפו' ר' אברהם יהודה זצ"ל] ריש מתיבתא לצעירים מאור עינים בירושת"ו ועמו חמותי החשובה בת הגאון המופלא ר' דוב מאיר קרויזער זצ"ל ראש ישיבות סקווירא ופרשעבורג מחבר ספר 'דבר המלך' על הרמב"ם ולמעלה בקודש נכדת הגר"ח מוואלאז'ין והג"ר אברהם שאג זיע"א, וכל יו"ח, התומכים ומסייעים בנו עד בלי די, ולי ולביתי מנב"ת - שגדול חלקה מחלקי - וכל יוצאי חלצינו, למילוי משאלות הלב לטובה, לבריות גופא ונהורא מעליא, להצלחה ולברכה ונשיאת חן, לשמחה ונחת כה"י, אכי"ר.

הכותב בגיל וברעדה, ובוש ונכלם לעמוד לפנים ממחיצתי
איתמר באמו"ר הרה"ח יחיאל מיכל זללה"ה **לנדמן**
נין ונכד כ"ק אדמו"ר הרה"ק המחבר זצוק"ל

תולדות
כ"ק אדמו"ר
הרה"ק המחבר
בקצרה

תולדות כ"ק אדמו"ר הרה"ק המחבר בקצרה

הולדתו וצור מחצבתו

אדמו"ר הרה"ק המחבר נולד ביום כט בכסלו נר חמישי של חנוכה בסביבות שנת ה'תר"נ בעיר ניקילייב, לאביו אדמו"ר הגה"ק רבי יחיאל מיכל לאנדמאן זצוק"ל מניקילייב ולוצק[1], ולאמו מרת גיטל ז"ל בת אדמו"ר הרה"ק ר' מרדכי ליברזאהן זצוק"ל מקישיניעב[2], ונקרא שמו בישראל 'משה יהושע' ע"ש זקן זקנו מצד אימו הרה"ק רבי משה יהושע מפיקוב בהרה"ק רבי ישראל מפיקוב בהרה"ק רבי לוי יצחק מבארדיטשוב זצוק"ל זיע"א. ועיין לקמן בסוף התולדות סדר היחוס של הה"ק המחבר.

ימי נעוריו ונישואיו, והשתקעותו בעיר בענדר

בהיותו צעיר לימים נפטרה עליו אמו, ולאחר פטירתה ונישואי אביו בשנית[3] נתגדל בבית זקנו אבי אביו אדמו"ר הגה"ק ר' אברהם לאנדמאן זצוק"ל

---

1. אביו ר' יחיאל מיכל כיהן כרב ואדמו"ר בניקלייב ואח"כ בלוצק, והיה גאון מופלג בנגלה ובנסתר, וחיבר ספר עזר ה' עה"ת [שעודנו בכת"י] המכיל דרושים נפלאים בנגלה בנסתר ובחסידות. היה מפורסם בקדושתו ובפרישותו, ומסופר שכשהיה יוצא מביתו לסידור קידושין היו הנשים מסתלקות הרחק מכל מלא עיניו מיראת הכבוד [מפי הרה"ח ר"פ אלטהויז ז"ל מחסידי חב"ד בניקלייב שבדידיה הוי עובדא בשעה שסידר לו קידושין]. נמצא ממנו חילופי שו"ת עם רבני ירושלים [עי' שו"ת הר צבי אהע"ז סי' קי]. בזמן שלטון הקומוניסטים רדפוהו כדרכם בהיותו רב בישראל והגלוהו מביתו למאסקווא, ולאחר שעינוהו בגוף ונפש גורש על ידם לפראג ושהה שם כארבע שנים עד הסתלקותו, הה"ק המחבר נסע אז נסיעה ארוכה מביתו לפראג לבקר את אביו בחליו, ואז גם מסר לו אביו כמה מפרטי יחוסו - כ"ז מפי נכדו כ"ק אדמו"ר מראדוויל.
להגה"ק רי"מ היו עוד ב' בנים, בנו בכורו הרב יהודה לייביש לאנדמאן אב"ד בעלץ ובנו מזיוו"ש הרב שמואל לאנדמאן-ליברמן מבערלד.
הה"ק ר' יחיאל מיכל נסתלק ביום ה' באב ה'תרח"צ ומנו"כ בפראג, זיע"א.
2. בן הה"ק ר' אריה יהודה לייבוש מפראסקורוב וחתן הה"ק ר' אברהם ספרד מאוסטראהא-קיניוב נכד הה"ק ר' ייב"י מאוסטרהא ועוד.
3. לבת דודו אחי אביו הגדול הרה"ק ר אורי לאנדמאן זצ"ל מפודולייא.

משיפוטיווקא[4], שאותו החשיב לרבו המובהק.

עוד מנעוריו היה הה"ק המחבר מתעלה בתורה ועבודת ה' מתוך קדושה וטהרה, וסיפר פעם שעוד בהיותו צעיר לימים -כבן ארביסר- כבר חשקה נפשו לבוא גם בשערי חכמת האמת וביקש מזקנו הה"ק ר' אברהם שיכניסו לפרדס חכמת האמת באשר נצרך לקבלה מפה חכם לאוזן שומעת, ואמר לו זקנו שיעשה הכנה רבתי לזה ויקפיד לטהר ולקדש עצמו בכל עת, ובהגיע עת רצון בצפרא דשבתא אכן החל זקנו לעסוק עמו בחכמת האמת בראותו בו כלי מוכן לקבל[5].

וסיפר הה"ק המחבר, שבימי בחרותו נסע להקביל פניהם של שני 'ר' מרדכיל'ך' שהיו מזקני צדיקי הדור ברוסיה, ה"ה הרה"ק ר' מרדכי דב מהורנסטייפל [חתן הגה"ק מצאנז] והרה"ק ר' מרדכי מטשארנאביל-לאיעב, זצוק"ל, והוסיף שבהיותו בש"ק בלאיעב קירבו הרה"ק דשם וגם כיבדו בברהמ"ז בסעודתא דצפרא דשבתא. והרבה אז הה"ק המחבר להפליג ברוממות הנהגתו בקודש של הרה"ק מטשערנאביל-לאיעב[6].

בהיות הה"ק המחבר לערך כבר שיתסר בא בברית הנישואין עם זוג' מרת טריינא בת הרה"ק ר' יעקב שמשון שפירא זצוק"ל מסלאוויטא, שמחת החתונה

---

4. בן הה"ק ר' צבי הירש לאנדמאן מסרטעליסק-קיטוב [שהיה נכד הה"ק ר' יעקב קאפיל חסיד והה"ק ר' יצחק לאנדמאן אב"ד ויז'ניץ], זוג' של רצ"ה - מרת רבקה - היתה נכדתו [בת בתו] של הה"ק ר' אורי מסטרעליסק, ומסופר שפעם בילדותה גרמה מרת רבקה נחת רוח ושמחה לזקנה הה"ק מסטרעליסק ובעבור כן בירכה שתזכה לנטוע חמשה ארזים בישראל כנגד חמשה חומשי תורה [ואכן כל חמשת בניה היו גאונים מופלגים, ואכמ"ל], הה"ק ר' אברהם היה בנה הרביעי.
הה"ק ר' אברהם היה חתן הה"ק ר' יחיאל מיכל מקאשיווקא שהיה חתן זקוניו של הה"ק ר' יהודה מאיר שפירא משיפוטיווקא [בנו בכורו דהרה"ק ר' פנחס מקאריץ וחתן הרה"ק ר' יעקב שמשון משיפוטיווקא].
הה"ק ר' אברהם כיהן כרב ואדמ"ר בשיפוטיווקא, והיה גאון מופלג בנגלה ובנסתר, ובהיותו אך כבן תמינסר היה כבר בקי בש"ס, ונתמנה אז לרבנות העיר שיפוטיווקא ע"פ המלצת הגאון ר' אלתר קונסטנטין זצ"ל כממלא מקום חו"ז ה"ה הרה"ק ר' יהודה מאיר שפירא – כ"ז מפי נכדו כ"ק אדמו"ר מראדוויל.
הה"ק ר' אברהם נסתלק ביום טו בסיון ה'תרפ"ד ומנו"כ בשיפוטיווקא, זיע"א.

5. מפי נכדו כ"ק אדמו"ר מראדוויל.

6. מפי כ"ק האדמורי"ם מטשערנאביל – מב"ב ומב"פ - שליט"א ששמעו זה מפיו בעת נתלוו בימי בחרותם לאביהם הרה"ק משולם זוסיא זצוק"ל – נינו של הה"ק מלאיעב - בבואו להקביל פני הה"ק המחבר באחרית ימיו כחודש לפני הסתלקותו [ויצויין שברבות השנים נשתדכו צאצאיהם זע"ז, שאדמו"ר שליט"א מטשערנאביל ב"פ נשא את נכדת הה"ק המחבר. ועוד יצויין ששניהם - הה"ק המחבר והה"ק מלאיעב - נסתלקו בי"ד כסלו].

נערכה בעיר ניקילייב ביום יז' באלול ה'תרס"ו[7]. ועיין לקמן בסוף התולדות סדר היחוס של הה"ק ר' יעקב שמשון וזוג'.

והנה זמן קצר לאחר נישואיו, וכבר היה פקיע שמיה כמורם מעם ויקראו אחריו מקודש מקודש, באה אליו משלחת מהעיר בענדר [הנמצאת במזרח חבל בסרביה על גבול אוקראינה] שיבא לשכון כבוד בעדתם והם יתמכוהו בכבוד, ובהיות אז המצב ברוסיה מסוכן לגוף ולנפש בעלות הקומניסטים לשלטון נעתר לבקשתם, ועקר לשם בסביבות שנת ה'עת"ר[8], וישכון שם כבוד קרוב לשלשים שנה כולם שוים לטובה ביגיעת התוה"ק בנגלה ובנסתר ובעבודת ה', ובית מדרשו היה למקור אור לתורה וחסידות לקהילתו שדבקה בו בעוז, ולכל העיר כולה[9].

פטירת אשת נעוריו ונישואיו בשנית והמעבר לגאלאץ

נתקיים בו בהה"ק המחבר מאה"כ כי את אשר יאהב ה' יוכיח ונתנסה בצער גידול בנים, באשר כמה מיוצאי חלציו נפטרו בלידתם, זאת ועוד שבנו הצעיר כמר מרדכי ז"ל נפטר בהיותו רך בשנים. זוג' בנוסף להיותה חולנית נצטערה רבות מפטירת צאצאיה, וע"כ נסעו אז למקומות הנופש והמרפא להבריא כחה, אמנם בהיותם שם החמיר מצבה וחזרו מיד לטפל בה, אך בגזירת עליון נפטרה לבית עולמה בעת חזרתם משם עוד בהיותם על הרכבת ביום ג בתמוז שנת ה'תרפ"א. כיון שפטירתה היתה בדרכים ובריחוק מביתה הובאה למנוחת עולמים בעיר קישינעב, ורב העיר הגרי"ל צירלסון זצ"ל הי"ד סייע אז רבות בסידור כל עניני קבורתה[10].

בחודש אלול שנת ה'תרפ"ה בא הה"ק המחבר בברית הנישואין בשנית עם הרבנית יענטא דבורה ז"ל בת הרה"ק מרדכי זוסיא טווערסקי זצוק"ל אדמו"ר מטריסק הוצלאס-יאס[11] אשר גזע קודש מחצבתה מטשארנאביל ורוז'ין - המגיד

---

7. ע"פ כרטיס ההזמנה לחתונה שנמצא תח"י, והובא לקמן בחלק ההעתקות.
8. מפי נכדו כ"ק אדמו"ר מראדוויל. ונמצא תח"י שטר שותפות לכתיבת ס"ת מבענדר משנת תרע"א שבו נשתתף 'מורה מורינו הרב ר' משה בן מורה מורינו הרב ר' יחיאל מיכל שליט"א' [וההה"ק המחבר היה אז לערך בן עשרים ואחד], והובא לקמן בחלק ההעתקות.
9. וראה 'ספר הזכרון לקהילת בנדרי' [ת"א תשל"ה, עמ' 20 ועמ' 77] במה שנכתב שם בנוגע להנהגתו עם חסידיו בכלל ובשבתות ויו"ט בפרט, ועל גודל הדביקות וההערצה שרחשו לו חסידיו.
10. כ"ז מפי בתו הרבנית מבראד ז"ל.
11. בן הה"ק ר' מנחם נחום מטריסק-בריסק בהה"ק המגיד מטריסק [וחתן דודו הה"ק ר' דוד מטאלנא] וחתן הה"ק ר' יצחק מבאהוש זיע"א.

הק' ממעזריטש וה'מאור עינים' הר"ר זושא מאניפולי והרה"ק מרוז'ין והררמי"ל מסאסוב זיע"א ולמעלה בקודש. מזיווגו זה לא זכה לזש"ק. הרבנית יענטא דבורה האריכה ימים כעשרים וחמש שנה לאחר פטירתו, נלב"ע ביום יח בסיון ה'תשמ"ה ומנוחתה כבוד באהל ליד בעלה בבני ברק.

בסביבות שנת ה'תרצ"ו עקב מצב הפרנסה שהורע בעיר בענדר[12] עקר דירתו ובית מדרשו לעיר הנמל גאלאץ [הנמצאת בדרום מערב חבל בסרביה] שהיה בה קיבוץ גדול של יהודים, וישכון שם עד שלהי המלחמה. בתקופת היותו בגאלאץ בראותו הנזק ומצב הדור וגודל ריבוי הנסיונות והיה צדק אזור מתניו ואמונה חגור חלציו וחגר מתניו בקדושה להשפיע ולהלחם בירידת הדור ברוחניות הן בכתב והן בע"פ, וירד משה מן ההר אל העם ולכתוב ולדבר לפי ערך וסגנון הדור כדי לרומם הדעת וההשגה ביראת שמים ובשמירת תו"מ אל מול רוח הסערה ובלבול הדעות הכוזבות למיניהם שהשתולל אז[13].

שנות המלחמה והמעבר לבוקרעשט

בשנות הזעם היתה העיר גאלאץ בתחילה תחת שלטון רוסיה ואח"כ תחת שלטון רומניה שהיתה כפופה להנאצים ימ"ש ובשלהי המלחמה נכבשה שוב בידי רוסיה[14], ובכל אותם הימים סבלו היהודים בגאלאץ מרדיפות ורציחות ועבודת פרך והגליות הן מצד הקומוניסטים והן מצד הנאצים ימ"ש, וזאת בנוסף על הרעשות קשות שהיו על העיר מב' הצדדים, וזמנים רבים שסכנת מוות הייתה מרחפת בכל יום ויום. באותם ימים חשוכים היה הה"ק המחבר למשען עוז לעמו ונחלתו לבל ידח ממנו נדח ח"ו, ומסר נפשו לחזק לבבות נשברים ולעודד ולייעץ רבות ולהפיח רוח תקוה ובטחון לכל סובביו ואפילו ממש בזמן שאש ניתכה מן

---

12. כך עולה ממכתב הה"ק המחבר לחותנו שנמצא תח"י.
13. והדפיס אז קונטרס מיוחד ע"ז, והיה מרבה לעורר ולחזק גם במכתבים ובדרשות.
14. על פי ההסכם שהיה בין גרמניה לרוסיה, בתחילת המלחמה משנת ת"ש עד תש"א עברה העיר גאלאץ לשלטון ברית המועצות עד שהפרו הנאצים את ההסכם ואז נכבש כל האזור ע"י הנאצים וניתן לממשלת רומניה, ובגאלאץ הוקם אז ע"י הנאצים והרומנים עושי דברם מרכז מעבר לגירוש יהודי בסרביה לטרנסניסטריה, עד לקיץ ה'תש"ד שבו נכבשה כל רומניה ע"י הצבא הרוסי והיתה בשליטת רוסיה עד שנת ה'תש"י. וכפי העולה ממכתבי הה"ק המחבר שהגיעו לידינו ומעוד מקורות נראה שבזמן שלטון הנאצים יהודי גאלאץ רוכזו באיזורים מסוימים וגם הוצרכו לילך למחנות לעבודת פרך אמנם לא גורשו כולם באופן מסודר, וגם היו רבנים שקיבלו תעודות פטור והורשו להישאר בביתם. ומאידך בזמן שלטון הקומניסטים היו הרדיפות יותר קשות לכל מי שנחשד על ידם בהתנגדות למשטר. וראה ב'אינציקלופדיה לחכמי רומניה' ח"ב ע' 483 ועוד בכ"מ שם.

השמים[15]. ומעשה שבאו אליו קבוצה שנשלחה לעבודות כפיה ונפשם מרה עליהם על שיצטרכו לעבוד בש"ק, וייעצם אז שלכה"פ ילבישו עצמם בש"ק בקצת מלבושי שבת כדי לזכור שהיום ש"ק, ויהי כאשר הופיע הממונה מצד הממשלה ושאלם מה יום מיומיים ומדוע הם לבושים בהידור ואמרו לו שהיום יום שבתון לנו ונגעו הדברים ללבו ופטרם מעבודה ביום זה ויהי לפלא[16].

בכל אותה התקופה לא חדל הה"ק המחבר מנסיונותיו לקבל אישור עליה לארה"ק והרבה במכתבים ובקשות עבורו ועבור כל משפחתו. בשנת ה'תש"ד הודיעוהו ממשרד הממונים בבוקרשט שנתקבלה ויזה עבורו ועבור משפחתו וע"כ עקר דירתו מגאלאץ ונסע לעיר בוקרשט אלא שלצערו לא עמדו בדיבורם והוצרך להשתקע בבוקרעשט תחת אימי שלטון הקומניסטים[17] עד עלותו לארה"ק. הה"ק המחבר ברוב פרישותו בסדר קדושה והבדלה לא יכל לסבול להתהלך ברחובותיה הפרוצים של העיר בוקרשט, וע"כ הסתגר אז בביתו למשך שש שנים רצופות ולא יצא כלל מפתח ביתו, אמנם ביתו נעשה מקום ועד לחכמים ולפליטים מאחבנ"י ואף היה עורך שולחנותיו בש"ק[18]. ומאידך כל אותו הזמן המשיך הה"ק המחבר לבקש ולחפש דרך לקבל אישור עליה לארה"ק משאת נפשו[19]. בתו וחתנו הגה"צ ר' שלום מיכלאוויטש וילדיהם הצליחו לעלות לארה"ק בתחילת שנת ה'תש"ח.

העליה לארה"ק, מגוריו ביפו והשתקעותו בבני ברק

בשלהי חורף שנת ה'תש"י הגיע לבסוף לידיו אישור עליה לארה"ק לו ולבנו וכלתו ובנם, וזאת בהשתדלות גדולה ע"י הרה"ק ר' יצחק מבאהוש-שפיקוב זצוק"ל שדאג לכך בעצמו[20]. וכך ליו"ט דפסח שנת ה'תש"י חנן פני ארצנו הקדושה משאת נפשו. בתחילת שהותו בארה"ק התגורר בערך כשנה בבית חתנו ובתו שגרו אז בת"א עד שנמצאה בשבילו דירה בעיר יפו בשכונת גבעת עליה. בשנת ה'תשי"ז

---

15. מפי בתו הרבנית מבראד ז"ל.
16. מפי הרה"ח ר' מרדכי יוסף קרוק ז"ל שבדידיה הוי עובדא.
17. כך כתב הה"ק המחבר באחד ממכתביו הנמצאים תח"י.
18. כ"ז מפי כ"ק אדמו"ר מסקולען זצוק"ל שנשלח ע"י אביו לשהות בבית הה"ק המחבר בהיות אביו עסוק בטרדותיו למען הכלל באומרו שבבית אדמו"ר ר' משה'לי יוכל לנשום אויר טהור, וכמ"פ הפליג הה"ק מסקולען בגודל קדושתו ופרישותו באותם הימים.
19. ונמצאים תח"י הרבה בקשות ומכתבים משנת ה'ת"ש עד ה'תש"י המתארים האיך ניסה בכל דרך לעלות לארה"ק.
20. מפי נכדו אבי מורי זללה"ה.

עקר דירתו לעוב"י בני ברק וקבע מושבו ובית מדרשו ברח' אברהם מס' 8 [הנק' כיום רח' הרב קוק], ושם התגורר עד הסתלקותו.

בארה"ק נתקבצו סביבו שרידים ממשפחות חסידיו מבענדר ומגאלאץ ויבנו מחדש את בית מדרשו, ועליהם נוספו כמה וכמה אנשי סגולה ומהם רבנים ואנשי מעלה אשר שמע קדושתו הגיע לאזניהם ועלו והתכנשו להסתופף בצילו ולשמוע לקחו בתורת הנסתר.

אמנם למרות זאת הרי שבהגיעו לארה"ק השתדל להתרחק מכל עניני פרסום והנהגה ואחז צדיק דרכו במידת הצניעות ביתר שאת ובפרט כשעבר לבני ברק, וכמעט שלא יצא מביתו[21]. וכשרצו לצרפו למועצת גדולי התורה בארה"ק ע"פ בקשת והמלצת ש"ב הרה"ק מקאפישניטץ זצוק"ל דחה ההצעה ברצותו להתרחק מכל עניני פרסום[22]. וגם בבית מדרשו היה מסתיר תפילתו הנהגתו ולימודיו חדר לפנים מחדר, וכשהיה דלתו פתוחה לקהל לקבל פתקא דרחמי היה עוסק באמירת תהילים, וזה היה הספר היחיד על שולחנו[23] [אכן היו תפילות קבועות – בימים נוראים וביו"ט - שהיה יוצא להתפלל לפני העמוד, והיה גם תוקע בשופר, וכן היה עורך שולחנו בביהמ"ד בעידן רעוא דרעוין].

הנהגותיו בקודש וקשריו עם צדיקי דורו

והנה לא לנו לכתוב הערכה על דמותו של הה"ק המחבר אשר בקרב קדושים יתהלל, ויפה שתיקתנו מדיבורנו, מה גם שכבר נכתב על כך בדרך ארוכה וקצרה במכתבי הגאוה"צ בתחילת הספר, זאת ועוד שדבריו הקדושים בספרא הדין עדים לעצמם. אמנם לא אמנע מלכתוב מעט מזעיר מקצות דרכיו הנהגותיו ופועלו מאשר כתבו תלמידיו ומאשר קלטה אזני זעיר פה וזעיר שם מעדים נאמנים, וגם ממה שכתב בכמה ממכתבי קדשו הנמצאים תח"י [ורובם המכריע הגיע לידי מאת נכדו כ"ק אדמו"ר מראדוויל זצ"ל], למען יעמדו לדורות ויזכר שמו של הרה"ק המחבר בסוד ישרים ועדה ויתעוררו המעיינים לילך בדרכיו.

---

21. והיה יוצא בעיקר לראות פני דודו כ"ק אדמו"ר הרה"ק ר' יעקב זצוקלל"ה מהוסיאטין בת"א.

22. כך כתב הגר"ש דבליצקי זצ"ל במכתבו בראש הספר וכך שמעתי כמ"פ מפי נכדו אבי מורי זללה"ה.

23. מפי הרה"ח ר' מרדכי יוסף קרוק ז"ל.

תורה מתוך קדושה ופרישות

למותר להכביר במילים על כח תורתו ודביקותו בה בקדושה משחר נעוריו ועד זיבולא בתרייתא, מה גם שזכינו שהשאיר אחריו כתבים רבים בפרד"ס התורה המעידים על עצמם, אמנם לעורר הלבבות להדבק בדרכיו נעתיק כאן חלקים ממה שכתב והעיד תלמידו המובהק של הה"ק המחבר הגה"צ ר' יהודה לייב דרמר זצ"ל אבד"ק באקוי במכתבו [ונדפס בשלימות בראש הספר] וז"ל – **'הוא הגבר הוקם עול התורה וכארי יתנשא, לא מש מאהלה של תורה ועבודה, גם בלילות לא שכב לבו וכו' כדרכו בקודש לילה כיום יאיר כחשיכה כאורה תדיר על משמרתו, נהירי הוי ליה שבילי דאורייתא הנגלה, ורב כחו בנסתר בכתבי האריז"ל, והכל היה שגור על לשונו, מילא כריסו משופרי שופרי ונהורא עמיה שרא וכו' וקיים באמת 'טוב לי תורת פיך מאלפי זהב וכסף'. כתביו הק' המה לבד היו עזבונו לא כסף ולא זהב וכו' היה עוסק בדברי תורה הרב דומה למלאך ה' וכו' כל רז לא אניס ליה וכל טמירא גליא ליה, שבילי דשמיא הוי נהירין ליה, ושבע ודשן מפרי עץ חיים, והיה עוסק כל היום באמרות ה' אמרות טהורות לטהרו ולקדשו בהאי עלמא הבל הבלים זוכך חומרו, לא שח שיחת חולין כמאמר אוה"ח הק' עה"פ 'אלה הדברים אשר דיבר משה', אלה הם הדברים אשר דיבר כל ימיו וכו'.**

ותלמידו הגר"ש דבליצקי זצ"ל כתב במכתבו [הנדפס בראש הספר] וז"ל – **'עוד מנעוריו בחר לו ללכת בדרך העולה בית אל להיות מיחידי סגולה השרידים אשר לפני ה' ממחצדי חקלא דאינון זעירין בשולי כרמא, ובד בבד עם התקדשותו להיות כולו לה' ופרישותו וצניעותו המופלגת עלה ונתעלה הפלא ופלא בחלק הנסתר שבתורת כתבי רבינו האריז"ל וזוה"ק והתיקונים נוסף ללימודי הנגלה בתוה"ק וכו' שקרוב לחמישים שנה עמל ויגע שם לבד בחלק הזה של תוה"ק ואמנם היה בקיא נפלא בכל כתבי האריז"ל וכו' עם תוקף צניעותו ופרישותו המופלגת וכן שקידתו המופלגת וכו' פרישותו מעניני העולם היתה עד כדי כך שכמעט ולא נראה ברחוב, ובהילוכו פעם ברחוב וכמו כן בנסעו פעם במכונית לבקר את דודו כ"ק אדמו"ר מהוסיאטין זצ"ל לא מצא את הדרך לחזור לביתו וכו' פרישותו תבעה ממנו גם סיגופים שאותם קיים בנפשו, אך לא הורה לאחרים, ובהיותו עדיין בחו"ל דר ברומניה בערי בענדר וגאלאץ היה הולך לביהכנ"ס עם מטריה[24] גם ביום רגיל כסגולה לשמירה מופלגת מהסתכלות וכו'.**

24. וברומניה היה מפורסם בכנוי החיבה 'דער צדיק מיט'ן שירעם' [-'הצדיק עם המטריה'], מפי תלמידו הגה"צ הרי"ל דרמר זצ"ל.

ועוד מצאנו במכתב שכתב הה"ק המחבר לחותנו כ"ק אדמו"ר מטריסק שבו הוצרך לגלות טפח מדביקותו בתוה"ק, וז"ל - **'רוחי מרחפת, בין ערפלי טוהר מעופפת, באהבתה שואפת, לשתות בצמא מנהרי נחל דבש וחלב, נוטפות משדי תבונה, מאשכולות גפן פוריה וענפה, תורת ה' תמימה ברה כחמה'.**

עוד כתב הרה"ק באחת מהקדמותיו [ונדפסה בשלימותה בתחילת הספר] וז"ל - **'ויען כי טבע זאת החכמה להיות נסתרה ונעלמה, וככל אשר נשתדל לגלות צפונתיה כן תוסיף להתעלם ולהסתיר פניה, לכן איש אשר נשאו ידבנו לבו לבוא חדריה לטעום מדבשה להתענג מאורה, לא ייעף ולא ייגע לשקוד על דלתותיה, וכל כוחות נפשו ישעבד לעבדה ולשמרה, ובבכי ותחנונים ישפוך שיחו לפני יוצר רוחו'.**

לרוב היה יושב מעוטר בטו"ת רוב היום ועוסק בתורה, והיה טועם רק לעיתותי ערב[25].

היו לו זמנים קבועים לסדרי לימודו בתוה"ק ולא היה מבטלם בעד כל הון דעלמא, ואפילו כשהיה חשש על הפסד רב לא אבה להפסיק קביעותו[26].

היה תובע ומבקש נקיות הגוף והבגדים גם בחיצוניות ללימוד תורת הנסתר, והיתה דעתו הק' שאין זה כ"כ מן הראוי ללומדה מי שאין מלאכתו מלאכה נקיה[27].

תפילה

תפילתו היתה באריכות עם כוונות, והיה עומד כשעה שלימה כמעט ללא זיע כשאגודליו תחובים באבנטו ולא היה מרגיש בכל הנעשה סביבו. היה מתפלל בחדר סגור והיה דופק על דלתו כשסיים, והיה לו מנין מיוחד שהמתין לו לחזרת הש"ץ ולקדיש[28]. גם הק"ש שעל המטה היתה באריכות גדולה. בין כתביו מצאנו הרבה יחודים שסדר ע"פ האריז"ל שהיה מכוין בעתות רצון. בימים נוראים וביו"ט היה מתפלל חלק מהתפילות לפני העמוד וכן היה תוקע בשופר.

היה מעורר על אמירת תהילים בכל עת, ובפרט בעת צרה או קושי הורה לומר כל התהילים בלי הפסק, וציין גם בפרט לומר קאפיטלאך - כ' קכג' קכו'

---

25. שמעתי מכו"כ מבאי ביתו.
26. מפי נכדו כ"ק אדמו"ר מראדוויל שנכח בשעת מעשה בכגון דא.
27. מפי נכדו אבי מורי זללה"ה.
28. כמו שהעיד כ"ז הגר"ש דבליצקי זצ"ל במכתבו בראש הספר, עיי"ש מה שהאריך בזה, וכך שמעתי מפי כמו"כ יוצ"ח ובאי ביתו.

קכח' קלג', וכן לומר קאפיטל כ' 'מזמור לדוד יענך ה' וגו'' י"ב פעמים בזאח"ז, אמנם היה מורה ובא להקפיד שלא להתפלל בדרך תביעה וטענה ורק לשפוך נפשו בתחנונים שוב ושוב עד בוא הישועה[29].

[דעתו הק' היתה שאין להש"ץ לסיים שום ברכה מברכות ק"ש בלחש – גם לא ברכת אהבת עולם וברכת גאל ישראל – מפאת כבוד הברכה, על אף הספיקות שיש לגבי עניית אמן עליהם וכפי פשטות דברי הפוסקים בזה, ואמר שגם מי מהרבנים שהנהיג לסיים בלחש חזר בו אליבא דאמת[30].]

[בסידור הכוונות שסידר לעצמו סידר ג"כ נוסח התפילה המקובל בידיו מאבוה"ק, והרוצה לעמוד עליו יעיין בחלק ההעתקות שהבאנו בו תמונת הסידור]

מצוות, שבת ומועדים

ההכנה לקיום מצוותיו ית' ולקבלת הזמנים המקודשים, וקיומם בפועל עם מצוותיהם התלויות בם ביגיעה ודיקדוק בכל פרטיהם דקדוקיהם ומנהגיהם המקובלים מדור דור מתוך חיבוב ושמחת מצוה היו לחם חוקו. והיה עמל להאיר בפנים מאירות ומסבירות אור המצוות וש"ק ומועדי ה' לכל קהל עדתו ובאי היכלו מלא חפניים, לכל אחד ואחד כפי כחו ודרגתו. וכפי אשר עולה ומתבאר כ"ז בכתביו ומכתביו הנמצאים תח"י ומעדויות ששמענו וראינו מחסידיו ומצאצאיו, אשרי עין ראתה זאת.

ואיידי דזוטר ומירכס נציין כאן כמה הנהגות והוראות שמצאנו במכתביו או ששמענו מצאצאיו -

פעם כתב לעצמו תפילין[31], והיה באותם ימים שרוי בתענית ושאר סדרי קדושה והבדלה והיה טובל לפני כתיבת כל שם[32].

היה מורה ובא להלביש ט"ק כשרה לנערים מיד בהגיעם לג' שנים, וטרח בזה בעצמו לנכדיו והוסיף להזהיר לשמור שלא יפסלו החוטים.

---

29. כ"ז כתב כמ"פ במכתבי קדשו הנמצאים תח"י.
30. מפי נינו הרה"ג ר' משה יהושע ראזענבוים שליט"א ששמע מהגה"צ מוהרי"ש בן הה"ק המחבר.
31. והיה רב כשרון בכתיבה תמה ומדוייקת, ופעם שהרגיש בעצמו שעניני הכתיבה לוקחים יותר מן הראוי מזמני לימודו ועבודתו, וקבל ע"ע להפסיק לכתוב מכל וכל למשך תקופה ארוכה – מפי אבי מורי זללה"ה.
32. מפי בתו הרבנית מבראד ז"ל.

יש שזוכרים שדעתו הייתה שאפשר לצרף את ב' חצאי הכריכות לכריכה אחת למניין ז' כריכות על הזרוע בתפילין - עכ"פ בשעת הצורך כשהרצועה קצרה וכדו'[33].

היה מורה ובא לנכדותיו להדליק נרות ש"ק בברכה מגיל ט' שנים, וכך היה מקובל בידו מאבוה"ק.

היה מחשיב ומדקדק על מאכלי ש"ק הנהוגים בכלל ישראל, והיה דורש בשמותם רמזים נפלאים בסגולתם לרפואה וישועה ולהתחזקות באהבתו וביראתו ית'.

היה טורח ויגע בהידור ד' מינים וסוכה ובמצות מצה וד' כוסות בכל חומרותם ודיקדוקיהם, ואפילו בימי הזעם היה טורח חדשים רבים לפני יו"ט לדאוג ככל האפשר למען יוכל לקיים מצוותיו ית' על הצד היותר טוב ומהודר, והיה מוציא על כך ממון רב וטרחה גדולה.

אהבת ישראל

בין יהודים פשוטים ותמימי דרך היה מושבו וירד משה אל העם להשפיע עליהם כפי דרגתם[34]. דרכו היתה לקרב כל אשר בשם ישראל יכונה, והיה מקרב בעבותות אהבה במעשיו ודיבוריו וכתביו גם את הרחוקים כ"א לפום דרגא דיליה, והיה יגע רבות לעוררם על שמירת תו"מ[35]. והתרעם רבות על כל מי שמוציא לעז ומקטרג על כל יהודי באשר הוא[36].

התנגד לקביעת תקנות וכללים לקהילה או לבית מדרש באומרו שאלו מיועדים לכל יהודי באשר הוא, ותפקידנו בימים אלו לקרב ולא לרחק, וכל תקנה וגדר הרי היא כמחסום ומניעה למי שאינו מתאים להם וח"ו ימנע עצמו מלבוא לביהמ"ד בשל כך[37].

אמנם למרות האמור היה נמנע בתוקף לקחת תרומות והתנדבות שבאו מידי רשעים או מארגונים שאין רוח חכמים נוחה מהם וק"ו ממחטיאי הרבים כדי שלא

---

33. כמדומה שכך נשמע מפי בנו הגה"צ מוהרי"ש זצ"ל.
34. וראה בספר הזכרון לקהילת בנדרי הנז"ל.
35. ונמצאים תח"י כמה מכתבים המעוררים בתוכחת נועם על שמירת גדרי הקדושה ושמירת ש"ק.
36. ונמצא תח"י קונטרס מיוחד שכתב בענין זה.
37. מפי תלמידו הגה"צ הרי"ל דרמר זצ"ל שבדידיה הוי עובדא, וכן שמעתי מפי נכדו אבי מורי זללה"ה.

להיות תחת דעתם והשפעתם[38], וגם כשלא היה ניכר מקור הכסף היה מרגיש בקדושתו שאינו ממקור טהור[39].

היה מתייצב בעוז לעזור לאלמנות ויתומים בפרט ובכלל להציל עשוק מיד עושקו[40], ומסופר שפעם רדף ואיים גברא אלימא שאינו מזרע ישראל את אחד מבני קהילתו והיה הה"ק המחבר עניש וקטיל ליה בקפידתו עד שלא קם משנתו עוד באותו היום[41].

וגם שקרה וחטאו כנגדו אנשים מזרע ישראל וגנבו מביתו בעצם יום הש"ק חפצים יקרי ערך ובתוכם פמוטים שהיו ירושה בידו מאבותיו הק', הרי שכשנתפסו ע"י רשויות הנכרים הלך בעצמו בעצם יום הש"ק לבית המעצר ופעל לשחררם מיד ע"י שהוא מוחל ומוותר להם על הגניבה, ואמר למקורביו שאם רצונו ית' שיהיו החפצים שוב ברשותו הרי שיד ה' לא תקצר שיהיה כך גם בלא מעצרם ותפיסתם ע"י נכרים, ואכן מיד בלילה לאחר שחרורם באו לביתו והחזירו הגניבה[42].

רצון יראיו יעשה

כבר נודע בשערים כוחו הרב כפועל ישועות בתפילתו, והבטחתו אמת. ובפרט בערוב ימיו בישיבתו בארה"ק עת השתוללה מחלת שיתוק הילדים – 'פוליו', שרבים שחרו לפתחו להזכר לפניו בפתקא דרחמי, והוא מצידו היה מעתיר כנגדם ופעל גדולות ונצורות, ולרוב היה אומר במדויק האם וכמה ומתי תבוא הישועה, ולא' אמר שיתרפא לגמרי ביום פלוני ולמשנהו אמר שיתרפא בגופו ובידיו אבל לא ברגליו או שישאר עוד רושם ולא' אמר שבערוב ימיו תחזור המחלה בחלקה, ולא נפל מדבריו ארצה גם ברבות השנים אחר פטירתו, ויהי לפלא. ושמענו בזה כמו"כ מקרים מפי בעלי המעשה ומפי עדים שראו בעיניהם. וכבוד אלקים הסתר דבר.

זאת ועוד שנתקיים בו רגלי חסידיו ישמור ולא יאונה לצדיק כל און, ומן השמים השגיחוהו לקיים רצונו ובעת הצורך גם לתבוע על כבודו ברוחניות

---

38. מפי נכדו כ"ק אדמו"ר מראדוויל, והוסיף שהיה נוכח בשעת מעשה בתחילת ישיבתו בארה"ק שסירב ליקח סכום מופלג מא' מקרוביו שנשא תפקיד ציבורי רם ושלא היה שותו"מ על אף שהיה אז זקוק לכך מאוד.
39. מפי תלמידו הגה"צ הרי"ל דרמר זצ"ל.
40. ונמצאים תח"י מכתביו הכתובים באש קודש בענינים אלו.
41. מפי נינו הרה"ג ר' יחיאל מיכל ראזענבוים שליט"א ששמע מפי בעל המעשה.
42. מפי נינו הרה"ג ר' משה יהושע ראזענבוים שליט"א ששמע מזקנתו הרבנית מבראד ז"ל בתו של הה"ק המחבר.

ובגשמיות, וגם בזה נודעו כמו"כ ענינים הן בחו"ל בשבתו בביתו והן בימי הזעם והן בארה"ק, ואכמ"ל[43], ורק נזכיר מה שאירע פעם בחוה"מ בהתאסף עם בביתו נאווה קודש וגילה דעתו הק' שלא ניחא ליה שישתמשו בטייעפ בעת האסיפה ובעת דיבורו מפאת קדושת המועד, ואחד הנוכחים העיז בנפשו להפעיל הטייעפ בסתר, אמנם אח"כ בשמעו הטייעפ הרי שנשמע ונקלט הכל חוץ מקולו של הה"ק המחבר, ויהי לפלא[44].

שכון ארץ ורעה אמונה

חיבת ארץ הקודש ומעלת ישיבתה ותשוקת נפשו אליה עולים הרבה מכתביו וממכתביו של הה"ק המחבר, ויקיימה בנפשו בעלותו לארה"ק ולא פנה אל דרכים אחרות שהיו לפניו לאחר המלחמה[45]. ומיד בחודש הראשון לעלותו התהלך בארץ וביקר במקומות הק' שהיה אפשר לילך אליהם אז בירושלים עיה"ק ובגליל[46], ובפרט לציון המצוינת במירון היה דרכו לעלות בכל עת רצון[47] וכתב לעצמו סדר ההשתטחות שסידר מהכתבים לפי השגתו הק'[48].

גם בכל עניני אמונה ובטחון ושמחה היה דרכו לחזק ולהשפיע לקהל עדתו ובאי היכלו, ועמל רבות להשריש יסוד אמונת אומן המקובלת בידינו מהבעש"ט הק' 'אשר העמיק והרחיב ענין האמונה בהשגחתו הפרטית ית' שהיא על כל תנועה קלה של כל יצורי תבל, וגם על קש נידף פקוחות עיני ההשגחה העליונה אל מי מארבע רוחות השמים יפנו שתי קצותיו'[49]. וגם היה חוזר רבות על גודל כח התפילה והבטחון מתוך שמחה להמשיך ישועה ופרנסה ולהכרית כל מריע ברו"ג, והיה מדריך כסדר להתחזק בשמחה ובישוב הדעת מתוך בטחון ברחמיו ית' כאב על בנים[50]. ובפרט לאלו היושבים בארה"ק היה חוזר ומעורר להתחזק

---

43. וראה בהקדמת הגר"ש דבליצקי זצ"ל בזה.
44. מפי נכדתו הרבנית מקאליש תחי' שהיתה נוכחת בשעת מעשה.
45. מפי נכדו אבי מורי זללה"ה, וכן כתב בא' ממכתבי קדשו וז"ל 'הטרם תדע שאין לפני שני דרכים מלבד דרך ארץ ישראל וכו' כי מפתח של פרנסה בידו של הקב"ה אשר תמיד עיניו בארה"ק ומי פתי יאמין כי בארה"ב יכולים לעשות מפתח מִשְׁנֶה'.
46. כך כתב במכתב הנמצא תח"י.
47. מפי נכדו אבי מורי זללה"ה, והוסיף שבעת עלותו למירון היו כמה מבאי ביתו ומתלמידיו משתדלים בדרכי נועם לסדר ההפרדה וגדרי הצניעות טרם היכנסו שלא היו מסודרים באותם השנים.
48. והובא בחלק ההעתקות.
49. כך הוא חלק מלשונו בא' ממאמריו הנמצאים תח"י.
50. ועי' ג"כ בכ"ז בפנים הספר בחלק 'אמרות טהורות' בכ"מ.

באמונה ובטחון בארץ אשר עיני ה' אלוקיך בה תדיר, ולעמוד בעוז בכל הקשיים אשר יכולים להתעורר בישיבת ארה"ק אשר נקנית ביסורים של אהבה, ולא להניח מקומו ולפנות אל עושר מדומה בחו"ל[51].

בקרב קדושים יתהלל

אלו מצדיקי דורו שהכירוהו היתה תהילתו בפיהם, וחלקם היה עמו בידידות קרובה, ונזכיר כאן מאשר שמענו ונדע –

דודיו[52] האחים הקדושים כ"ק אדמו"ר הרה"ק ר' משה יהודה לייב מפאשקאן וכ"ק אדמו"ר הרה"ק ר' יעקב מהוסיאטין העריצוהו כרום ערכו, והרה"ק מפאשקאן היה שולח למבקש ה' בתורת הנסתר להסתופף בצילו, והיה משתעי ואומר שזכותו הגדולה היתה למגן לכל מדינת רומניה[53]. ש"ב כ"ק אדמו"ר הרה"ק ר' יצחק מבאהוש-שפיקוב זצוק"ל טרח בעצמו לסדר אישורי העליה לארה"ק להה"ק המחבר ובהגיע לידיו האישורים הקדימו לפני עצמו למהר עלייתו לארה"ק[54]. ש"ב כ"ק אדמו"ר הרה"ק ר' אברהם יהושע העשיל מקאפישניטץ זצוק"ל בהכירו מעלתו הציע לצרפו למועצת גדולי התורה בארה"ק, אך הוא סירב ברצותו להתרחק מכל עניני הנהגה ופירסום[55].

כ"ק אדמו"ר הרה"ק ר' יעקב יוסף מסקווירא זצוק"ל היה בידידות קרובה עמו עוד מימיהם ברומניה [והכירו זא"ז ככל הנראה בעיר יאס שבה התגוררו הרה"ק מסקווירא וחותנו של הה"ק המחבר. וכמו"כ לאחר המלחמה התגוררו שניהם בעיר בוקרעשט]. והיה הרה"ק מסקווירא מפליג מאוד במעלתו אשר עמוק המושג היא[56]. כאשר ביקר הרה"ק מסקווירא בארה"ק בשנת ה'תשי"ט הלך הרה"ק המחבר לקבל פניו בבואו ושמחו מאוד זה עם זה ואח"כ עלה הרה"ק מסקווירא לבקרו במעונו בב"ב, בפגישה זו היה נוכח גם ש"ב הרה"ק רי"א מטריסק-לאנדאן גיסו של הה"ק המחבר שהתארח אז בביתו[57].

---

51. כ"ז מתבאר כו"כ פעמים במכתבי קדשו הנמצאים תח"י. והעיד אבי מורי זללה"ה שהיה נוכח בעת ששמע פעם הה"ק המחבר על שהשקיעו בבנית אחוזת נחלה גדולה בחו"ל והתפלא על כך מאוד.
52. אַחֵי חותנתו בזיוו"ש.
53. מפי נכדו אבי מורי זללה"ה ומפי תלמידו הגה"צ הרי"ל דרמר זצ"ל.
54. מפי נכדו אבי מורי זללה"ה.
55. מפי נכדו אבי מורי זללה"ה.
56. מפי נכדו כ"ק אדמו"ר מראדוויל ששמעו מפיו של הרה"ק מסקווירא.
57. מפי נכדיו אבי מורי זללה"ה וכ"ק אדמו"ר מראדוויל שהיו נוכחים בשעת מעשה.

כ"ק אדמו"ר הרה"ק ר' אליעזר זוסיא מסקולען זצוק"ל ובנו כ"ק אדמו"ר הרה"ק ר' ישראל אברהם מסקולען זצוק"ל היו מבאי היכלו בבוקרשט[58], ובנסוע הרה"ק ר' אליעזר זוסיא מביתו לרגל עסקי הכלל צוה את בנו זצוק"ל שישהה בבית הרה"ק המחבר בהיות האויר שם טהור ונקי מכל השפעות זרות ושאינם טהורות[59].

בעלותו לארה"ק ובבקרו בירושלים עיה"ק נקשר בקשרי ידידות עם כ"ק אדמו"ר הרה"ק ר' יוחנן מראחמיסטריווקא זצוק"ל וכן עם הגה"ק המקובל ר' אברהם אהרן סלאטקי זצ"ל שהיה שח ומשתעי בגודל השגתו בתורת הנסתר[60].

כ"ק אדמו"ר הרה"ק מהר"א מבעלזא זצוק"ל על אף שלא נפגש עמו, אמנם בהזדמן בשתי מקרים שהזכירו לפניו את שם הרה"ק המחבר והוראה שהורה שקע בשרעפיו והסכים עמו בהפליאו מעלת יראתו[61].

גיסו כ"ק אדמו"ר הרה"ק ר' יעקב אריה מטריסק-לאנדאן זצוק"ל התארח בביתו במשך שנת ה'תשי"ט[62], בליל יו"ט שני של פסח ערך בביתו את הסדר השני והה"ק המחבר פתח אז שעריו לרבים שיבואו לחזות בעריכת הסדר של הרה"ק מטריסק[63].

כ"ק אדמו"ר הרה"ק ר' יהודה משה ובנו הרה"ק ר' אברהם מנחם מאלכסנדר זצוק"ל וכ"ק אדמו"ר הרה"ק ר' אברהם מלובלין זצוק"ל והגה"צ המקובל ר' יוסף וולטוך זצוק"ל היו מבאי היכלו ומחבורת שומעי לקחו בתורת הנסתר בארה"ק[64].

---

58. כך שמעתי מפי כ"ק אדמו"ר מסקולען זצוק"ל.

59. מפי נכדו כ"ק אדמו"ר מראדוויל ששמע מפי כ"ק אדמו"ר מסקולען זצוק"ל.

60. מפי נכדו כ"ק אדמו"ר מראדוויל.

61. מפי נכדו כ"ק אדמו"ר מראדוויל ששמע מאביו כ"ק אדמו"ר מבראד, ומפי תלמידו הגה"צ הרב דרמר זצ"ל שבדידהו הוי עובדא.

62. הרה"ק רי"א מטריסק התגורר בלאנדאן עד שנת ה'תשכ"ד שאז עלה לאה"ק והתגורר בבני ברק עד פטירתו בשנת ה'תש"מ.

63. מפי נכדו אבי מורי זללה"ה שהיה נוכח בשעת מעשה.

64. מפי נכדו אבי מורי זללה"ה, והדברים ידועים.

אשכבתיה דרבי

בתחילת שנת ה'תש"כ נחלה הה"ק המחבר בחולי קשה והובא לב"ה שערי צדק בירושלים עיה"ק. כשיצא מביתו לבית הרפואה בפעם האחרונה נפרד בנשיקות קדשו מכל אוצר ספריו[65].

בהיותו בשערי צדק הזהיר לנכדו כ"ק אדמו"ר מראדוויל באזהרה חמורה שיעמוד על המשמר שלא תגע בו יד אשה שמימיו לא נכשל בזה[66].

ובהכביד עליו חליו אירע פעם שפתחו את חלון חדרו ונשם עמוקות ואמר שמרגיש שזהו אויר הק' של ירושלים עיה"ק אבל מ"מ 'הייתי רוצה לילך לביתי', ומזה הבינו שרוצה להיקבר בבני ברק, ולאור זה הגאון ר' שריה דבליצקי זצ"ל אכן הורה לאחר פטירתו להביאו לקבורה בב"ב ששם הכירוהו יותר ויעלו על ציונו[67]. בשעת יציאת נשמתו הק' עמד מנין לפניו, וקצת לפני כן פתח עיניו הק' וחייך חיוך נפלא, והעיד הרב סנדר אורי ז"ל שהיה נוכח שם שכל ימיו בבית הרפואה לא ראה מעמד הסתלקות נשגב כזה[68].

בימי השבעה בא לניחום אבלים אדם אחד, וסיפר שאמנם לא הכיר את הנפטר אכן ביושבו באותו שבוע לפני כ"ק אדמו"ר מגור ה'בית ישראל', נענה אדמו"ר מגור ואמר שבשבוע זה נסתלקה נשמה גדולה לגנזי מרומים, וכשהלך לברר מי נסתלק באותו שבוע נודע לו מפטירת הה"ק המחבר וע"כ בא לניחום אבלים, וכשפגש אח"כ אדמו"ר מגור את זקני הגה"צ מוהרי"ש בנו של הה"ק המחבר אמר לו שאם היה יודע ממנו בחייו היה נוסע לישב לפניו[69].

אדמו"ר הה"ק המחבר נתבקש לישיבה של מעלה ביום יד כסלו ה'תש"כ ונטמן בביה"ח שומרי שבת הלפרן בבני ברק ועל קברו נבנה אוהל כמסורת אבוה"ק, ומקום מנוחת קדשו נודע למשגב לשפוך שיח בכל עת להפקד בפקודת ישועה ורחמים.

---

65. מפי נכדו אבי מורי זללה"ה שהיה נוכח בשעת מעשה.

66. שמעתי מפיו.

67. כך סיפר בעצמו למורנו הגר"ש ארנפלד שליט"א.

68. כ"ז מפי נכדו כ"ק אדמו"ר מראדוויל, ששהה עמו ושימשו בהיותו בבית הרפואה עד פטירתו.

69. כ"ז מפי נכדו אבי מורי זללה"ה.

זרעו אחריו

הה"ק המחבר השאיר אחריו בן ובת, דור ישרים זרע ברך ה'.

א) בתו בכורתו הרבנית מבראד מרת רעכיל מיכלאוויטש ז"ל. נולדה בבענדר בחודש אדר ה'תר"ע. הייתה דבוקה באביה ובזכרו כל ימיה ודמותו לא משה מנגד עיניה, נלב"ע ביום יב אב ה'תשנ"ב.

בעלה כ"ק אדמו"ר הגה"צ ר' שלום מיכלאוויטש זצלה"ה מבראד בן כ"ק אדמו"ר הרה"ק ר' יחיאל מיכל מיכלאוויטש זצוק"ל הי"ד מבראד-קלויזנבורג שהיה בן אחר בן להמגיד הק' מזלאטשוב זיע"א.. הגה"צ ר' שלום זצ"ל היה נודע ומפורסם מנעוריו בגאונותו וצדקתו, וחותנו הרה"ק המחבר העריצו והעריכו כרום ערכו. לאחר המלחמה היה פועל הרבה במסי"נ להעמיד החינוך החינוך הטהור בארה"ק. היה כאב לאחיותיו הצעירות שניצלו מימי הזעם. היה דבוק בכ"ק אדמו"ר מהר"א מבעלזא זצוק"ל. לאחר פטירת חותנו הה"ק המחבר נסע לארה"ב ושם הקים את בית מדרשו בברוקלין והשפיע מאורו לרבים, נתבקש לישיבה של מעלה ביום כ טבת ה'תשמ"ה, זיע"א.

ב) בנו חביבו וממלא מקומו כ"ק אדמו"ר הגה"צ ר' יעקב שמשון לנדמן זצלה"ה. נולד בבענדר בחודש אדר שנת ה'תרע"ג. כל ימי אביו לא זזה ידו מתוך ידו והיה תלמידו המובהק ויד ימינו בכל דבר, אביו סמך ידיו עליו עוד בחייו בכמה דברים. קיבל סמיכת חכמים מהגרי"ל צירלסון זצ"ל הי"ד אב"ד קישינעב. ימיו היו חטיבה אחת לתורה ועבודה בהצנע ובסתר בדחילו ורחימו יחד עם כוונות ויחודים לאוקמי שכינתא מעפרא וגם בעת שמחת צאצאיו היה מעלה צער השכינה תמיד על ראש שמחתו. היה אוצר בלום בכל כתבי האר"י, והיה לומדם בקביעות עם קבוצה מצומצמת שבחר בעצמו ובתוכם כמה מתלמידי אביו וכמה מרבני וצדיקי דורנו. היה עמל ויגע בתורת הבעש"ט הק' ותלמידיו ודולה ומשקה מהם לרבים, והיה דורש בבית מדרשו דברי תורה בלולים מפרד"ס באריכות בכל סעודה שלישית. היה מכבד ה' בגרונו – עוד בחיי אביו ובברכתו - בקריאתו בתורה ובתפילתו לפני העמוד בימים המקודשים בחן מיוחד מקרב איש ולב עמוק. לאחר פטירת אביו היה קשור הרבה לאדמו"ר ה'אמונת משה' מאלכסנדר ולהגה"ק ה'סטייפלר' זצ"ל, נתבקש לישיבה של מעלה ביום טז מרחשוון ה'תש"ס בין השמשות.

זוג' מרת מרים בת כ"ק אדמו"ר הרה"ק ר' יחיאל מיכל מיכלאוויטש זצוק"ל הי"ד מבראד-קלויזנבורג הנ"ל. עברה את מאורעות ימי הזעם באושוויץ יחד עם ארבעת אחיותיה הצעירות וחירפה נפשה בפועל כל ימי המלחמה בעדן וגם לאחר מכן היתה להם כאם ולמשען עוז בכל ימיהן, נפטרה לבית עולמה ביום כו בכסלו נר שני של חנוכה ה'תשנ"ו, זיע"א.

בנו ובתו של הה"ק המחבר הותירו אחריהם דור ישרים מבורך יראים ושלמים עוסקים בתו"מ ומנהיגי קהילות הקודש לאויוש"ט.

יחוסו דהרה"ק המחבר ויחוס צאצאיו

הה"ק המחבר שהיה מגזע אראלים ותרשישים רבותינו גאוני הדורות ואבות החסידות זיע"א, היה דבוק באבותיו הק' ושח ומשתעי הרבה בזכרם ובדרכיהם הקדושים[70], ואף ערך כמה כתבי מגילת יוחסין למען יעמדו לדורות[71]. ואף אנו, אע"פ שאין זה עיקר עסקנו כאן, נלך בעקביו ונכתוב בקצרה את יחוסו בקודש ויחוס זוג' לבית שפירא [ולא הארכנו בפרטי יחוס זוג' בזיו"ש בת הרה"ק מרדכי זוסיא טווערסקי זצוק"ל אדמו"ר מטריסק הוצלאס-יאס[72] אשר ידוע ומופרסם וזיל קרי בי רב הוא]. כמו כן ראינו לנכון לשלימות הענין לכתוב בקצרה גם את יחוס מחותנו - בכפליים - הרה"ק רי"מ מיכלאוויטש אדמו"ר מבראד-קלויזנבורג וזוג' הרבנית הי"ד, כיון שכל נכדיו של הה"ק המחבר הם גם נכדי משפחת מיכלאוויטש. פרטי היחוס נלקחו בעיקר ממגילות היוחסין שערכו הה"ק המחבר וחתנו מוהר"ש מיכאלוויטש מבראד ומעוד מקורות שהיו נראים בעינינו לנאמנים.

הה"ק המחבר היה מגזע היחס -

הרמ"א, השל"ה הק', ה'בית חדש' וחתנו ה'טורי זהב', ה'חלקת מחוקק', ה'משאת בנימין', ה'אפי רברבי', הגאון ר' יונה תאומים, ה'עטרת זקנים', ה'מגלה עמוקות', הגה"ק מוהר"ש מאוסטרופוליא, ר' ליבר הגדול מבארדיטשוב, הבעש"ט הק', ר' יוסף ספראווידליווע ['איש אמת'], ר' פנחס מקאריץ, המגיד הק' מזלאטשוב ובניו ר' יוסף מיאמפאלא ור' זאב מזבאריזש[73], ר' יעקב שמשון משיפוטיווקא, ר' משה שהם מדאלינא, ר' דוד המגיד מאוסטרהא[74], ר' יעקב

---

70. כך שמעתי מפי כ"ק אדמו"ר מסקולען זצוק"ל.
71. וחלקם הובאו בחלק ההעתקות.
72. בן הה"ק ר' מנחם נחום בהה"ק המגיד מטריסק [וחתן דודו הה"ק ר' דוד מטאלנא] וחתן הה"ק ר' יצחק מבאהוש נכד הה"ק מרוז'ין זיע"א.
73. על ר' זאב מזבאריזש כתב הה"ק המחבר שאע"פ שמקובל הוא בידו מ"מ אינו יודע האיך סדר היחס אליו.
74. על ר' דוד מאוסטרהא כתב הה"ק המחבר שאע"פ שמקובל הוא בידו מ"מ אינו יודע האיך סדר היחס אליו.

קאפיל חסיד, ר' נחמן מהוראדענקא ונכדו ר' נחמן מברסלאב[75] [וכפה"נ גם ה'רב' בעל התניא, ועיין בהערה], ר' לוי יצחק מבארדיטשוב ובנו ר' ישראל מפיקוב[76], ר' ייב"י מאוסטרהא, ר' אורי ה'שרף' מסטרעליסק.

חותנו הרה"ק ר' יעקב שמשון שפירא מסלאוויטא וזוג' הרבנית רעכיל לבית יונגערלייב היו מגזע היחס –

ה'אפי רברבי', הגאון ר' יונה תאומים, ה'מגלה עמוקות', הגה"ק מהר"ש מאוסטרופוליא, הבעש"ט הק', בא"ב לר' פנחס מקאריץ ולבנו ר' יהודה מאיר משיפוטיווקא וכן נכד בנו ר' משה מסלאוויטא[77], המגיד הק' מזלאטשוב ובנו ר'

---

75. מבתו מרת חיה שהייתה חמותו של הה"ק ר' אברהם ספרד מאוסטרהא-קיניוב הנ"ל. ואולי כאן המקום להביא את מה שעורר בשעתו אבי מורי זללה"ה, שלפי מה שכתבו כותבי התולדות בברסלאב הרי שמרת חיה נישאה פעמיים, בזיו"ר היה בעלה הר' זלמן ליובארסקי ז"ל ובזיו"ש היה בעלה הר' אהרן 'אהרקע' זסלאבסקי ז"ל אב"ד קרעמעטשוג נכד ה'רב' בעל התניא בן לבתו מרת פריידא [ועי' אודותיו בספר 'בית רבי' ח"א פכ"ד ובהערה שם], וכתבו עוד כותבי התולדות הנ"ל, שידוע הוא שר' זלמן הנ"ל נפטר בדמי ימיו כשנה אחר נישואיו והותיר אחריו בן יחיד בשם ר' נחמן ליובארסקי [עי' במקורות שהובאו בענין זה בקובץ 'היכל הבעש"ט' בגליונות כג כד כו, ועי' בשיש"ק ח"ג אות קנד ובעוד מקומות]. וא"כ לפ"ז הרי שבתה של מרת חיה - אשת ר' אברהם ספרד הנ"ל – היא בודאי מזיו"ש ובתו של ר' 'אהרקע' הנ"ל ונכדתו של ה'רב' בעל התניא, וממילא הה"ק המחבר הוא מיו"ח. אמנם מאידך דברים אלו צ"ע, שבכל כתבי היוחסין שכ' וסידר הה"ק המחבר לא הזכיר כלל מזה [וא"ל כ"ק אדמו"ר מבעלזא מכנובקא שליט"א, שיש לשער שחלק זה של היחוס מצד אמו של הה"ק המחבר לא היה ברירא ליה כל צורכו כיון שאמו נפטרה בדמי ימיה בהיותו עדיין צעיר לימים ואת כתבי היחוס סידר שנים רבות לאחמ"כ, וכדחזינן שעוד פרטים לא היו ידועים לו, ואכמ"ל].

76. בכמה מקורות נדפס שהרה"ק מפיקוב היה חתנו של הרה"ק ר' עקיבא ממיקילייב שהיה נכד הרה"ק ר' דוד ממיקילייב ור' זאב וואלף קיציס תלמידי הבעש"ט [וי"א עוד שר' עקיבא הנ"ל היה חתנו של הרה"ק ר' יצחק מראדוויל], אמנם אין לכל דברים אלו בסיס נאמן, ובכמה מקורות נאמנים משמע לא כך, וגם הה"ק המחבר לא מזכיר דבר מכ"ז בכתבי היוחסין שכתב, ואולי הרה"ק מפיקוב נישא פעמיים וצריך בדיקה [ועי' מ"ש בזה בתולדות הרה"ק מפיקוב שנדפסו בסוף ספרו ליקוטי מהרי"ן ותולדות יצחק בן לוי מהדורת קרית צאנז ה'תשס"ה עמ' 6].

77. והיינו שר' יעקב שמשון [חותנו של הה"ק המחבר] היה בנו של ר' פנחס יוסף מסלאוויטא בה"ר דוב בער מטלוסט בה"ר יהודה מאיר בנו בכורו דהרה"ק מקאריץ וחתן הרה"ק ר' יעקב שמשון משיפוטיווקא.
אביו ר' פנחס יוסף היה חתן בן דודו של אביו ר' שמואל אברהם אבא בר' משה שפירא מסלאוויטא בנו השני דהרה"ק מקאריץ.

יוסף מיאמפאלא וחתנו ר' דוד המגיד מסטעפאן[78], ר' יעקב שמשון משיפוטיווקא, הר"ר ברוך ממעז'יבוז', ר' שלמה מקארלין, ר' שמעריל מווארחיווקא, ר' מרדכי מלעכוויטש[79].

מחותנו של הה"ק המחבר הרה"ק ר' יחיאל מיכל מיכאלוויטש מבראד-קלויזנבורג הי"ד [חותן בנו ובתו] וזוג' הרבנית גיטל לבית שפירא היו מגזע היחס –

ה'מעשה רוקח', ה'סמיכת חכמים', ה'תבואות שור', ה'אפי רברבי', ה'מגלה עמוקות', הגה"ק מהר"ש מאוסטרופוליא, ר' פנחס מקאריץ, בן אחר בן להמגיד הק' מזלאטשוב ובנו ר' יצחק מראדוויל, ר' יעקב שמשון משיפוטיווקא, ר' משה שהם מדאלינא, ר' שלמה לוצקער בעל 'דברת שלמה' ובנו ר' דוב בעריש 'סגי נהור' מאלעסק, הר"ר אלימלך מליזעסק, המגיד הק' מקאזניץ, הרב מאפטא בעל 'אוהב ישראל', ר' אברהם משה מפשעוורסק, ר' מרדכי מנעסכיזש, ר' צבי הירש מזידיטשוב, מהר"ש מבעלזא, ר' חיים מאיר יחיאל ה'שרף' ממאגלינצא, ר' מרדכי מלעכוויטש.

כ"ק אדמו"ר ר' יחיאל מיכל מבראד-קלויזנבורג וזוג' מרת גיטל נעקה"ש ביום ט' סיון[80] ה'תש"ד באושוויץ, הי"ד, וכבר מצינו בחז"ל מה זרעו בחיים אף הוא בחיים, וכל יוצ"ח עד היום המה הולכים בדרכי השם יראים ושלמים ומנהיגי קהילות הקודש, ומסיימים בטוב.

זקנו ר' דוב בער מטלוסט היה בזיו"ר חתנו של ר' נפתלי מזינקוב ובזיו"ש היה חתנו של הרה"ק ר' צבי הירש מזידיטשוב [והוא היה זיוגה השני או השלישי של בת הרה"ק מזידיטשוב [עי' בספר עשר קדושות], ולא נתברר מאיזה זיווג נולד בנו ר' פנחס יוסף, ומסתבר שמזיו"ר, ואע"פ שבמ"א נדפס שר' פנחס יוסף היה נכדו דהרה"ק מזידיטשוב, אמנם לא מצאתי שום בסיס לכך].

חותנו של ר' יעקב שמשון היה ר' ברוך יונגרלייב בה"ר אליעזר בה"ר ישראל מטשאהן בנו דהרה"ק ר' יוסף מיאמפאלא בהמגיד הק' מזלאטשוב זיע"א.

78. על ר' דוד מסטעפאן כתב הה"ק המחבר שאע"פ שמקובל הוא בידו מ"מ אינו יודע האיך סדר היחס אליו.

79. על ר' מרדכי מלעכוויטש כתב הה"ק המחבר שאע"פ שמקובל הוא בידו מ"מ אינו יודע האיך סדר היחס אליו.

80. וסיפרו בנותיו שבאותו היום המר והנמהר שהגיעו לאושוויץ והופרדו מאביהם ואימם ומאחיהם התינוק, ועוד לא ידעו כלל מה יעשה עמם, פנה אליהם אביהם בהילקחו ואמר 'זכרו קינדערלך שאנו עומדים היום שני ימים לאחר יו"ט דשבועות' [והיינו יו"ט שני בחו"ל], אחרי שהבין כבר לקראת מה הוא הולך, ובזה עוררם לזכור יום הריגתם עקה"ש, זיע"א.

הערות נחוצות לבאים בשערי הספר

הנה הספר אשר אנו נותנים לפניכם היום ברכה נערך מכתבי הרה"ק המחבר בכמה חלקים

א] חלק ראשון הנקרא חלק הביאורים והוא כולל חידושים וביאורים והגהות כדרכה של תורה ומסודר **על סדר העץ חיים**, ונכלל בהם גם **בקצת מקומות ביאור רהוט** על לשון האר"י באופן של **תוספת מילות לתוספת ההבנה, וסידור או שינוי הלשון** באופן המקרב אל הדעת, ואשר נועד, או להקל על הבנת הענינים, או לתרץ קושיא, ופעמים מיישב דבר מוקשה במילים ספורות[81] [וקרא לזה הה"ק המחבר בלשונו "**העתקה מתוקנת**"]. וגם הוספנו הגהות והערות קצרות שנלקטו מהגהותיו על הדף ומעלים מפוזרים. ועל זה הדרך ליקטנו גם **ביאורים וחידושים על עוד ספרים מכתבי האריז"ל** [ספר הגלגולים, שער המצות, שער הפסוקים וספר הליקוטים, שער מאמרי רשב"י, שער רוה"ק], ובסופם הבאנו גם ביאור רהוט על **דרוש הדעת** הידוע שנדפס בשער ההקדמות ובנהר שלום, ועל **דרושי פנימי ומקיף** שבמבוא שערים.

ב] חלק שני הנקרא חלק המערכות והוא כולל מערכות וקונטרסים – פעמים בקצרה פעמים בארוכה - בסוגיות יסודיות ונכבדות, שבהם **סידר כמה וכמה שמועות מכמה מקומות בסדר מסוים בזאח"ז** מאותו ענין, באופן שמסדר ומיישב את הנושא והמסתעף כפי השגתו בקודש של הה"ק המחבר, ונכלל בהם גם עריכת הענין באופן **המשלב באופן רהוט כמה לשונות ושמועות המשלימים ומבארים זא"ז**, ולרוב גם שילב בתוכם הערותיו וחידושיו, הכל לפי הענין שראה לנכון בדעתו הרחבה, ונכלל בזה גם קונטרסים בכוונות התפילה ומועדי השנה. השתדלנו לציין בחלק הביאורים בכל שער או פרק שנתבאר במערכות איה מקומו באופן שחלק הביאורים משמש גם כמפתח למערכות.

ג] קונטרס שקראו הה"ק המחבר **פותח שערים** המסדר בדרך קצרה ובלשון רהוטה את **קיצור סדר ההשתלשלות מתחילת ע"ח עד שער המלכים מלוקט**

---

81. ויש בנותן טעם להביא כאן לשון הגה"ק מקאמארנא זיע"א בהקדמה לספר נתיב מצותיך, בסופה, וז"ל "ומחמת עומק המוסג וקולר המסיג וכו' ולפעמים הוספתי אות אחד **וזה ביאורו** וכו'", ודי בהערה זו.

מכתבי האריז"ל בתוספת ביאורים, ונסדר ע"י הה"ק המחבר לשערים ופרקים ומשניות.

ד] קונטרס שקראו הה"ק המחבר **פתחי שערים** והוא תמצית **תוכן הענינים מכל שערי העץ חיים** [ובקצרה יותר גם מכל שערי **ספר מבוא שערים**], והוא טוב לחזרה ולהכנה ולחיפוש, ועד כמה שידוע לנו לא היה כבושם הזה עדיין.

ה] קונטרס הציורים הכולל כמה מהציורים והסיכומים שערך הה"ק המחבר.

ו] אמרות טהורות בפרד"ס התוה"ק שנלקטו מכתבי הה"ק המחבר, **על פסוקי תורה ומועדים ותפילה, מאמרי חז"ל וליקוטים, דרושים וביאורים**. ויצויין שנמצאים בחלק זה כמה דיבורי קודש מצדיקים [הבעש"ט הק', רי"ש משיפוטיווקא, ר' מרדכי מנעשכיז, ר' יצחק מראדוויל, ר' יעקב יוסף מאוסטארהא] שהיו מקובלים אצל הה"ק המחבר שהיה מגזע קודש מחצבתם, ולא נודעו או נתפרסמו – ככל הידוע לנו - עד עכשיו, או שנתפרסמו בנוסח שונה.

ז] **קונטרס ההעתקים והוא העתקי תמונה מהסידור והכוונות והיחודים שכתב לעצמו הה"ק המחבר** שבהם התפלל ועבד עבודתו הק' במשך רבות בשנים, ויש בהם כמה וכמה חידושים ולימוד רב בדברי האריז"ל, והוספנו עליהם גם את **האילן הקדוש** למהר"מ פאפיראש שסידרו הה"ק המחבר כפי הבנתו והשגתו, וכן כמה ענינים הנוגעים לחיי אדמו"ר הה"ק המחבר, דמותו ויחוסו.

ועתה נבאר דרכנו בסידור הספר ועל מה אדניו הוטבעו

לבאר דרכו של הה"ק המחבר בכתביו נקדים מה שכתב באחת מהקדמותיו [והובאה בשלימותה לקמן] וז"ל – **"הרה"ק מהרח"ו ז"ל כתב דברי רבו האריז"ל בהעלם נמרץ, גלה טפח וכסה אלפים אמה, כאשר העיד בעצמו בהקדמת שערי הקדושה. ואלה קצות דרכי תעלומה ואופני הסתרת החכמה. א] שפיזר פרטי ענין א' בדרושים הרבה, וצריך בקיאות מרובה ושקידה עצומה לקבץ הנפזרים ולסדרם כהלכה. ב] הרבה ענינים, עצמו מספור, כפולים ומכופלים בדרושים הרבה, ורבו בהם שינוים וסתירות גדולים ועצומים, אשר בלי סייעתא דשמיא אי אפשר להשוותן ולהתאימן. ג] בהרבה ענינים קיצר מאד לשונו, וגם התחיל לבאר ולא סיים וכו'"**. וכתב עוד תלמידו הגאון ר"ש דבליצקי זצ"ל בהקדמתו [והובאה בשלימותה לעיל] וז"ל – **"שיטתו שעליה שמר בקפדנות היתה, לבל להיזקק לשום מפרש או לשום מחדש ולא לשום ספר חוץ מכתבי האריז"ל גופא, אלא רק לדברים שנאמרו בכתבי האריז"ל ללא כחל ושרק, והודות לבקיאותו העצומה בהם, היה מבאר ומתרץ כל קושיה שעולה בלימוד וכל אי הבנה בלימוד, בדברי האריז"ל בעצמם מיניה וביה, שנאמרו במקום אחר הפלא ופלא"**.

והנה כל רואה יראה שהה"ק המחבר השקיע רבות כח קולמוסו בכתביו ברצונו לגלות ולבאר תעלומות חכמה בכמה וכמה אופנים, ושמהם נסדר ספרא הדין, אכן כיון שיגע בחכמה לבדו וע"פ שיטתו והשגתו בקודש לתווך דברי האר"י מכל הדרושים ולבארם מיניה וביה, וגם לא היו לפניו דברי הרש"ש ורוב המפרשים עד קרוב לסוף ימיו, וכמש"נ, הרי שיש מקום איתנו להעיר לב המעיין **בנוגע לסגנון חידושיו וביאוריו של הה"ק המחבר** [שנסדרו כאן גם ע"ס הע"ח וגם כמשולבים בקונטרסים ובמערכות], שנכתבו בלשון קדשו עפ"י דרכו והשגתו, וידע המעיין **שאוצר מטבעות לשונו שונה בכמה וכמה דברים מהלשון המורגלת כהיום בבי מדרשא**, הן בהגדרת המושגים וסגנונם, והן בעריכת הלשון, עיתים מאריך יותר ועיתים מקצר ועולה ברמיזא, ומה שסוגיא דעלמא לקרותו ולהעמידו באופן אחד, לפעמים כאן מוגדר ועומד באופן שונה, אמנם המכוון אחד הוא וכשני נביאים שאינם מתנבאים בסגנון אחד, וע"כ ידע המעיין שהגם שלפעמים יראו לו הדברים כפשוטים, או לאידך, כאינם בהירים ואינם מוכרים, **הרי שאיש תבונות ידע לנסות לעמוד על שותא דהה"ק המחבר, ולדלות מים עמוקים אשר בלב איש** שיגע באימה וביראה -עם בקיאותו והשגתו הגדולה- יגיעת נפש ויגיעת בשר עליהם מתוך קדושה טהרה ופרישות, וכפי שא"ל מורנו הגרש"א שליט"א שיש לקוות שהלומדים והמעיינים היודעים להעריך גדולת וקדושת הדברים היוצאים מפה קדוש, אכן ידעו להתבונן ולקבל נכונה את דברי הה"ק המחבר לפי רום ערכם **בהיותם נוגעים להרבה סוגיות שקולמוסים רבים נשתברו עליהם, וע"כ ידע המעיין לדקדק הרבה בתוכן ובלשון הדברים וסידורם, ובזה ימצא מרגניתא ודברי חפץ.**

הרבה מהקונטרסים הנ"ל כתב הה"ק המחבר **בכמה נוסחאות**, ואת חלקם לא סיים כרצונו, ויגענו הרבה לשלבם, ולהשמיט דברים שהם כפולים ללא צורך, אמנם מקוצר הזמן וגם מחשש שמא לא ירדנו לסוף דעתו ונחטיא המכוון, אמרנו שלא לפי ערכנו המלאכה לגמור, **והשארנו הרבה מהם כצורתם**.

והנה, כמעט בכל המקומות כתב הה"ק המחבר את המקורות בכתבי האר"י למערכותיו ולקונטרסיו, והמעיין במקור בפנים ימצא הרבה פעמים גם תוספת הבנה או ביאור או ישוב קושיא על אותו מקור, והובאו המקורות לפעמים על הדף בתחילת הדיבור ולפעמים כהערות בשולי הגיליון, וע"כ ידע המעיין **שההערות שבשוליים שבספר – בעיקר בחלק המערכות - הם מהה"ק המחבר עצמו**, והודפסו כאן בכתב רש"י - כזה - אמנם לפעמים לפי הצורך כתבנו זעיר פה וזעיר שם הערות מהעורך, וכדי להבדיל בין התבואה ובין המוץ צוינו בתחילתן שהם מהעורך והודפסו ג"כ בכתב אחר.

לחלק מהקונטרסים נתן הה"ק המחבר כותרת ולחלקם לא, וע"פ עצת והסכמת גדולים לתועלת הענין לפעמים **הוספנו כותרת לפי הענין**, ולפעמים **הוספנו תיבות גם על כותרת המחבר** ליתר ביאור, ואם שגינו איתנו תלין משוגתינו.

ישנם מקומות שהה"ק המחבר **העביר קולמוס על ענין שכתב**, וכיון שלא נודע האם חזר בו, או שרק רצה להיטיב הלשון או הסדר, ע"כ הבאנו גם ענינים אלו, **וצוין לפניהם ואחריהם שעל ענין זה העביר קולמוס.**

הכוונות שהובאו בספר עצמו הם חלק קטן מכוונות התפילה והמצוות שכתב וסידר לעצמו, והם דוגמא בעלמא, והעיקר הוא מה שמובא בתוכם ובהערותים גם ביאורים וחידושים נכבדים בכתבי האר"י ובכוונות, וסידור הכוונות משמש בזה כעין ביאור של הסוגיא המדוברת. אמנם לשלימות הענין הבאנו חלק גדול מהסידור כצורתו מועתק בתמונה בחלק ההעתקות ובלא עריכה כלל, ותקוותי חזקה שנזכה גם להו"ל בפ"ע סידור ע"פ הכוונות שסידר המחבר, מעובד ומסודר כדבעי.

עיקר לימודו של הה"ק המחבר היה במהדורות כתבי האר"י שהיו מצויים בידו בהיותו בחו"ל, וחלקם בדפוסים ראשונים שלהם [עי' היטב בספר לשם שבו ואחלמה חלק הקדו"ש עמ' 116-117], ועליהם יסד בעיקר את כתביו, וחלק מהמהדורות של כתבי האר"י - שלא היו מצויים בגלילות מגוריו כלל - לא הגיעו לידו רק בערוב ימיו בהגיעו לארה"ק, וכגון השמונה שערים ובכללם שעה"כ, וכן כל כתבי הרש"ש, וכן הרבה מהמפרשים שהיו מצויים בארה"ק, ובהגיעו לארה"ק אכן שלח את חתנו להשיג בשבילו את כל הכתבים שהיו מצויים כאן, והגה ולמד בכולם [כמו שניכר מההגהות שכתב בשוליהם, וממה שהביאם בכתביו בכ"מ], והאריך בזה הגאון ר' שריה דבליצקי זצ"ל בהקדמתו הנ"ל [והובאה בשלימותה לעיל].

אלא שע"פ רוב משנה ראשונה לא זזה ממקומה, וחוץ מכמה וכמה מקומות, **עיקר דבריו מיוסדים על הכתבים שהורגל בהם**, והם: **ע"ח דפוס ראשון - קארעץ תקמ"ב, פע"ח דפוס ראשון ושני - קארעץ תקמ"ב ותקמ"ו, מבוא שערים - דפוס קארעץ, אוצרות חיים - דפוס קארעץ, לקוטי תורה - דפוס זאלקווא, ארבע מאות שקל כסף - דפוס קארעץ, קול ברמה וזוהר הרקיע - דפוס קארעץ, שער היחודים - כת"י, ספר הגלגולים - דפוס לעמבערג, סידור ר' שבתי - דפוס קארעץ.** וכיון שכתבים ודפוסים אלו כהיום אינם מצויים ביד הכל, יגענו הרבה למצוא ולציין את דברי האר"י שהובאו בספר גם לכתבים והמהדורות שמצויים היום, אלא שמלאכה רבה וקשה היא לפי ערכנו [ובעיקר בפע"ח וכדלקמן], ע"כ כדי שלא לעכב את ההו"ל, לע"ע בכמה מקומות השארנו הציון כמות שהוא, וסמכנו על המעיין שיידע למצוא מקום חפץ, והיום הדבר יותר קל בהיותם מצויים בהרבה מאגרי ספרים, [ועוד חזון למועד להשלים ענין זה], וע"ז הדרך נאמר גם **שישנם כמה וכמה מקומות שהמפרשים דיברו כבר בנושא המדובר, והה"ק המחבר לא ראה דבריהם**, וגם בזה בהרבה מקומות לא איסתייעא מילתא לציין להם, וסמכנו על המעיין בזה.

והנה בע"ח דפוס קארעץ הנ"ל [וכ"ה גם בדפוסי שקאלאוו ולאשצוב] ישנם שינויים בסדר ספירת השערים מדפוס ירושלים, ועל פניו נראה שהיה איזה שיבוש בספירת השערים בדפוס הנ"ל, וההה"ק המחבר הגיה על ספרו סדר אחר שגם הוא שונה מדפוס ירושלים [וכשציין להע"ח ציין גם ע"פ סדרו זה], והנה בזה השתדלנו **לציין בכל מקום את השער המדובר בע"ח בשמו** כדי למנוע בילבול [וכגון שער ד בע"ח, שבדפוס קארעץ הוא שער טנת"א ובדפוס ירושלים הוא שער אח"פ, וכשציין המחבר ע"ח שער ד, כוונתו הייתה לשער טנת"א וע"כ כתבנו שער טנת"א, וכן ע"ז הדרך, ודו"ק], אמנם אם ימצא המעיין ציון שאינו מוצאו בע"ח, אולי הוא מקום שנשמט ציונו הנכון, ויואיל לעיין **בהוספה שבסוף הספר, שערכנו לוח להשוואת השערים מב' הדפוסים** ומהסדר דההה"ק המחבר.

אמנם במיוחד יש להעיר בנוגע להפע"ח דפו"ר דקארעץ שנת ה'תקמ"ב, שהוא מהדורה מיוחדת בפ"ע ושונה מאוד משאר מהדורות הפע"ח, ובפרט החלק השני, ויש בה דברים שאינם נמצאים כלל בשאר הכתבים [ואכמ"ל[82]], **וההה"ק המחבר ייסד עיקר עיונו וביאוריו וכוונותיו על פע"ח זה**, וגם הפע"ח דפוס שני דקארעץ שהיה באוצר ספריו, הגם שהוא יותר דומה להפע"ח הנפוץ [שהוא דפוס דובראוונא תקס"ו] מ"מ ישנם שינויים רבים ביניהם בתוכן ובצורה [וההה"ק המחבר כתב ע"ג שערי ב' הפע"ח דפוס קארעץ הנ"ל וז"ל –**"לענ"ד נראה כי פע"ח דפוס ראשון הוא מסודר ע"י ההה"ק מהר"ן שפירא ז"ל ונקרא מאורות נתן, והפע"ח דפוס שני הוא מסודר מההה"ק מוהר"ם פאפירש ז"ל, כמ"ש הרב אזולאי זצ"ל בשה"ג מערכת כ'-'כוונות'"**, עכ"ל, והאריכו בנושא זה חכמי הדורות בספריהם], ועל כולם השינויים שישנם בכלל בין הפע"ח ובין שער הכוונות שבו הורגלו היום הלומדים [ועי' היטב בספר יראוך עם שמ"ש למורנו הגרש"א שליט"א עמ' צא ואילך], ובזה מלאכת הציונים והמ"מ לספרים הנפוצים היום היתה כבדה יותר לפי ערכנו, וע"כ לע"ע השארנו בזה את רוב הציונים שכ' המחבר כמות שהם [ובעיקר בחלק הביאורים לכוונות התפילה והמועדים], וידע המעיין דכל היכא שמציין בסתם לפע"ח **כוונתו לדפוס ראשון דקארעץ**, ושם יימצא המעיין דברי חפץ, וגם בזה ערכנו לוח להשוואת השערים שבמהדורות השונות של הפע"ח, והובא **בהוספה הנ"ל**.

---

82. ולדוגמא, העיר מורנו הגרש"א שליט"א, בדבר השמועה המפורסמת בשם האריז"ל שאין לחדש הלבנה אלא אחר ז' שלמים, שנלאו כל חכמי לב למצוא איה מקורה טהור בכתבי האריז"ל, והנה הוא לפנינו בפע"ח דפו"ר בשער השבת לקראת סוף פרק יא **"אמר ערבית אם כבר עברו ז' ימים מהמולד יחדש הלבנה"**, וע"ש עוד בהתנצלות המגיהים בסוף ח"א שכ' **"וחזרנו בכל מאמצי כחינו אחר העתקה היותר מוגה לדעת המקובלים שבדורינו וכו'"**.

הקדמת אדמו"ר הרה"ק המחבר[83]

על שדה חכמה נסתרה עברתי, בכרמי סתרי תורה בקרתי, והנה רבו בהם קמשוני הטעיות, כסו פניהם חרולי השגיאות, לרגלי הסיבות אשר הנה מובאות -

א] כי רוב המדפיסים והסופרים, אינם יודעים בטוב הענינים המדוברים בכתבי הקודש הנסתרים, ע"כ רבו השבושים חמרים חמרים. ב] בימי חורפה של קבלת האריז"ל, לא הרשו לקבוע הספרים בדפוס, ורבו מעתיקים מכתבי הקודש העתיקים סופרים שאינם מובהקים, והוסיפו שגיאות בגודש כחו'ל על הקודש. ג] האזהרות הגדולות של הק' מהרח"ו ז"ל שלא להוסיף ולגרוע אפילו אות אחת קראו עצרה ליודעי ח"ן, לזרות הפסולת ולברור הסולת, ע"כ נשארו כל השבושים בכתבי קודש הקדשים. ד] והאחרון הכביד, כי הרה"ק מהרח"ו ז"ל כתב דברי רבו האריז"ל בהעלם נמרץ, גלה טפח וכסה אלפים אמה, כאשר העיד בעצמו בהקדמת שערי הקדושה.

ואלה קצות דרכי תעלומה ואופני הסתרת החכמה. א] שפיזר פרטי ענין א' בדרושים הרבה, וצריך בקיאות מרובה ושקידה עצומה לקבץ הנפזרים ולסדרם כהלכה. ב] הרבה ענינים, עצמו מספור, כפולים ומכופלים בדרושים הרבה, ורבו בהם שינוים וסתירות גדולים ועצומים, אשר בלי סייעתא דשמיא אי אפשר להשוותן ולהתאימן. ג] בהרבה ענינים קיצר מאד לשונו, וגם התחיל לבאר ולא סיים, ולפי הנראה אחז צדיק דרך רבו הקדוש האריז"ל, עיין פע"ח [בדפו"ר דקארעץ] שער התפלה פ"ו ושער הק"ש פכ"ד[84], ועוד בכמה מקומות.

מכל הסיבות האמורות נשארת חכמת האמת נעדרת, נעלמת ומסוגרת, וכל הבאים אל הקודש פנימה, נלאו למצוא פתח כמלוא נימא, ורשב"י ירעים בקול חוצב להבות, חודר כליות מחריד לבבות, כי אורך הגלות ורוב הצרות, מוסבות ועלולות מפני שאין לנו עסק בנסתרות.

ע"כ במקום שאין אנשים אל הקודש נגשים, להיות איש השתדלתי, ונפשי כגמול עלי אמו שויתי ודוממתי - ואם שלא התקדשתי והתגדלתי - ודחקתי להכנס

---

83. א"ה, הקדמה זו כתב הה"ק המחבר ככל הנראה כהקדמה כללית לסידור הכוונות שלו, אמנם מבואר בה דרכו באופן כללי בכל לימודו וכתביו, ומתאים מקומה ג"כ כהקדמה לכתביו, והצבנוה כאן.

84. א"ה, ועי' בשעה"כ דף כה ע"ג.

לפנים ממחיצתי, עם המעט אשר יגעתי ומצאתי, לסדר כוונת התפילה בדרך ישרה וסלולה.

ויען כי טבע זאת החכמה להיות נסתרה ונעלמה, וככל אשר נשתדל לגלות צפונתיה כן תוסיף להתעלם ולהסתיר פניה, לכן איש אשר נשאו ידבנו לבו לבוא חדריה לטעום מדבשה להתענג מאורה, לא ייעף ולא ייגע לשקוד על דלתותיה, וכל כוחות נפשו ישעבד לעבדה ולשמרה, ובבכי ותחנונים ישפוך שיחו לפני יוצר רוחו.

א"ה, ובמק"א מצאנו עוד נוסח ואע"פ שחלק מהדברים נכפלו מ"מ יש בזה מה שאין בזה -

האר"י הקדוש ז"ל סמך ידו על תלמידו המובהק, הקדוש מהרח"ו ז"ל, ומסר לו סתרי תורת הקבלה בפחות משתי שנים, והרח"ו ז"ל כל ימיו היה עוסק לסדר דרושי הקבלה אשר שמע מרבו ולישב הסתירות שבהם, [ונשא ונתן באמונה גדולה ויתירה] ונזהר מאד [שער נוק' דז"ס פ"ז] שלא להוסיף ולגרוע אפי' נקודה אחת, וגם לא אבה [הקדמת ע"ח] לשנות הסדר ששמע מרבו אפילו כמלא נימא. ויהי כאשר ארכו הימים נולדו לו ספקות בשמועותיו, יש אשר יאמר [שער דרושי הלכות דרוש ד] 'ונלע"ד כי זהו אמתת הדרוש ושם לא דקדק', ויש שיאמר [שער פגימות וחלוניות דרוש טו] 'ונלע"ד כי שם הטעות' וגם הגיה הגהות הרבה, ובזה נתן יד לגורי האריז"ל [חכמי האמת מתי סודו], כמה"ר יעקב צמח תלמידו, ומה"ר נתן שפירא ומה"ר מאיר פאפירוש ומהרמ"ז, לעשות הגהות איש כהשגת ידו, אולם יצאו בעקבי רבם הקדוש להזהר בדבריהם, [ודבריו הקדושים אשר הזהיר [הקדמת ע"ח] מללמוד בספרי קבלה הבנוים בשכל אנושי שמו כנר ואור לנתיבתם] ועל כן, על כל הגהה שמו אותותם בחותם שמותם, למען ידע המעיין להבחין בין דברי האריז"ל הכתובים ומסורים למהרח"ו ז"ל, ובין הגהות התלמידים אשר הוסיפו מדעתם.

והנה בהקדמת שערי הקדושה כתב הרח"ו ז"ל שמגלה טפח ומכסה אלפים אמה, ואופני הכסוי הנה הם. א] שפיזר פרטי ענין אחד בדרושים הרבה, וצריך בקיאות הרבה ושקידה עצומה לקבץ הנפזרים ולסדרם כהלכתן. ב] ענינים הרבה, עצמו מספר, הכפולים ומכופלים בדרושים הרבה, יש בהם שינוים רבים וסתירות גדולות, [וענינים הרבה ישנם שכוללים דברים הרבה, והרח"ו ז"ל שיכל את ידיו לכנות ענין אחד בכמה מקומות על שם פרט אחר הכלול בו, ובכן נראים הדרושים כסותרים זא"ז] אשר בלי סייעתא דשמיא אי אפשר להשוותן ולהתאימן. ג] בהרבה ענינים קיצר מאד לשונו, וגם התחיל לבאר ולא סיים, ולפי הנראה אחז צדיק דרך

רבו האריז"ל הקדוש בענין עליית העולמות [עיין פע"ח [דפו"ר דקארעץ] שער התפלה פ"ו, ועי' בשער הק"ש פכ"ד[85]], אלה קצוות דרכי הק' מהרח"ו ז"ל.

א"ה, ובמק"א כתב עוד –

.....**והדברים** אשר אעתיק מכתבי האריז"ל בל"נ אציין מקור מוצאם, אך לאשר מאוד רבו השגיאות והטעותים בכתבי האריז"ל, תקנתי וסדרתי הדברים מפי הספרים אשר באו המאמרים כפולים בהם, ועל המעיין לבדוק אחרי עד מקום שידו מגעת. ולא מרום עיניים וגודל לבב הרהבתי להכנס לפנים ממחיצתי, אך מגודל אמונתי ובטחוני בצור ישועתי, נפשי שויתי כגמול עלי אמו, אם לבינה קראתי, ואם שגיתי השם יענה ויאמר סלחתי.

85. א"ה, ועי' בשעה"כ דף כה ע"ג.